ספר

חק לישראל

פרשת פינחס

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הטעמות וחמש מגלות עם הטעמים

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם תאניז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"פ הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ל"ט לפני כל סדרה.

טו) הפי' ע"ט על התורה הוא כמעט העתקה הרשות בטוב טעם וכן בההפטרות.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יתרו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געווען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטען.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). וזולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס העט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבען).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב בשם יתום דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"מ

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

מיט אַלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפּראַך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלאָרען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

דרבנן לא השיב שלום כ"ש במלאכת שמים ארור עושה מלאכת שמים ברמיה:
מי שאינו צריך לבריות והוא נוקח מהם אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך. וכן המפסח את שוקיו והמסמא את עיניו לא יצא מן העולם עד שיבא לידי מדה זו:

שיעשו כצמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפץ וחייב: (ב) הצובע חוט שארכו ד' טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב. ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששף ע"ג ברזל או נחשת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור:

איז גיוועזן פאר דונגען צו איין ארבעט האט ער אפילו דעם ווארט שלום ניט גיענטפערט, ער זאל ניט שאדין מאכין דעם בעל הבית פון זיין ארבעט אפילו איין רגע כדאיתא בתענית אזוי ווי עס שטייט אין דיא מסכת תענית כשנתנו לו שלום ווגא דרבנן לא השיב שלום ווען צווייא רבנן האבין צו איהם גיזאגט שלום האט ער זייא ניט גיענטפערט שלום כל שכן במלאכת שמים דער מלמד וואס לערינט תורה מיט קליינע קינדער ער טאר ניט געווים שטערין זיין לערנען צום שמועסן, וויא עס שטייט אין פסוק ארור עושה מלאכת ה' רמיה פאר פלוכט זאל זיין דער מענטש וואס טוהט דיא ארבעט פון גאט מיט פאלשקייט מי שאינו צריך לבריות והוא לוקח מהם אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך דער מענטש וואס דארף ניט נעמען צדקה פון מענטשין אונ ער נעמט יא פון זייא צדקה, וועט ער ניט אוועק גיין פון דער וועלט ביז ער וועט ארעם ווערין אונ וועט מוזען נעמען צדקה וכן המפסח את שוקיו והמסמא את עיניו אונ דער מענטש וואס מאכט זיך לאם [הינקעדיג] אדער ער מאכט זיך בלינד ווייל ער וויל נעמען צדקה אונ נארט די מענטשין מען זאל מיינען אז ער איז טאקע לאהם אונ בלינד, וועט מען אויף איהם רחמנות האבין אונ אלע וועלין איהם צדקה געבין לא יצא מן העולם עד שיבא לידי מדה זו וועט ער ניט אוועק גיין פון דער וועלט ביז ער וועט אין אמת בלינד אונ לאהם ווערין:

לאנג פיר טפחים והמנפץ את הגידים עד שיעשו כצמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפץ וחייב אז איינער בערשט אדערין פון א בהמה אום שבת זיי זאלין ווערין ווייך אזוי ווי וואל מען זאל זיי קענען שפינען, איז גלייך ווי ער וואלט גיבערשט וואל אום שבת אונ ער איז חייב [ווי עס שטייט פריער]: (ב) הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים אז איינער פארבט אפאדים וואס איז לאנג פיר טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב אדער ער פארבט אזוי אזאך וואס מען קען פון דעם שפינען אפאדים וואס וועט זיין לאנג פיר טפחים, איז ער חייב ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים דער פארבער איז אבער אנדערש ניט חייב סיידין ער האט געפארבט מיט אזוי אפארב וואס די זאך וועט שוין בלייבין געפארבט אבל צבע שאינו מתקיים כלל אבער אז ער האט געפארבט אזאך אונ די פארב וועט זיך גאר ניט האלטין, זיא וועט באלד אפגימעקט ווערין כגון שהעביר סרק או ששף על גבי ברזל או נחשת וצבעו פטור דהיינו ער האט באשמירט אייזין אדער קופער מיט אזוי אפארב שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וואס מען קען דאס אפ מעקין ווען מען וויל אונ מען וועט גאר ניט דער קענען אז עס איז גיוועזן געפארבט, איז ער פטור וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור אונ יעדער מלאכה וואס אמענטש טוהט שבת אונ פון דיא מלאכה ווערט גאר ניט, אזוי אמלאכה דארף מען אויך ניט טאהן שבת, אונ אויב ער האט גיטאהן אזוי אמלאכה אום שבת איז ער פטור [פון אקרבן פון כרת]:

מוסר וויא נייטיג עס איז דיא מדה פון שלום

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' מיר ווייסין אז דער כח פון מענטשין אונ זייער לעבין באשטייט אויף דאס גיזונד, וואס דער מענטש זאל היטען זיין געזונד ער זאל ניט קראנק ווערין, אונ אויב ער איז קראנק גיווארין, זאל ער זוכען מיטלען ער זאל צוריק געזונד ווערין, דאס פארשטייט מען אז דאס בעסטע איז דער מענטש זאל איינרעגולירען זיין עסין אונ זיין טרינקען אונ די איבעריגע זאכין עס זאל ניט שאדין טאן זיין געזונד אונ ער זאל ניט קראנק ווערין, ווארום אז אמענטש ווערט שוין קראנק איז שווער ער זאל צוריק געזונד ווערין ווי ער איז גיוועזן פריער, אונ נאכדעם מוז ער זיך נאך מער היטען פון די זאכין וואס קענען שאדין טאן דאס געזונד, אונ אזוי געפינען מיר ביי אלע מלכים אונ גבירים האבין זיי ביי זיך שטענדיגע דאקטוירים וואס די דאקטוירים גיבען אכטונג אויף זייער עסין אונ טרינקען עס זאל זיין נאך דעם ארדענונג פון זייער געזונד, זיי זאלין ניט קומען צו אקראנקקייט, ביי די ליבשאפט וואס עס איז צווישען צווייא מענטשין אדער מערערע מענטשין איז אויך אזוי, דאס ערשטע איז זיי זאלין זיך היטען זיי זאלין ניט קומען צו אקריג. אונ אויב עס האט גיטראפין זיי

האבין

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמלוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־
כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי׃

י וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר: יא פִּנְחָס בַּר אֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא אָתֵיב יָת חֶמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנֵי יָת קִנְאָתִי בֵּינֵיהוֹן וְלָא שֵׁיצֵיתִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ת"א פינחס. סנהדרין פב:

יו"ד זעירא

בעל הטורים

(יא) השיב את חמתי מעל. בגימ' זהו את המלאך של אף ושל חמה: בקנאו את קנאתי. תגין על הקו"ף, לומר שמסרו

רש"י

(יא) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. (סנהדרין פב, סוטה מג) לפי שהיו השבטים מבזים אותו א הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"א והרג נשיא שבט ב מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן: בקנאו את קנאתי. בנקמו את נקמתי. בקצפו את הקצף ג שהיה

שפתי חכמים

א דאל"כ הא כתיב לעיל פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ולמה כתיב כאן אא"כ כדי ליחסו וא"כ קשה ולמה ליה ליחסו והלא כבר יחסו לעיל בסוף פרשת בלק אחר אהרן הכהן גבי השי מעשה עלמו דכתיב וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם וגו' ומתרץ לפי שהיו השבטים מבזין אותו הולרך הכ' ליחסו עוד שהוא בן בנו של אהרן. א"כ י"ל דמ"ה יחסו לעיל אחר אהרן כלומר כמו שאהרן היה עלר המגפה מישראל בקטרת את המחתה כן פנחס עלר המגפה מישראל בהריגת איש ישראל ולכך יחסו אחר אהרן מ"ש מקשה רש"י הכא דלא שייך הכא לתרץ כן: ב ר"ל דשני דברים הן פיתי ר"ל אשתו של אלעזר היתה ממשפחת יתרו ואביה היתה פיטם עגלים לע"א כדפרש"י לעיל בפרשת וארא ועוד שהרג נשיא שבט מישראל. והא דנקט רש"י שפיטם אבי אמו עגלים לע"א ולא למימרא דפשיטא ליה לרש"י דאבי אמו היה עובד יתרו אלא לאו דוקא הוא אלא אדא נקט כי ספק הוא אם אמו היתה מזרע יתרו או אבי אמו וק"ל: ג דק"ל דקנאה אינו אלא שנושא עליו שנאה בלב ופנחס לא הי' לו קנאה בלבו על זמרי. ומתרץ בנקמו את נקמתי כלומר דקנאה ל' נקמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) פינחס בן אלעזר. כלומר אין לאם לשנאותו אם הרג זמרי שהרי ע"י כן השיב את חמתי מעליהם ולא כליתי אותם:

תשלום גמולו של פנחס

(יא) פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו'. פרש"י ז"ל לפי שהיו השבטים מבזין אותו לפיכך יחסו הכ' אחר אהרן, ויש

פירוש לתורת אלהים

(י) וידבר יי אל משה לאמר און גאט האט גירעט צו משה אזוי צו זאגין: (יא) פנחס בן אלעזר פנחס דער זוהן פון אלעזר דער זוהן פון אהרן הכהן השיב ער האט צוריק גיקערט את חמתי מיין צארין פון די יודין בקנאו אין זיין צערגען את קנאתי מיין צערענונג בתוכם צווישין זיי דעם צארין וואס איך האב בדארפט צערגען האט ער גיצערינט ולא כליתי און מחמת דעם האב איך ניט פר לענדט די יודין בקנאתי מיט מיין צארין. רש"י פרעגט וואס דארף דער פסוק נאך אמאהל צו זאגין אז פנחס איז גיוועזן דער זוהן פון אלעזר דער זון פון אהרן הכהן עס איז דאך שוין אין יענע סדרה גישטאנען ווער דער פנחס איז גיוועזן, ענטפערט רש"י ווייל

ליקוטים על התורה

(יא) השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו' ולא כליתי וגו'. מפרשים פרעגין מיט וואס איז גיוועזן גרעסער דער זכות פון פנחס וויא פון משה רבינו, ווען דיא יודין האבין געמאכט דעם עגל האט איך גאט געוואלט פרלענדין אלע יודין נאר דיא תפלה פון משה האט געהאלפין וואס זייא זענען געבליבען לעבען ווי עס שטייט אין פסוק (שמות ל"ב) ויחר אפי בהם ואכלם, מיין כעס וועט ברענען אין זיי און איך וועל זייא פארלענדען און אין תהלים (קפיטל ק"ו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו, גאט האט גיזאגט ער וועט דיא יודין פארטיליגען ווען ניט משה וואלט בעטין פאר זייא נאר אין צווייא זאכין איז גיוועזן אנדערונג פון משה און פנחס, ערשטענס ביי משה איז די עבירה ניט אפגעשטעקט געווארין אין גאנצען. ווי הקב"ה האט געזאגט וביום פקדי ופקדתי, ריען איך וועל אמאהל שטראפין דיא יודין אויף איין אנדער עבירה וועל איך דיא עבירה פון עגל אויך געדיינקען איז דער כעס פון הקב"ה וועגין דעם עגל נישט געשטילט גווארען, אבער דא ביי פנחס איז די עבירה אפגעשטעקט געווארען אין גאנצין, וויא הקב"ה האט געזאגט השיב את חמתי מעל בני ישראל פנחס האט בערוהיגט מיין כעס וואס איך האב געהאט אויף דיא יודין, דער אונטערשייד צווישען די ביידע עבירות

משלי חכמים

(יא) פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו'. הקב"ה האט גיזאגט צו משה פנחס האט צוריק גיקערט מיין כעס פון די יודין, זאגט דער מדרש דער דין איז ער זאל נעמען זיין שכר איז דאך אקשיא וואס זאגט אונז דער מדרש געווים איז דער דין אז פנחס זאל נעמען זיין שכר עס שטייט דאך אזוי אין דער תורה גאט האט גיזאגט צוא משה איך וועל געבין צו פנחס די כהונה און וועל אים געבין שלום, נאר למשל אמהור איז גיווארין אמשרת ביי אקרעטער אבער נאר פאר דעם עסין אליין שכירות האט ער פון זיין בעל הבית ניט גענומען, אמאהל פורים בייא נאכט ווען דער קרעטער מיט זיין ווייב און קינדער זענען גיזעסין ביי דער סעודה זייער פריילך און דער בחור איז אויך גיזעסין בייא דעם טיש איז אריין געקומען אגרויסער סוחר ער האט גיוואלט קויפין פיהל סחורה פון דעם קרעטער האט דער קרעטער צו איהם גיזאגט

קים כהונת עלם חלף די קני קדם אלהיה וכפר

ת"א והיתה. יבמות ק כתובות יג קידושין סו זבחים קא: ברית כהנת עולם. מנחות כ:

בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בעל הטורים בן סלוא: (יג) ויכפר. לכפר לא נאמר אלא ויכפר שעומד ומכפר על

רש"י

כהנת עולם. שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן, אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרג לזמרי: לאלהיו. בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא) המקנא אתה לי (זכריה א) וקנאתי לציון,

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואם ישנאוהו ישראל לא יחוש ואין לו ליראה לא מקרובי זמרי ולא מקרובי כזבי שהיתה בת מלך. ובקידושין פרק האומר מסיק וי"ו דשלום קטיעה היא למדרש כשהוא שלם ולא כשהוא חסר מכאן לכהן בעל מום שעבודתו פסולה: (יג) והיתה לו ולזרעו אחריו וגו'. שיהא משוח מלחמה מכאן ואילך. וזש"ה במלחמת מדין אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא וגו'. מכאן אמרו רז"ל דלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי. ובהכי ניחא מה שהעולם

תשלום גמולו של פנחס

בן אהרן הכהן ועוד לא עשה כלום ולא היו מבזין אותו, ב) יש לדקדק מדוע היה זה תשלום שכרו שיזכה הכהונה, ואפשר לומר כמו שאמרו חז"ל על זכריה שראה א"ע במעלה גבוה לכן הוכיח את העם, וכן פנחס כזה א"ע שהוא בן אלעזר סגן הכהן וכן אהרן כ"ג עובדי עבודת ה' מקריבין קרבנות ועושין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ואנכי רואה העם כזה ואחשה, לזאת הרהיב בנפשו עוז וקנא קנאת ה' צבאות, וזהו הפי' וירא פנחס

פירוש לתורת אלהים

אחריו צו איהם אונ צו זיינע קינדער נאך איהם ברית איזיכערהייט פון איין אייביגע כהונה כלומר ער מיט זיינע קינדער וואס וועלין קומען נאך איהם זאלין אייביג זיין כהנים. רש"י שרייבט אפילו דיא כהונה איז נאך פון לאנג גיגעבין גיווארין צו אהרן אונ צו זיינע קינדער זיא איז אבער נאר גיגעבין גיווארין צו אהרן אונ צו זיינע זיהן וואס זענען גיזאלבט גיווארין מיט איהם צו זאמען אונ צו זייערע קינדער וואס זייא וועלין האבין נאך דעם אז זייא זענען גיזאלבט גיווארין אבער דיא קינדער וואס זיי האבין גיהאט איידער זיי זענען גיזאלבט גיווארין דיא זענען קיין כהנים גיוועזן אונ פנחס איז אויך גיבארין גיווארין איידער זיי זענען גיזאלבט גיווארין אונ איז מיט זיי צו זאמען נית גיזאלבט גיווארין איז ער אויך קיין כהן גיוועזן אבער ווייל ער האט גיהרגת דעם זמרי אונ האט זיך נוקם גיוועזן פון הקב"ה וועגין האט איהם הקב"ה גישענקט ער זאל האבין דיא כהונה מיט זיינע קינדער וואס וועלין קומען נאך איהם אויף אייביג תחת דער ווייל אשר וואס ער הט גיצערונט פון וועגין זיין גאט ויכפר אונ ער האט פאר געבין

ליקוטים על התורה

נאטור קען מען איהם ניט שענדין אונ ניט לויבען, דהיינו אמענטש וואס איז געבאהרען מיט רחמנות אונ ער טוהט גוטע זאכען מיט זיין רחמנותדיגע הארץ קען מען איהם ניט לויבען ווייל די נאטור זיינע איז גוט דריבער טוהט ער גוטעס אדער פארקערט איינער וואס איז געבאהרען געווארען מיט אנאטור צו זיין אכעסן, אונ מיר זעהן איהם ער איז בייז ווערט מען זיך ניט וואנדערין ווייל מען ווייס דיא נאטור זיינע איז אזוי, דריבער זאגט אונז די תורה פריער ווער פנחס איז, די נאטור פון פנחס איז געווען זייער גוט, ווארום ער איז געווען דער זוהן פון אלעזר דער זוהן פון אהרן הכהן אונ מיר ווייסין אז אהרן האט געברייננגט מענטשין צו תשובה נאר מיט גוטע רייד, אונ פנחס זיין אייניקול איז אויך אזוי געוועז ער האט אויך געברייננגט מענטשין צו תשובה מיט גוטע רייד, נאר איצט האט ער גיענדערט זיין נאטור אונ האט געהרגת צוויי מענטשין פון וועגען די יודין זאלען קומען צו תשובה, זעהט מען אז פנחס האט ניט געדינט גאט ווייל די נאטור זייגע איז אזוי געוועזן, נאר ער האט געדינט גאט איבער זיין נאטור דריבער האט גאט געזאגט צו משה פנחס וואס ער איז דער זוהן פון אלעזר אונ אלעזר איז דער זוהן פון אהרן, אונ ער האט איינגעשטילט מיין כעס פון דיא יודין, ניט מיט גוטען וויא זיין נאטור איז, נאר ער האט געצערונט מיין צארין וואס איך האב געדארפט צערנען אויף זייא, אונ דורך דעם האב איך ניט פארלענדט דיא יודין, דריבער זאלסטו זאגען צוא פנחס אז איך וועל איהם בעלוינען מיט צוויי זאכין, אזוי ווי ער האט גירעטעט די יודין פון טויט, אונ זיי זענען דורך אים

משלי חכמים

דער בחור גיזאגט צום בעל הבית גיט מיר דיא שליסלין פון קראם איך וועל גיין מיט דעם סוחר אונ וועל עפענען די קראם אונ וועל איהם ווייזין סחורה, זאגט דער קרעמער צו איהם צוא וואס זאלסטו דיר שטערין דיא סעודה, האט דער בחור גיזאגט בייא מיר איז דאס לייזונג וואס דער בעל הבית וועט לייזין טייערער ווי די סעודה, דער קרעמער האט גיגעבין דעם בחור די שליסלען פון קראם ער איז געגאנגען מיט דעם סוחר אין קראם אונ האט איהם געוויזען סחורה אונ האט געלייזט מיט אגוטין פארדינסט אונ האט געברייננט צום קרעמר דאס געלד מיט דעם פארדינסט, דאס עסין איז שוין גיוועזן קאלט, ער איז אבער גיוועזן צוא פרידען מיט דעם לייזונג אונ דאס עסין האט איהם גאר ניט געהארט. מארגין האט דער קרעמר גיזאגט צוא דעם בחור דו ביזט שוין ביי מיר א יאהר זאג מיר

ווי פיל שכירות פערלאנגסטו פון מיר, האט דער בחור גיזאגט צום קרעמער האט איר דען מיר צו גיזאגט צו געבין שכירות איהר האט דאך מיר נאר צו גיזאגט צו געבין עסין אונ איר גיט דאך מיר עסין, האט דער קרעמער גיזאגט צום בחור פריער האב איך געמיינט אז מיינע קעסט זענען ביי דיר אזוי פיהל ווערט ווי איך וואלט דיר גיגעבין געלד, דריבער האב איך דיר נאר צוא גיזאגט עסין אן שכירות, איצט האב איך גיזעהן אז דאס עסין איז ביי דיר גאר ניט ווערט, ווארום אז דער סוחר האט נאר איין ווארט ארוים גירעט ער דארף סחורה האסטו שוין אוועק גישטעלט דאס עסין אונ אפטייערע סעודה, דריבער ביזטו ווערט איך זאל דיר געבין שכירות אויסער דעם עסין. דאס זעלביגע איז דא גיוועזן ביי פנחס, דער מדרש זאגט עס איז ניטא אמענטש אויף דער וועלט ער

בית אבא במדין הוא : **בית אב במדין הוא :**

רש"י

רקס ואת צור וגו', והוא היה חשוב מכולם שנאמר ראש אומות, ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו ג שליש: בית אב. חמשה בתי אבות היו למדין, עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה וזה היה מלך לאחד מהם :

שפתי חכמים

סב, ומחכן דודאי לא היה ראש אלא על אחד מחמשת בתי אבות של מדין אבל סוא היה החשוב שבכלן וזהו שכתיב ראש אומות : ג י"פ למה מנאו שלישי ולא שני דהוי כדי בזיון שלא מנאו ראשון אף שהי' ראש א' מות. וי"ל דאי מנאו שני ה"א לאו משום בזיון מנאו שני אלא משום שהי' צעיר בימי' יותר מכלם אע"פ שהוא החשוב שבכלם אפ"ה לא מנאו ראשון אבל השתא דמנאו ג' ע"כ משום בזיון:

תשלום גמולו של פנחס

קנאין פוגעין בו, אולם בתפלה שהתפלל הועילה תפלתו שנעצרה המגפה, וא"כ יוכל היות פי' המקרא כך, פנחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי מעל בני ישראל [כמאמר חז"ל בהפגתי שהתפלל עליהם כאותו סומן עלמו] בקנאו את קנאתי [שבשעה זו שהרג את זמרי וכזבי והכהן לאהרן וקנא קנאת ה' התפלל נס' ואמר על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל] נמלא שפנחס עשה שני דברים כאחד, א) קנא את קנאתי, כמה שהרג לזמרי וכזבי, ב) השיב את חמתי בתפלתו, ועי"ז לא כליתי את בני ישראל בקנאתי, א"כ מוסב הפסוק ב' הסכום יחד, והם השיב את חמתי מעל בני ישראל [בתפלתו] בקנאו את קנאתי [באותה שעה שקנא את קנאתי], והמסובב בסוף, ועי"כ ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן יהיה שכרו בשתים, ע"ז שקנא את קנאתי וקיים המאמר קנאין פוגעין בו, הנני נותן לו את בריתי שלום, שיהיה שלום בין גופו ונשמתו, שיהיה לעולם כמאמרם ז"ל פנחס זה אליהו שעלה בסערה השמים, ועל ידי שהתפלל על בני ישראל ויכפר עליהם בתפלתו, יהיה לו ולזרעו ברית כהנת עולם, ומפרש המקרא מפני מה השכר בב' דברים, תחת אשר קנא לאלהיו לכן אתן לו את בריתי שלום כנ"ל, ומפני מה יהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, יען ויכפר על בני ישראל, פי' בתפלתו, לכן יהיה שכרו שיכפר תמיד עליהם בעבודתו עבודת הקרבנות :

פירוש לתורת אלהים

וואס זיא איז דער שלאגין געווארין איז געוועזן כזבי זיא איז געוועזן דיא טאכטער פון צור ראש ער איז געוועזן איין עלצטער פון איין בית אב פון מדין אונ דרום שרייבט מיר דער פסוק ווער זיא איז געוועזן צו ווייזין די שנאה וואס די מדינים האבין געהאט אויף דיא ישראל וואס מחמת שנאה האבין זייא מפקיר געוועזן אבת מלך צו זנות כדי זיי זאלין מיט איהר מאבין זינדיגען דיא ישראל :

ליקוטים על התורה

אז ער איז געוועזן איוד, האט געדארפט שטיין ושם האיש המוכה, צו וואס שטייט דר ווארט ישראל. נאר ווייל די יודין האבען דאמאלס געהאט צוויי ערליי עבירות, וואס זיי האבין געדינט עבודה זרה, אונ האבען מזנה געוועזן, דערציילט די תורה אז זמרי האט נאר געהאט איין עבירה פון זנות, אבער עבודה זרה האט ער ניט געדינט, דריבער זאגט דיא תורה ושם איש ישראל, זמרי איז געוועזן איוד אונ האט קיין ע"ז געדינט, ער איז נאר געהרגת געווארען דורך דיא מדינית :

משלי חכמים

זאל קענען בצאהלין צו הקב"ה פאר די טובה וואס ער לאזט איהם לעבין אויף די וועלט דער מענטש דארף ארבעטין טאג אונ נאכט אין תורה אונ מצות נאר פאר דעם לעבין, אונ דיא איבעריגע טובות פון דיא וועלט וואס גאט גיט דעם מענטש דאס איז נאר אנדבה פון הקב"ה. פנחס האט איצט געוויזען אז דאס לעבין איז ביי איהם נאר ניט ווערט, ווארום ווען ער איז אריין געגאנגען צוא זמרי בן סלוא ער זאל אים הרגנען, ווען הקב"ה וואלט ניט געטאהן מיט איהם נסים וואלט ער נהרגת געווארין, האט ער זיך איין געשטעלט אין סכנות נפשות אונ האט אוועק געווארפין זיין לעבין צוא טאהן דעם ווילען פון הקב"ה, דריבער האט הקב"ה געזאגט וואס זאל איך געבין צו פנחס, איך זאל איהם געבין לעבין דאס האט ביי אים קיין ווערט פון מייגעטוועגין, דריבער איז דער דין איך זאל איהם טאהן אנדערע טובות, איך וועל איהם געבין דיא ברכה פון שלום אונ וועל איהם געבין די כהנה צו איהם אונ צו זיינע קינדער אויף אייביג :

תרגום　　פנחס יום א נביאים מ"א יח יט

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמת דהוד יְהֹוָהְ חיה
יחידה דנצח יְהֹוָהְ חיה יחידת דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ורוח גבורה מן קדם יי
הות עם אליהו וזריז חרציה
ורהט קדם אחאב עד דאתא
ליזרעאל : ב וחוי אחאב
לאיזבל ית כל די עבר אליהו
וית כל דקטיל ית כל נביי
שקרא בחרבא : ג ושלחת

א וְיַד יְהוָה הָיְתָה אֶל־אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ
לִפְנֵי אַחְאָב עַד־בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה : ב וַיַּגֵּד אַחְאָב
לְאִיזֶבֶל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִיָּהוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר
הָרַג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בֶּחָרֶב : ג וַתִּשְׁלַח אִיזֶבֶל
מַלְאָךְ אֶל־אֵלִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה

רש"י

(א) ויד ה'. ורוח גבורה מן קדם ה' נתלבש כח לרוץ לפני המרכבה ברגליו שלא ילך אחאב יחידי שהלך כבוד למלכות: וישנס. ויאזור: (ג) כה יעשון. כמו שעשית

מצודת דוד

(א) ויד ה'. ר"ל רוח גבורה מה': וישנס. חגר מתניו לסיום מזורז ביותר וכן ברגליו לפני מרכבת אחאב עד המקום אשר יבואו בו ליזרעאל ועשה זאת להלוק כבוד למלכות: (ב) אשר עשה. בהורדת האש והגשם: (ג) כה יעשון וגו'. סוף ענין

יִרְאֵנוּ טוֹב נְסָה עָלֵינוּ אוֹר פָּנֶיךָ יְהוָֹה: ה נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי מֵעֵת דְּגָנָם וְתִירוֹשָׁם רָבּוּ: ו בְּשָׁלוֹם יַחְדָּו אֶשְׁכְּבָה וְאִישָׁן כִּי־אַתָּה יְהוָֹה לְבָדָד לָבֶטַח תּוֹשִׁיבֵנִי:

סְבַר אַפָּךְ יְיָ: ה יְהַבְתָּא חֶדְוְתָא בְּלִבִּי מִן עִדָּן דְּעִבּוּרֵיהוֹן וְחַמְרֵיהוֹן סַגִּיאוּ: ו בִּשְׁלָמָא כַּחֲדָא אַשְׁכִּיב וְאַדְמוּךְ מִן בְּגַלַל דְּאַנְתְּ הוּא יְיָ בִּלְחוֹדוֹהִי בְּסִבְרָא תּוֹתְבִינַנִי:

רש"י

טוב. להיות עשירים כאלו: נסה עלינו. הרם עלינו אור פניך: (ה) נתת שמחה. אבל אני איני מקנא בהם כי שמחה נתונה בלבי: מעת דגנם ותירושם. של או"ה רבו בטוח אני אם במכעיסים כך לעושים רצונו עאכ"ו: (ו) בשלום יחדו. אם היו ישראל בשלום יחדיו עמי הייתי שוכב ויישן בטוח ולא הייתי ירא כלום:

מצודת דוד

הוא אשר יראנו טוב ר"ל מספיקים עושר רב: נסה. הרם עלינו אור פניך אתה ה' למנהיג תהיינו: (ה) נתתה. אבל לא כן אני כי אתה ה' נתת בלבי להיות שמח בחלקי יותר מהרבים ההם השמחים מעת ברבו דגנם ותירושם: (ו) בשלום. מבלי פחד אשכבה ואישן יחדיו תכופים ר"ל כי הדואג יתנדד שנתו ולא יוכל לישן מיד כאשר ישכב אבל אני בטחתי בה' ולא אירא ולזה אשכב ואישן יחד סמוך ר"ל: כי אתה ה'. המושל בכל ובידך הוא לבדך הושיבני בבטח מבלי פחד:

פירוש עברי טייטש

און פארזיבערט אייך אויף גאט: (ד) רַבִּים אוֹמְרִים מִי יַרְאֵנוּ טוֹב דָוִד זָאגְט פִיל מֶענְטְשִׁין זָאגִין וֶוער וֶועט אוּנְז וַוייזִין גוּטְס, מִיר הָאבִּין נִיט אַזוֹי אַצַדִיק עֶר זָאל אַרָאפּ בְּרֵיינְגֶען דָאס גוּטְס פוּן הִימֶעל צוּ אוּנְז וְדָאס הָאבִּין זֵיי גִיגֵיינְט עֶס זָאל אַרָאפּ קוּמֶען רֶעגִין אוֹיף דִי פֶעלְדֶער] נְסָה עָלֵינוּ אוֹר פָּנֶיךָ ה' מִיר הָאבִּין נָאר צוּ הָאפִין צוּ דִיר גָאט דוּ זָאלְסְט אוֹיפְהֵייבִּין אוֹיף אוּנְז דִי לִיכְטִיגְקֵייט פוּן דַיין פָּנִים. נָאר דוּא זָאלְסְט אוֹיף אוּנְז רַחֲמָנוּת הָאבִּין: (ה) נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי מֵעֵת דְּגָנָם וְתִירוֹשָׁם רָבּוּ אָבֶּער אִין אֶמֶת אִיז מִיר אַלְץ אֵיינְס אוֹיבּ דֶער רֶעגִין אִיז גֶעקוּמֶען אִין מַיין זְכוּת אָדֶער אִין זֵייעֶר זְכוּת, נָאר פוּן דִי צַייט וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעזֶעהִין זֵייעֶר קָארִין אוּנ זֵייעֶר וַויין וֶוערִין גִימֶעהְרְט הָאסְטוּ שׁוֹין גִיגֶעבִּין אַפְרֵיילִיכְקֵייט אִין מַיין הַארְץ: (ו) בְּשָׁלוֹם יַחְדָּו אֶשְׁכְּבָה וְאִישָׁן אִיצְט אַז עֶס אִיז שׁוֹין דָא תְּבוּאָה אִין דִי פֶעלְדֶער אוּנ אַלֶע צוּזַאמֶען וֶועלִין זַיין מִיט פְרִידֶען וֶועל אִיךְ מִיךְ לֵייגִין אוּנ וֶועל שְׁלָאפִין וָוארוּם בִּיז אִיצְט אַז אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעלֵייגְט הָאבּ אִיךְ נִיט גִיקֶענְט שְׁלָאפִין פוּן זָארְגִן כִּי אַתָּה ה' לְבָדָד לָבֶטַח תּוֹשִׁיבֵנִי וָוארוּם נָאר דוּא הקב"ה אַלֵיין הָאסְט מִיךְ גִיקֶענְט זֶעצִין זִיכֶער, אוּנ וַוייטֶער קֵיין אַנְדֶערֶער:

עיקר תוי"ט | משנה שביעית פרק ח | ברטנורא

כלל גדול. מלוגמא. תחבושת ורטיה ופי' מלוגמא הלא לוגמא שדרך אדם ללעוס מלא לוגמיו חטים או תאנים ונותן ע"ג מכתו: אין עושין ממנו מלוגמא. דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לא שהוא מיוחד לכם דהיינו למאכל אדם יהיה לאכלה ולא מלוגמא אבל מה שאינו מיוחד לכם יהיה בין לאכלה בין למלוגמא הלכך כל שאינו מאכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם: עושין ממנו מלוגמא לאדם אבל לא לבהמה. דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול דבר הראוי לחיה ולבהמה תהיה לאכול לבהמה ולא לעשות לה מלוגמא: חומרי אדם. שאין עושים מהם מלוגמא: וחומרי בהמה. שאסור לסלקן (א):

כלי אמלעי דחסר המלכות דילירה אלף למד אלף למד

[א] כלל גדול אמרו בשביעית כל המיוחד למאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא לאדם, ואין צריך לומר לבהמה. וכל שאינו מיוחד למאכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם אבל לא לבהמה. וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה. חשב עליו למאכל אדם ולמאכל בהמה. נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה. חשב עליו

[א] כלל גדול. ע' בר"ס דלעיל: (א) והטעם כתב הר"ש וז"ל לא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומע"ש דבר שדרכו לאכול מי לא יאכלנו מבושל כו' לפי שאין שולקין אוכלי בהמה:

פרק ח א כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ חֲכָמִים בַּשְּׁבִיעִית אַגְרוֹיסִין כְּלַל הָאבִּין דִי חֲכָמִים גִיזָאגְט בַּיי שְׁבִיעִית כָּל הַמְיוּחָד לְמַאֲכַל אָדָם אַלְץ וָואס אִיז בַּשְׁטִימְט נָאר צוּם עֶסִין פַאר אַמֶענְטְשִׁין אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָא לְאָדָם טָאר מֶען נִיט מַאכִין פוּן דֶעם עֶסִין אַפְלַאסְטֶער אוֹיף אַמַכָּה פַאר אַמֶענְטְשִׁין וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִבְהֵמָה אוּנ אַפְלַאסְטֶער פַאר אַבְּהֵמָה טָאר מֶען גֶעווִיס נִיט מַאכִין פוּן דֶעם עֶסִין (עֶס אִיז דֶער שְׁטַיינֶער מֶען זָאל קַייעֶן וַויין אָדֶער פַייגִין אוּנ אַרוֹיף לֵייגִין אוֹיף אַמַכָּה, אָבֶּער נִיט פוּן פֵּירוֹת שְׁבִיעִית) וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לְמַאֲכַל אָדָם אוּנ אַלְץ וָואס אִיז נִיט בֶּעשְׁטִימְט צוּם עֶסִין פַאר מֶענְטְשִׁין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָא לְאָדָם מֶעג מֶען פוּן דֶעם עֶסִין מַאכִין אַפְלַאסְטֶער פַאר מֶענְטְשִׁין אָבֶּער נִיט פַאר אַבְּהֵמָה וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לֹא לְמַאֲכַל אָדָם וְלֹא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אוּנ דִי אַלֶע זַאכִין וָואס אִיז נִיט בֶּעשְׁטִימְט צוּם עֶסִין נִיט צוּ מֶענְטְשִׁין אוּנ נִיט צוּ בְּהֵמוֹת, אִיז דֶער דִין חָשַׁב עָלָיו לְמַאֲכַל אָדָם וּלְמַאֲכַל בְּהֵמָה אוֹיבּ עֶר הָאט גִיטְרַאכְט דָאס זָאל זַיין אַעֶסִינְוַוארְג פַאר מֶענְטְשִׁין אוּנ פַאר בְּהֵמוֹת אוֹיךְ יאַלֶע זָאלִין דָאס עֶסִין) נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי אָדָם נִיט מֶען דַארוֹיף דִי חוּמְרָא (דִי שְׁוַוערִיקֵייט) פוּן אַ מַאֲכַל אָדָם (אוּנ מֶען טָאר נִיט מַאכִין פוּן דֶעם עֶסִינְוַוארְג אַפְלַאסְטֶער אֲפִילוּ פַאר אַמֶענְשִׁין)

לבית מותר לסוליכן אגוד למכור, הר"ש: [ז] שכרו מותר. ואע"ג ומ"ם מלובש בשכר במ"ג פ"ז, וי"ל דדוקא בדבר שבשכרו מרובה דלגבע רווחי ספי ודמי לסחורה קנסו רבנן, ועתוי"ט: [ח] שכרו אסור. ר"ל שהוא דמי שביעית ואסור לנהוג בו אלא כמנהג דמי שביעית, הר"מ: (ג) ר"ל כשסיים כשאלקוט כו' מוכח כולם אמלו ככר בפונדיון לא פיתן לו פונדיון רק ככר שוה כו' ע"ד כמס הר"ש: [ט] ולא לבלן. מסיים הר"מ ולא לבעל אומנין ומסתימי נקטה אלו לרבותא דבלן וספר הנאת הגוף עושין לו וספן דבר שא"א שיעבור הנהל אלא ע"י ספינה וכ"ה דספרי: (ג) והכונה כדי לשנות ולא יתעסק בפירות שביעית כדרך שנתעסק בספר הסנים:

ד שכרו מותר. ואין בו קדושת שביעית ואע"ג דשביעית תופסת דמיה האי לאו דמי שביעית הוא: לקוט לי בו ירק. לשון מכר הוא דמשמע לקוט לי בשויו ירק אבל לקוט לי לשון שכירות הוא ולא לשון מכר: ככר בפונדיון. לא שאמר לו אתן לך פונדיון רק ככר שוה פונדיון (ב): בשאלקוט ירקות שדה אביא לך מוהר. משום דמתנת חנם יהבי זה לזה לפי שירקות שדה מצויין: לקח ממנו בסתם. בהקפה כדרך מוכרים בחנות: לא ישלם לו מדמי שביעי'. דהוי כסחורה: ה בייר. חופר בירות ומספיק מים

ונץ החלב: ד האומר לפועל הא לך איסר זה ולקוט לי ירק היום [ז] שכרו מותר. לקוט לי בו ירק היום [ח] שכרו אסור. לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות שדה אביא לך מותר. לקח ממנו סתם לא ישלם לו מדמי שביעית שאין פורעים חוב מדמי שביעית: ה אין נותנין לא לבייר [ט] ולא לבלן ולא לספר ולא לספן. אבל נותן הוא לבייר לשתות. ולכולם הוא נותן מתנת חנם: ו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה. אבל קוצר אותם בחרבה. אין דורכין

לבני העיר לא יתן לו מדמי שביעית להספיק לו מים לכל תשמישו: ולא לבלן. מהמס מרחצאות: ולא לספר. שכר תספורת: ולא לספן. שכר הספינה: ולכולם. לכל הני דתנינן במתניתין יכול ליתן מתנת חנם שלא לשם שכרן ואע"פ שיודע שבשביל שנתן לו מתנה לא יתבע ממנו שכר: ו במוקצה. כלי המיוחד לקוץ בו תאנים קרוי מוקצה: בחרבה. סכין לשון חרב וטעמא משום דכתיב ואת ענבי נזירך לא תבצור כדרך הבוצרים (ג):

נאם אזוי וויא זייא זענען געמאכט בינטלאך נאר ער זאל די בינטלאך ניט ציילין ער זאל פארקויפין עטליכע בינטלאך אום גיציילט: ד האומר לפועל הא לך איסר זה ולקוט לי ירק היום שכרו מותר ווען איינער זאגט צו איין ארבייטער נא דיר דעם איסר (איין מין מטבע) אונ קלויב פון מיינעטוועגין ירק היינטיגען טאג מעג ער געמען זיין לוין געלט אונ מיט דעם געלט טאהן וואס ער וויל אונ עס איז ניטא אויף די געלט די קדושה פון שביעית לקוט לי בו ירק היום שכרו אסור אבער אז ער זאגט צו דעם פועל קלויב פון מיינעטוועגין היינט ירק פאר דעם איסר, ווייל ער האט גיזאגט פאר דעם איסר איז משמע ער מיינט ער זאל קלויבין ירק וואס זאל נאר ווערט זיין איין איסר איז דאס ניט אלשון שכירות (ער דינגט איהם) נאר אלשון מכירה ער קויפט ביי איהם דיא ירק וואס ער וועט קלייבין פאר איין איסר, דריבער איז זיין שכר אסור (ווייל עס איז אויף דעם איסר דיא קדושה פון שביעית אזוי וויא דער דין איז אז מען פאר קויפט פירות שביעית איז אויף דיא געלט דיא קדושה פון שביעית) לקח מן הנחתום ככר בפונדיון ווען איינער האט גינומען ביי א בעקער א ברויט וואס איז ווערט א פונדיון (א מין מטבע) אונ האט גיזאגט צום בעקער בשאלקוט ירקות שדה אביא לך מותר ווען איך וועל אפ קלויבען די ירק פון פעלד וועל איך דיר ברענגען ירק אונ דאס איז גיוועזען אין שביעית דאס מעג מען, ווייל דאס הייסט זייא שיינקען איינער דעם אנדערין, דער בעקער שיינקט אים דעם ברויט אונ ער שיינקט דעם בעקער דיא ירק לקח ממנו סתם אבער אז ער האט גינומען ביי דעם בעקער דעם ברויט אונ האט איהם ניט גיזאגט ער וועט איהם געבין ירק נאר ער וועט אום ער

האט גינומען דעם ברויט אויף בארג ער זאל בצאהלין געלט לא ישלם לו מדמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעית טאר ער ניט געבין דעם בעקער ירק פון שביעית פאר דעם ברויט, וואדום עס הייסט ער בצאלט א חוב מיט פירות שביעית אונ מען טאר ניט צאהלען א חוב מיט פירות שביעית: ה אין נותנים לא לבייר מען טאר ניט געבין פירות וואס האבין געוואקסין אום שביעית אדער געלט פון פירות וואס האבין געוואקסין אום שביעית צו דעם מענטש וואס גראבט ברונענס ער זאל פאר איהם גראבין א ברונען ער זאל האבין וואסער צו אלין וואס ער וועט דארפין ולא לבלן אונ ניט צום בעדער ולא לספר אונ ניט צום שערער פאר די האר אפ שערין ולא לספן אונ ניט צום שיפער פאר דעם וואס ער האט איהם אריבער געשיפט דעם טייך (אונ דער זעלביגער דין איז ביי אלע ארבייטער מען טאר ניט געבין פירות שביעית אונ ניט געלט פון פירות שביעית אויף אזוי א זאך וואס ניט צום עסין) אבל נותן הוא לבייר לשתות אבער ער מעג געבין פירות פון שביעית צו דעם וואס מאכט ברונענס פאר איין טרונק וואסער ולכולן הוא נותן מתנת חנם אונ צו די אלע וואס שטייט אין דער משנה מעג ער געבין פירות שביעית אמתנה, אפילו ער ווייס אז ווייל ער שיינקט איהם דיא פירות שביעית וועט ער איהם ניט מאנען פאר זיין ארבעט פון דעסטוועגין מעג מען: ו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה פייגין וואס האבין געוואקסין אום שביעית טאר מען זיי ניט שניידין מיט דעם מעסער וואס איז אנגעגרייט צום שניידען פייגין אבל קוצר אותם בחרבה אבער מען מעג זייא שניידען מיט א שווערד מיט א גרויסען מעסער וואס איז ניט בעשטימט צו שניידין פייגין אין דורכין ענבים

ט שתוקו לא אומר לכם מה שר"א אומר בו. ר"ע קיבל מר"א רבו דמיקל טפי בסיכה וכשאמרו לו שהיה ר"א אומר ידלק אמר להם שתוקו שאיני רשאי לפרש כמה היה ר"א מיקל בו, והלכה כחכמים: י כאוכל בשר חזיר. לאו

אלא משום קנסא וכמו שפלינו בסוף פ"ק דמע"ש: (ז) משמע דלאמר שגזרו על הכותים שיהיו כעכו"ם לכל דבריהם איירי ופסוק' כתבו שגזרו על פתן לפי שהיו מבטלין מבכין כהמ"ק בימי עזרא כדאמר בפרקי דר' אליעזר: [ס] מותר. אף ע"ג דתבן וקש של שביעית אסור כדתנן לקמן, הר"ש. ול' הוסק בדיעבד קאמר דמותר לרחוץ בה. ונ"ל דלכתחלה נמי מותר להסיק בה מרחץ משום דלורך אדם הוא כדתנן גבי אלונמא, כ"מ:

אמרו לפני ר"ע אומר היה ר"א עור שסכו בשמן של שביעית ידלק. אמר להם שתוקו לא אומר לכם מה שר"א אומר בו: י ועוד אמרו לפניו אומר היה ר"א האוכל פת כותים כאוכל בשר חזיר. אמר להם שתוקו לא אומר לכם מה שר"א אומר בו: יא מרחץ שהוסקה בתבן או בקש של שביעית [ס] מותר לרחוץ בה, ואם מתחשב הוא הרי זה לא ירחץ:

דוקא שאין האוכל פת כותי לוקה מן התורה אלא מכת מרדות מדרבנן (ז): מה שר"א אומר בו. דמיקל בו טפי: יא ואם מתחשב הוא. אם אדם חשוב הוא שבני אדם למדים ממנו צריך להחמיר על עצמו:

שביעית אפעל וואס מען האט געשמירט מיט אייל פון שביעית רבי אליעזר אומר ידלק רבי אליעזר זאגט מען זאל דיא פעל פאר ברענען וחכמים אומרים יאכל כנגדו אונ דיא חכמים זאגין ער דארף נאר נעמען אנדערע אייל ניט פון שביעית וויפיל דיא אייל פון שביעית איז גיוועז אויף די פעל) אונ ער עסט זייא אין דער קדושה פון שביעית אונ דיא פעל איז מותר אמרו לפני רבי עקיבא אומר היה רבי אליעזר עור שסכו בשמן של שביעית ידלק מען האט דער ציילט פאר רבי עקיבא אז רבי אליעזר האט גיזאגט אפעל וואס מען האט געשמירט מיט אייל פון שביעית זאל מען פאר ברענען אמר להם שתוקו האט רבי עקיבא צו זייא גיזאגט שווייגט לא אומר לכם מה שרבי אליעזר אומר בו איך וויל אייך ניט זאגין וואס רבי אליעזר האט גיזאגט אין דעם דין. ווארום רבי עקיבא האט גיהערט פון זיין רבי רבי אליעזר אז ער איז מיקל (ער מאכט גרינג דעם דין): י ועוד אמרו לפניו נאך האט מען דער ציילט צו רבי עקיבא אומר היה רבי אליעזר האוכל פת כותים כאוכל בשר חזיר רבי אליעזר האט גיזאגט דער יוד וואס עסט ברויט פון אכותי איז גלייך ווי ער וואלט גיגעסין חזיר אמר להם שתוקו האט רבי עקיבא צו זיי גיזאגט שווייגט לא אומר לכם מה שרבי אליעזר אומר בו איך וויל אייך ניט זאגין וואס רבי אליעזר האט גיזאגט ביי דעם דין ווארום ער מאכט גרינג דעם דין: יא מרחץ שהוסקה בתבן או בקש של שביעית מותר לרחוץ בה אבאד וואס איז נהייצט גיווארין מיט שטרוי פון שביעית מעג מען זיך אין איהר וואשין ואם מתחשב הוא הרי זה לא ירחוץ אונ אויב ער איז איין אדם חשוב וואס מענטשין לערנען זיך אפ פון זיינע מעשים זאל ער זיך ניט וואשין אין דיא באד:

ר"שי

שחשודים על משכב זכור. מבשמין עלמן כדי שיתאוו להם:

גמרא ברכות דף מג ע"ב

הלכה ס' כלה כלי סמילין דחסד דמלכות דבריאה אלף למד

ת"ר ששה דברים גנאי לו לת"ח. אל יצא כשהוא מבושם לשוק. ואל יצא יחידי בלילה. ואל יצא במנעלים המטולאים. ואל יספר עם אשה בשוק. ואל יסב בחבורה של עמי הארץ. ואל יכנס באחרונה לבית המדרש. וי"א אף לא יפסיע פסיעה גסה. ואל יהלך בקומה זקופה. אל יצא כשהוא מבושם לשוק, א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור. א"ר ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו

תנו רבנן ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם דיא רבנן האבין גילערונט זעקס זאכין זענען ניט שיין פאר אתלמיד חכם ער זאל דאס טאן אל יצא כשהוא מבושם לשוק ער זאל ניט ארויס גיין אין גאס ווען ער האט זיך געשמירט מיט שמעקעדיגע זאכין ואל יצא יחידי בלילה אונ ער זאל ניט גיין אליין ביי נאכט אין גאס ואל יצא במנעלים המטולאים אונ ער זאל ניט גיין מיט געלאטעטע שיך ואל יספר עם אשה בשוק אונ ער זאל ניט שמועסין מיט אאשה אין גאס ואל יסב בחבורה של עמי הארץ אונ ער זאל ניט עסין צו זאמען מיט אקאמפאניע מענטשין וואס זיי זענען העמי הארצים (פראסטע מענטשין) ואל יכנוס באחרונה לבית המדרש אונ ער זאל ניט אריין גיין דער לעצטער אין בית המדרש וי"א אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה אנדערע זאגין אתלמיד חכם זאל ניט גיין מיט גרויסע שפרייזין אין גאס ואל יהלך בקומה זקופה אונ ער זאל ניט גיין אויפגעהויבין דעם קאפ אין דער הייך אל יצא כשהוא מבושם לשוק אתלמיד חכם זאל ניט ארויס גיין אין גאס ווען ער האט זיך גישמירט מיט שמעקעדיגע זאכין אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן רבי אבא דער זוהן פון רבי חייא בר אבא האט גזאגט פון רבי יוחנן'ס וועגין במקום שחשודים על משכב זכור דאס איז נאר אויף דעם ארט ווא זכרים זענען מונה מיט זכרים, וועט מען איהם חושד זיין ער האט זיך געשמירט מיט שמעקעדיגע זאכין כדי ער זאל מיט איהם מונה זיין אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו רב ששת זאגט ווען טאר מען ניט אז ער

הכל מכירין בה ותופשין אותו: דקרו ליה פושע. מתעלל: בקדושה דבי שמשי. ששותה כוס של קדוש בשבת בלילה:

לאמשוכי בתרייהו. ואל יכנס באחרונה לבהמ"ד משום דקרו ליה פושע. וי"א אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר פסיעה גסה נוטל א' מת"ק ממאור עיניו של אדם, מאי תקנתיה להדריה בקידושי דבי שמשי. ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר המהלך בקומה זקופה אפי' ד"א כאלו דוחק רגלי השכינה דכתיב מלא כל הארץ כבודו:

ספקא פאר וואס ניט דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו טאמער וועט ער זיך ציהען נאך זייא, ער זאל מיט זייא אלע מאהל זיצען צו זאמען, וועט ער אויפהערין צו לערנען תורה ואל יכנס באחרונה לבית המדרש אונ ער זאל ניט אריין גיין דער לעצטער אין בית המדרש משום דקרו ליה פושע ווייל מען וועט זאגין אויף איהם ער וויל ניט גיין אין בית המדרש לערנען, נאר ווייל ער מוז אדער ווייל ער שעמט זיך דריבער קומט ער אין בית המדרש, איז פאר איהם גענוג אז ער קומט דער לעצטער וי"א אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה אנדערע זאגין א תלמיד חכם זאל ניט גיין מיט גרויסע שפרייזין דאמר מר פסיעה גסה נוטל אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם ווארום דער תנא האט גיזאגט דיא גרויסע שפרייזין נעמען אוועק פון דעם מענטש אפינף הונדערט חלק ליכטיגקייט פון זיינע אויגין מאי תקנתיה וואס זאל ער טאהן דיא ליכטיגקייט זאל צו איהם צוריק קומען להדריה בקידושי דבי שמשא ער זאל צוריק ברייגנען די ליכטיגקייט צו זיינע אויגין מיט דעם כוס פון קידוש וואס ער וועט טרינקען שבת ביא נאכט ואל יהלך בקומה זקופה אונ ער זאל ניט גיין אויפגעהויבין דעם קאפ אין דער הייך דאמר מר ווארום דער תנא האט גיזאגט המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי השכינה דער מענטש וואס גייט אויפגעהויבין דעם קאפ אין דערהייך אפילו נאר פיר איילין איז גלייך וויא ער וואלט אוועק גישטויסין די פיס פון די שכינה וועם איז גלייך וויא ער וואלט זאגין אז די שכינה איז נאר ניטא אויף דער וועלט. ווארום אז ער וואלט גענלויבט אז די שכינה איז דא אויף דער וועלט וואלט ער דאך גענאנגען אראפגעבויגין דעם קאפ (ועגין מורא פון די שכינה) דכתיב מלא כל הארץ כבודו ווארום עס שטייט אין פסוק די גאנצע וועלט איז פוהל מיט דעם כבוד פון הקב"ה:

זוהר פנחס דף ריג ע"א ת"ת דאלילות יוד הא ואו הא

וידבר יי' אל משה לאמר. פנחס בן אלעזר וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך. (יהרז פה א) שמע בני מוסר אביך דא קב"ה. ואל תטוש תורת אמך דא כנסת ישראל. מאי מוסר אביך מוסר דא אורייתא דאית בה כמה תוכחין כמה עונשין. כד"א (שם ג) מוסר יי' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו. ובגין דכל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא זכי דיפתחון ליה כמה תרעין לההוא עלמא כמה נהורין. בשעתא דינפוק מהאי עלמא היא אקדימת קמיה ואזלא לכל נטורי תרעין מכרזת ואומרת (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק. אתקינו כרסיין לפלניא עבדא דמלכא דלית הדו לקב"ה אלא במאן דאשתדל באורייתא כ"ש ב"נ דמתער בליליא לאשתדלא באורייתא דהא כל צדיקייא דבגנתא דעדן צייתין לקליה וקב"ה משתכח ביניהו כמה דאוקמוה (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמעיני. ר"ש אמר האי קרא רזא דחכמתא אית ביה. היושבת בגנים דא כנסת ישראל דאיהי בגלותא עם ישראל ואזלא עמהון בעקתייהו. חברים מקשיבים לקולך. משריין עלאין כלהו צייתין לקולך לקול תושבחתך בגלותא. השמעיני כד"א (שם ב) הראיני את מראיך השמעיני את קולך. השמעיני קלא דאינון חברייא דמשתדלי באורייתא דהא לית תושבחתא קמאי כאינון דמשתדלי באורייתא. אמר ר"ש כביכול כל אינון דזכאן לאשתדלא באורייתא ומכד פליג ליליא ואתיין במטרוניתא כד נהיר יממא לקבלא אנפי מלכא אתקיף ואחסין בשכינתא ולא עוד אלא דשריא ביה חוט של חסד כמה דאוקימנא. ת"ח כל מאן דזכי לאתתקף בשכינתא ישמר גרמוהי מאינון מלין דאחידן לקבלה כגון מאן. אינון דלא מעקרי באת קדישא כגון בת אל נכר וכל מאן דנטיר גרמיה כביכול כנסת ישראל אחידא ביה וגערא ליה והיא אקדימת ליה שלום וכ"ש אי זכי וקני להאי. ואמר ר"ש אתחזיין ישראל לאשתלאה בההוא שעתא בר דאקד ם פנחס להאי עובדא ושכיך רוגזא. הה"ד פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב וגו':

יוסף לחק

מוסר

מספר חסידים סימן קכו קכז.

אל תהי צדיק הרבה, הרי שרואה אשה טובעת בנהר ובידך להצילה אל תאמר אני מניחה לטבוע כי אין אני רשאי וכו'

הלכה פסוקה

הר"מ הלכות תפלה פרק ו.

(א) כיצד העם יושבים בבית הכנסת הזקנים יושבים ופניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי ההיכל וכל העם

אל תהי צדיק הרבה אמענטש זאל ניט זיין צו פיל פרום הרי שהיתה אשה טובעת בנהר ובידו להצילה אויב איינער האט גיזעהן אאשה טרינקט אין טייך אונ ער קען זיא רעטטען אל תאמר אני מניחה לטבע זאלסטו ניט זאגין איך וועל זיא לאזין דער־

(א) כיצד העם יושבין בבית הכנסת וויא זאלין זיצען די מענטשין אין שוהל הזקנים יושבים ופניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי ההיכל (עס דארף זיין אבאנק פון צפון (וואנט ביז דרום וואנט) אונ די אלטעסטע מענטשין זיצען (אויף דיא ערשטע באנק) מיט

לְמֵימַר: יז אָעִיק יָת מִדְיָנָאֵי וְתִקְטְלוּן יָתְהוֹן: יח אֲרֵי מְעִיקִין אִנּוּן לְכוֹן בְּנִכְלֵיהוֹן דִּי נְכִילוּ לְכוֹן עַל עֵיסַק פְּעוֹר וְעַל עֵיסַק כָּזְבִּי בַּת רַבָּא דְמִדְיָן אֲחָתְהוֹן דְּאִתְקְטִילַת בְּיוֹמָא דְמוֹתָנָא עַל עֵיסַק פְּעוֹר: א וַהֲוָה בָּתַר מוֹתָנָא וַאֲמַר

ת"א לצור. ב"ק לח:

יז צָרוֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם אוֹתָם: יח כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִכְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כָּזְבִּי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמֻּכָּה בְיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר־פְּעוֹר: א וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה פ

בעל הטורים

(יז) צרור את המדינים. ב' יחיד והכיתם ב' רבים לצור כי על ידך היה כאומר לא אביא אל הבעלי אלא לגדול שבהם והוא משה יהכיתם ב' רבים ולא משה כי נתגדל במדין: (א) ויהי אחרי המגפה. פרשה זו פתוחה באמצע הפסק בין המגפה למנין שלא תבלוע המגפה בפקוד אותם:

רש"י

(יז) צרור. כמו זכור ושמור לשון הווה, עליכם לאייב אותם: (יח) כי צוררים הם לכם וגו' על דבר פעור. שהפקירו בנותיהם ם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור. ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות ע שהיתה עתידה לצאת מהם כדאמרינן בבבא קמא (דף לח): (א) ויהי אחרי המגפה וגו'. משל לרועה פ שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהם והוא מונה אותם לידע מנין הנותרות. דבר אחר כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה נמסרו לו במנין ועכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו מחזירם במנין:

שפתי חכמים

ס היכרח לפרש כן מפני שאין אדם נעשה צורר לאחרים אלא מפני הרעה שבאה לו מאחרים וזה מצינו שעשו להם ישראל שום רעה. לכך פי' שהפקירו כו' מפני שהבנותיהם היו מכלהים לספקיר בנותיהם לזנות כדי להטעותם בפעור, רא"ם: ע וא"ת ולמה לא כתב אלא טעם א' ובפרשת מטות כתב שני טעמים נקמה, וי"ל דקשה לרש"י מדכתיב הכא צרור את המדינים והכיתם אותם ל"ל מלת צרור כיון דכתיב והכיתם אלא ע"כ צ"ל מש"ה כתיב צרור עליכם לאייב אותם תמיד מש"ה כתיב בל' הווה א"כ קשה למה לא יאייבו את המואבים לכל הפחות שלא יתחתנו בהם ולאסור את הנקבות ופז"פ משום רות כו', וכזה יתורץ גמה דעת רש"י מבוגה מכל המדקדקים שכלם סוברים שהוא מקור במקום צווי וכמו שכתב הרא"ם: פ דק"ל היאך תלוי המנין במגפה והביא המשל. אבל ק' לפי הד"א שהביא רש"י היאך יתורץ קושיית רש"י י"ל דכתיב לעיל מיניה צרור את המדיני' והכיתם אותם וגו' וכתי' בפ' מטות נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך ש"מ דבמלחמת מדין הולה מיתת משה לכך במך מנין ישראל למלחמת מדין. והוצרך לטעם של ד"א משום דלטעם ראשון קשה דלא היה לו למנות אלא המתים במגפה וממילא היה יודע הנותרים, לכן פי' ד"א כו'. ולד"א קשה סוף סוף עדיין לא הגיע זמן מיתת משה, לכן פי' גם לטעם ראשון וק"ל:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ויהי אחרי המגפה. צוה הקב"ה למנות את ישראל לידע אותם שילחמו עם הכנעניים ושני פעמים מנו וזה המנין מנה להזכיר שם המשפחות אבל במדבר סיני לא הזכיר המשפחות ילפי הפשט לא כל בני השבטים עלו למשפחות כי יש מהם שלא היה להם בנים ונקראו ע"ש אחיהם שהיתה משפחתם מרובה ונמנו עמהם ולא היה להם שם לעצמן כגון בני שמעון שאינו מונה משפחות אוהד ויכין ולחר וגם בני אשר לא מנה משפחת ישוה ונמנעה במשפחת ישוי ופעמים שאין משפחה נקראת אלא ע"ש בני בניהם כגון לזרח משפחת הזרחי ולא מצינו זרח מבני שמעון אלא מבני בניו היה ונתלית בו המשפחה יכן אצבון וכן ארד ונעמן שהם בני בלע מדקאמר משפחת הבלעי מכלל שהיו בנים אחרים לבלע ונקראו על שמו וכן גלעד שבא לו משפחה לעצמו ומכיר היו לו בנים אחרים ונקראו על שמו כדכתיב למכיר משפחת המכירי ויש מהם שנשתכו קלת שמותם כגון נמואל ימואל, חופים חופם, אחי אחירם, חופים שפופים:

מנין בני ישראל

(א) ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' וגו'. המפרשים אחרו לדעת למה היה המנין הזה עכשיו, ועיין רש"י ומפרשים אשר האריכו בתירוציהם, ונראה ע"פ המדרש ז"ל שאו את ראש וגו' כה"ד אם תמתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני, וביאור המדרש נוכל לומר דידוע דבשבעים נפש ירד יעקב למצרים ובדד"ו בנים היו פרים ורבים כ"כ עד שנעשו משבעים נפש בנים רבוא וזאת האכסים במתי במספר ימי אחלה, אבל היו ארבע פעמים ששים רבוא [כדפרש"י על פסוק והמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, אחד מחמשה] ולפי הבנין זה היה להם נפדות ונבנות במדבר כל הארבעים שנה לכך עלום מאד מאד, וכאמת לא היו רק ששים רבוא, אבל זה היה תביבה ישראל דיהיו תמיד בדמיין מרכבה עליונה, והאומות כבראו המגפה נתנו במחה בלבם דחשבו נודאי נסתלקה השכינה מישראל, מחמת שלהשראת השכינה נצרכים צריכים להיות ששים רבוא כמנין, ולכך ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' שאו את ראש בני ישראל, להורות אם בני ישראל שאעפ"כ תכלית המנין לששים רבוא הוא נוכן ואין

פירוש לתורת אלהים

(טו) וַיְדַבֵּר יְיָ האָט גאָט גירעט צו משה אַזוֹי צו זאָגין: (יז) צָרוֹר האָב פיינד די מִדְיָנִים וְהִכִּיתֶם און איר זאָלט זייא שלאָגין: (יח) כִּי צֹרְרִים וואָרום זייא האָבין אייך פיינד בְּנִכְלֵיהֶם מיט זייערע טראַכטין אֲשֶׁר נִכְּלוּ וואָס זייא האָבין גיטראַכט אַנטקעגין אייך עַל דְּבַר פְּעוֹר האָבין אייך גימאַכט זינדיגען מיט דער עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וואָס הייסט פְּעוֹר וְעַל דְּבַר כָּזְבִּי און וועגין כָּזְבִּי די טאָכטער פון דעם נָשִׂיא פון מִדְיָן אֲחוֹתָם זייער שוועסטער כְּלוֹמַר וויל זייא האָבין מַפְקִיר גיוועזין זייערע טעכטער פון זְנוּת וועגין כְּדֵי זייא זאָלין מאַכין זינדיגען די יִשְׂרָאֵל הַמֻּכָּה וואָס כָּזְבִּי איז גיוואָרין דער שלאָגין בְּיוֹם הַמַּגֵּפָה אין דעם טאָג וואָס עס איז גיוועזין צווישען אייך אַמַגֵּפָה עַל דְּבַר פְּעוֹר ווייל איר האָט גיזינדיגט מיט דער עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פְּעוֹר, רש"י שרייבט אָבער מוֹאָב אַפילו זייא האָבין דאָך אויך מַפְקִיר גיוועזין זייערע טעכטער צו זְנוּת אַזוֹי ווי עס איז גישטאַנען אין פָּרָשַׁת בָּלָק האָט פאָרט הקב"ה זיי נִיט גיהייסין פאַרטיליגין מחמת רוּת וועט אַרויס קומען פון זיי: (א) וַיְהִי און עס גיוועזין נאָך דער

סלְכֵּי אֱלָהָא בְּעִדָּנָא הָדָא פְּקִיד פּוּרְקָנוּת דְּבֵית יַעֲקֹב׃ ג בְּמֵימְרָךְ מְעִיקָנָא נְנַגַּח בִּשְׁמָךְ נִכְבּוֹשׁ כָּל דְּקָיְימִין עֲלָנָא׃ ד אֲרוּם לָא בְּקַשְׁתִּי אֲנָא רָחִיץ וּסְיָיפִי לָא תִּפְרוֹק יָתִי׃

אֱלֹהִים צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב׃ ג בְּךָ צָרֵינוּ נְנַגֵּחַ בְּשִׁמְךָ נָבוּס קָמֵינוּ׃ ד כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי׃

רש"י

(ב) צוה ישועות יעקב. גם עתה: (ג) נבוס קמינו. נרמוס אויבינו:

מצודת דוד

כאשר יש לאל ידו ולזה צוה לבוא ישועת יעקב: (ג) בך. בעזרתך: בשמך וגו׳. כפל הדבר במ"ש:

פירוש ע"ט

מַלְכִּי אֱלֹהִים הקב"ה דוא בּיזט דאך היינט דער זעלביגער מֶלֶךְ בּייא אונז וויא דאמאלס, דוא ביזט דאמאלס גיוועזן אונזער גאט און ביזט היינט אונזער גאט, דריבּער בּעטין מיר דיךְ אַזוי וויא דוא האסט אונז דאמאלס גיהאלפין צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב גֶעבּיט היינט אויךְ יַעֲקֹב זאל גיהאלפין ווערין: (ג) בְּךָ צָרֵינוּ נְנַגֵּחַ מיט דיר אַז דוא וועסט אונז העלפין וועלין מיר קענען שטויסין אונזערע פיינט בְּשִׁמְךָ נָבוּס קָמֵינוּ מיט דיין נאמען, אַז מיר וועלין דערמאנען דיין נאמען, מיר וועלין זאגין ה׳ הוֹשִׁיעָה גאט העלף, זאלסטו אונז העלפין מיר זאלין קענען צו טרעטין די פיינד וואס וועלין אויפשטיין געגין אונז: (ד) כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי ווארום ניט אויף מיין פייל־און־בויגין פארזיכער איך מיךְ מיין שווערד וועט מיר ניט העלפין, אַז דוא וועסט מיר ניט העלפין וועט מיר קיין זאך העלפין, דריבּער בּעט איךְ בּייא דיר הקב"ה דוא זאלסט מיר העלפין:

עיקר תוי"ט　　משנה פסחים פ"ז　　ברטנורא

ביצד צולין. שפוד של רמון. ולא שאר עצים דמפקי מיא והו"ל בשל מבושל במים ורמון לא מפיק מים ובשפוד של מתכת לא כדלקמן דחם מקלתו חם כלו (א) ונצלה מחמת שפוד ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר: כמין בישול הוא זה. שמתבשלין בני מעיו לתוכו כבתוך הקדרה: תולין חוצה לו. תוחבן בשפוד למעלה מפיו של (ב) טלה, והלכה כר"ע: ב א"ר צדוק כו׳. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ואם אסכלא מנוקבת היא (ג) כשרה וא"ר צדוק כו׳, והלכה כרבי צדוק: נגע. הפסח: בחרסו של תנור יקלוף. מן הפסח מקום הנוגע בתנור שנצלה שם מחום חרס התנור ולא צלי אש הוא (ד): נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו. שהזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח: יטול את מקומו. ולא סגי בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע דשומן נבלע בתוכו הרבה ואותו שומן צלי מן החרס

(א) שהספיני מתחמם ע"י קלתו השילון, רש"י: [א] תוחבו מתוך פיו. לפי שניתן הגם בבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח ואז הוה כים שהחיפס למטה וקדייב דמה דרך שם, תוס׳: (ב) ול"ל בהם מסובבים וכרוכים בעין בנה יפלו מעל הראש שהרי פי הטלה למטה: (ג) ופרש"י נב יש בבריחים כעין פלגו ויש חלל גדול בין בריח לבריח ונותן הבשפוד (ר"ל של רמון) לתחבו וכל הטלה נצלה באויר שבין שני בריחים. שאין בבשרו נוגע בברזל: (ד) ופ"ת נגע בחרסו כו׳ אמאי סגי ליה

כלי אמלטי דנבורס דמלכות דיליהם אלהים

ביצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון [א] תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו. דברי ר"י הגלילי. ר"ע אומר כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו: ב אין צולין את הפסח לא על השפוד, ולא על האסכלה. א"ר צדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלה. נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו. נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו.

פרק ז א בֵּיצַד צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח וויא בּראט מען דעם קָרְבַּן פֶּסַח מְבִיאִים שְׁפוּד שֶׁל רִמּוֹן קען בּריינגט אשפּיז גימאכט פון מילגרוים האלץ תּוֹחֲבוֹ מִתּוֹךְ פִּיו עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ ער שטעקט דורךְ דעם שפּיז פון מויל בּיז צום ארט וואו די צואה גייט ארויס וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ די פיס און די קישקעס לייגט ער אריין אין שעפּס און ער האלט דעם שפּיז איבּער דעם פייער און בּראט אים דִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַזוי זאגט רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, רַבִּי עֲקִיבָא זאגט כְּמִין בִּישׁוּל הוּא זֶה דאס איז ווי גיקאכט, די פיס מיט די קישקעס קאכין זיךְ אין שעפּס אֶלָּא תּוֹלִין חוּצָה לוֹ נאר די פיס מיט די קישקעס הייננט מען אויך אויף דעם שפּיז פון אויסווייניג אויף דעם שעפּס: ב אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח מען טאר ניט בּראטין דעם קָרְבַּן פֶּסַח לֹא עַל הַשְּׁפוּד ניט אויף אשפּיז פון אייזין וְלֹא עַל הָאַסְכָּלָה און ניט אויף א אַסְכָּלָה אבּראט שיסיל, און אויב די אַסְכָּלָה איז מיט לעכער מעג מען אָמַר רַבִּי צָדוֹק האט רַבִּי צָדוֹק גיזאגט מַעֲשֶׂה עס האט גיטראפין בּיי רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לְטָבִי עַבְדּוֹ ער האט גיזאגט צו זיין קנעכט טָבִי צֵא וּצְלֵה לָנוּ אֶת הַפֶּסַח עַל הָאַסְכָּלָה גיי בּראט פון אונזערט וועגין דעם קָרְבַּן פֶּסַח אויף דער אַסְכָּלָה, און די אַסְכָּלָה איז גיוועזן גילעכערט נָגַע בְּחַרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר אַז דער קָרְבַּן פֶּסַח האט אנגערירט אן די ציגיל פון אויבין יִקְלוֹף אֶת מְקוֹמוֹ זאל ער אפּ שיילין פון דעם קָרְבַּן פֶּסַח דעם ארט וואס האט אנגערירט אן אויבין נָטַף מֵרוֹטְבּוֹ עַל הַחֶרֶס אַז עס האט אראפּ גירונען פון די פעטס פון קָרְבַּן פֶּסַח אויף די ציגיל פון אויבין וְחָזַר עָלָיו דער נאך איז די פעטס

קיים אינו זורק את הדם. נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם. ובמוקדשין אינו כן אלא אף ע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם: ו נטמא קהל או רובו או שהיו [ד] הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשו בטומאה. נטמא מיעוט הקהל. הטהורים עושים את הראשון והטמאים עושים את השני: ז הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא, הציץ מרצה. נטמא הגוף, אין הציץ מרצה. מפני שאמרו הנזיר ועושה פסח. הציץ מרצה על טומאת הדם, ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה: ח נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני

זורק את הדם. דעיקר פסח לאכילת אדם אתי: ובמוקדשים אינו כן. שאפי' נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם (יא): ו נטמא קהל. בטומאת מת שאין פסח נדחה מפני הטומאה אלא מטומאת מת (יב): יעשו בטומאה. ואפי' טמאים יחידים דהא פסח טהורים גופייהו בטומאה אתו משום כהנים שאין קרבן לצבור הבא בטומאה חלוק מאחר שקרבן רובם בא בטומאה אף היחידים עושים בטומאה: ז ואח"כ נודע שהוא טמא. הפסח או הדם (יג): הציץ מרצה. ופטור מפסח שני: נטמא. בעליו טומאת הגוף במת: אין הציץ מרצה. וחייב בפסח שני דהא בשעת זריקה לאו בר מיעבד פסח הוא דרחמנא דחייה: הנזיר. דכתיב וכי ימות מת עליו והימים הראשונים יפלו דאם נטמא במת קודם הבאת קרבנותיו סותר: הציץ מרצה על טומאת הדם. ותגלחתו כשרה ומותר לשתות יין וליטמא למתים: ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם טמא בשעת הבאת קרבנותיו סותר הכל: נטמא. גופו בטומאת התהום כל טומאת מת שלא ידע בה אדם קודם לכן נקראת טומאת התהום: הציץ מרצה. דהלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום להם כיון שלא הכיר בה אדם בטומאה זו מעולם, ואם נודע לו בטומאה זו אחר שהקריב פסחו א"צ לעשות פסח שני. וכן נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו (יד) א"צ להביא קרבן טומאה ולא אמרו טומאת התהום אלא בטומאת מת בלבד: ח לפני הבירה. כל המקדש כולו קרוי בירה ושורפים אותו שם כדי לביישן

עיקר תוי"ט

הוס': (יא) שהדם מתיר אימורים למזבח, רש"י וכל"ל בסכ"ב: (יב) עיין מ"ס פ"ז ופ"ס מ"ד ול' סכ"ע כי טומאת מת בלבד שהתורה בלבור: [ד] הכהנים טמאים. דהיינו לבור טמאים דמה לי אם האוכלים טמאים או אם המקריבים טמאים שא"א בלא כהנים וכתב התוס' אע"פ שיכולין ליזהר שלא יגעו בבשר כיון דאשתרי טומאת אימורים אשתרי נמי טומאת בשר: (יג) ואפי' לר"י דס"ל דיסיד אין הלין מרלה על הטומאה שנגע בדבר שנאכל כגון בשר פ"ע לכתחלה אבל בדיעבד מרלה כו' ויפה דמרלה לא שיכא בשר טמא כאכל דאין לין מעסר ודומה לא תעשה כו' אלא דמרלה לסתיר דם לזריק', רש"י: (יד) עממע אפי' קודם הגילוח אינו סותר ובמ"כ פ"ע דנזיר כתב דנודע

(דער קָרְבָּן פֶּסַח) אִיז טָמֵא גִיוָוארִין אוּנ דִיא חֵלֶב אִיז נִיט טָמֵא אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם טָאר מֶען נִיט שְׁפְּרֵיינְגֶען דִיא בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ נִטְמָא הַחֵלֶב וְהַבָּשָׂר קַיָּים אָבֶּער אַז דִי חֵלֶב אִיז טָמֵא גִיוָוארִין אוּנ דִיא פְלֵייש אִיז נִיט טָמֵא זוֹרֵק אֶת הַדָּם מֶעג מֶען שְׁפְּרֵיינְגֶען דִיא בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, וַוייל בַּיי דֶעם קָרְבָּן פֶּסַח אִיז דֶער עִיקָר מֶען זָאל הָאבִּין פְלֵייש צוּ עֶסִין וּבַמּוּקְדָשִׁין אוּנ בַּיי אַנְדֶערֶע קָרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן אִיז נִיט אַזוֹי אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר נָאר אֲפִילוּ דִי פְלֵייש אִיז טָמֵא גִיוָוארִין וְהַחֵלֶב קַיָּים אוֹיבּ דִי חֵלֶב אִיז נִיט טָמֵא זוֹרֵק אֶת הַדָּם שְׁפְּרֵיינְגְט מֶען דִי בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ: ו נִטְמָא קָהָל אוֹיבּ אַלֶע יוּדִין זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין פוּן אַמֵת אוֹ רוּבּוֹ אָדֶער דָאס מֶערְסְטֶע טֵייל יוּדִין זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים אָדֶער דִיא כֹּהֲנִים זֶענֶען גִיוֶוען טָמֵא וְהַקָּהָל טְהוֹרִים אוּנ דִי יוּדִין זֶענֶען גִיוֶוען טָהוֹר יַעֲשׂוּ בְּטוּמְאָה זָאל דֶער קָרְבָּן פֶּסַח גִימַאכְט וֶוערִין אַזוֹי וִויא מֶען אִיז טָמֵא נִטְמָא מִיעוּט הַקָּהָל אוֹיבּ אַבִּיסֶעל יוּדִין זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין הַטְּהוֹרִים דִיא וָואס זֶענֶען רֵיין פוּן טוּמְאָה עוֹשִׂין אֶת הָרִאשׁוֹן מַאכִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען קָרְבָּן פֶּסַח אִין נִיסָן וְהַטְּמֵאִין אוּנ דִי וָואס זֶענֶען טָמֵא עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי מַאכִין דֶעם אַנְדֶערֶען קָרְבָּן פֶּסַח אִין אִיָּיר: ז הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ מֶען הָאט גִישְׁפְּרֵיינְגְט דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן פֶּסַח וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא דֶער נָאךְ אִיז דֶער ווָאוּסְט גִיוָוארִין אַז דִי פְלֵייש אָדֶער דִי בְּלוּט אִיז טָמֵא גִיוָוארִין הַצִּיץ מְרַצֶּה דֶער צִיץ (דִי גָאלְדֶענֶע בְּלֶעך) וָואס דֶער כֹּהֵן גָדוֹל טְרָאגְט אוֹיף דֶעם שְׁטֶערִין אִיז מְכַפֵּר אוֹיף דִי עֲבֵירָה אוּנ עֶר דַארְף נִיט מַאכִין אַיין אַנְדֶער קָרְבָּן פֶּסַח אִין חֹדֶשׁ אִיָּיר נִטְמָא הַגּוּף אוֹיבּ דֶער נָאךְ וִויא מֶען הָאט גִישְׁפְּרֵיינְגְט דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן פֶּסַח אִיז דֶערוואוּסְט גִיוָוארִין אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת אַלֵיין אִיז טָמֵא גִיוָוארִין אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה אִיז דֶער צִיץ נִיט מְכַפֵּר, דַארְף עֶר מַאכִין אִין חֹדֶשׁ אִיָּיר אַיין אַנְדֶער קָרְבָּן פֶּסַח מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ וַוייל מֶען הָאט גִיזָאגְט הַנָּזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח אַנָזִיר אוּנ דֶער וָואס מַאכְט אַקָרְבָּן פֶּסַח הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַדָּם אוֹיבּ דִיא בְּלוּט פוּן קָרְבָּן נָזִיר אָדֶער דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן פֶּסַח אִיז טָמֵא גִיוָוארִין אִיז דֶער צִיץ מְכַפֵּר וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַגּוּף אָבֶּער אַז דֶער נָזִיר אוּנ דֶער וָואס מַאכְט דֶעם קָרְבָּן פֶּסַח זֵיי אַלֵיין זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין וֶוען מֶען הָאט מַקְרִיב גִיוֶועןדֶעם קָרְבָּן, אִיז דֶער צִיץ נִיט מְכַפֵּר נִטְמָא טוּמְאַת הַתְּהוֹם אָבֶּער אַז דֶער נָזִיר אָדֶער דֶער וָואס מַאכְט דֶעם קָרְבָּן פֶּסַח זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין פוּן אַזוֹי אַטוּמְאָה וָואס קֵיין מֶענְטְשׁ הָאט קֵיין מָאל נִיט גִיוואוּסְט אַז אוֹיף דֶעם אָרְט אִיז דָא אַטוּמְאָה, אוּנ זֵיי זֶענֶען דֶערוואוּסְט גִיוָוארִין אַז זֵיי זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין פוּן דִי טוּמְאָה נָאכְדֶעם וִוי מֶען הָאט שׁוֹין מַקְרִיב גִיוֶועןדֶעם קָרְבָּן פֶּסַח אָדֶער נָאכְדֶעם וִויא דֶער נָזִיר הָאט שׁוֹין גֶעבְּרֵיינְגְט דִיא קָרְבָּנוֹת הַצִּיץ מְרַצֶּה אִיז דֶר צִיץ מְכַפֵּר אוֹיף דִי טוּמְאָה אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פוּן קָרְבָּן פֶּסַח דַארְף נִיט בְּרֵיינְ־גֶען אַיין אַנְדֶער קָרְבָּן פֶּסַח אִין אִיָּיר. אוּנ דֶער נָזִיר דַארְף נִיט בְּרֵיינְגֶען אַיין קָרְבָּן טוּמְאָה וְהַתְּהוֹם הֵייסְט דֶער אָבְּגְרוּנְד, דִיא טוּמְאָה אִיז גְלַייךְ וִוי

[ז] בטהור. אפי' בטהור, רש"י. כלומר ואין ל"ל בפסח הבא בטומאה וכן השובר בטמא פי' הר"ן בפסח שבא בטומאה: [ח] אבר שיצא. פי"ד מחיצתו חומת ירושלים ובגיל ט"ו מחיצתו הבית כנאכל בו: [ט] וחותך. בשעה שהיה עליו כזית בשר ושבכו שלא במקום הבשר חייב אף ע"פ במקום הבשר שגוי מכשרו: (יט) לאין בו מוח עסקינן דאי יש בו מוח הא מפרש במ"י דפעין בדפה, ועתוי"ם: [י] ולפנים כלפנים. הא כאגף עצמו כעבה כמן האגף ולחוץ, הר"מ: (כ) ומ"ה לק"ק כעזרה ולאכילה בפסח בבית, הר"מ:

ההיכל בשור הגדול ראשי כנפים הסחום שקורין טירו"ס בלע"ז שברחש כף הכתף ושאר סחוסים כגון תנוך האוזן וסחוסי החזה והצלעות הקטנות שבסוף השדרה הואיל ובשור הגדול נאכלים ע"י שליקה יאכלו בגדי הרך ללי:

השובר את העצם בפסח הטהור, ה"ז לוקה מ'. אבל המותיר [ז] בטהור והשובר בטמא אינו לוקה את הארבעים: יב [ח] אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם. וקולף עד שמגיע לפרק [ט] וחותך. ובמוקדשין קוצץ בקופיץ. שאין בו משום שבירת העצם. מן האגף [י] ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ. החלונות ועובי החומה כלפנים: יג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד. אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין, ואלו

אבל המותיר בטהור וכו'. דכתיב לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר אם עברת על לאו קיים עשה שבו ואיך לוקה א"כ דהוי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: והשובר בטמא וכו'. דכתיב ועצם לא תשברו בו בכשר מוזהר על שבירת עצם ואינו מוזהר על שבירת עצם בפסול: יב אבר. מן הפסח: שיצא מקצתו. חוץ למחיצתו וצריך לחתוך את היוצא דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ודרשינן ביה כל בשר שיצא בשדה כלומר שיצא חוץ ממחיצתו כגון קדשי קדשי' שיצאו חוץ לעזרה וקדשי' קלי' שיצאו חוץ לירושלי' אותו בשר היוצא טרפה הוא ולא תאכלו: חותך. את הבשר היוצא סביב עד שמגיע לעצם: וקולף. את הבשר שלא יצא להוץ: עד שמגיע לפרק. שמתחברים שם ב' עצמות ואוכל את הבשר שקלף שהרי לא יצא וחותך את הפרק ומשליך כל העצם (יט) שיצא מקצתו: ובמוקדשין. בשאר קדשים חוץ מהפסח: קוצץ בקופיץ. אותו מקצת האבר שיצא ובפסח אינו יכול לעשות כן מפני שהוא מוזהר על שבירת עצם: מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלתות שהוא הופף ונוקש שם כשסוגרים דהיינו משפת הפנימי של עובי הפתח עד מקום הנקישה: מן האגף ולפנים. דהיינו תוך העיר ממש: כלפנים. ואוכלים שם קדשים קלים: מן האגף ולחוץ. דהיינו ממקום הנקישה ולחוץ כלחוץ: החלונות. שבחומות ירושלים (כ) ועובי ראש החומה כגגה כלפנים: יג שתי חבורות שהיו אוכלות. פסח אחד: אלו הופכין פניהם הילך וכו'. ואפי' נראה כשתי חבורו' על פסח אחד לא איכפת לן דרחמנא אמר על הבתי' אשר יאכלו אותו דמשמע שני

דיא גלידער פון דיא פליגול, אונ דיא וויבע ביינדלעך, וייל אז מען קאכט זייא שטארק קען מען זייא פון אגרויסין אקס אויך עסין, זאל מען זייא פון איונגע ציג עסין גיבראטין צום קרבן פסח השובר את העצם בפסח הטהור אז מען צו ברעכט אביין פון אקרבן פסח וואס ער איז ריין פון טומאה הרי זה לוקה ארבעים שלאגט מען איהם פערציג מלקות אבל המותיר בטהור אבער אז ער לאזט פלייש פון אקרבן פסח וואס איז ריין פון טומאה אונ האט איהם ניט אויף גיגעסין דיא ערשטע נאכט פסח, אדער והשובר בטמא ער צו ברעכט אביין פון אקרבן פסח וואס איז טמא אינו לוקה את הארבעים שלאגט מען איהם ניט פערציג מלקות: יב אבר שיצא מקצתו אגליד פון אקרבן פסח וואס אביסול פון אים איז ארויס גיגאנגען פון די שטאט ירושלים [ועתוי"ט], איז די שטיק גליד גיווארין פסול, אונ מען דארף איהר אפ שניידין, מען טאר דאך אבער ניט צו ברעכין דעם ביין חותך שנייט ער אין דיא פלייש עד שמגיע לעצם ביז ער קומט צום ביין, אונ אזוי שנייט ער ארום אונ ארום דעם ביין וקולף אונ ער שיילט אפ דיא פלייש פון ביין עד שמגיע לפרק ביז ער קומט צום גליד וחותך אונ ער שנייט אפ, דיא פלייש מעג ער עסין אונ דעם גאנצין ביין מיט דיא פלייש וואס איז ארויס גיגאנגען פון ירושלים פאר ברענט ער ובמוקדשין אונ ביי אנדערע הייליגע קרבנות אז אהאלבער גליד איז ארויס גיגאנגען

פון ירושלים קוצץ בקופיץ האקט ער איבער מיט אהאק די פלייש מיט דעם ביין שאין בו משום שבירת עצם וייל ביי אנדערע קדשים איז דאך ניטאדער איסור צו ברעכען אביין מן האגף ולפנים דיא ווענט [אוסאקעס] וואס די טיר קלאפט אויף זיי, אונ אין די אוסאקעס איז אים געשניטין ווי די גרעב פון די טיר אז די טיר זאל אריין גיין אין אוסאק, אונ דער ארט וואס די טיר גייט אין אים אריין ווערט גערופין אגף, זאגט די משנה אז דיא טיר איז אפין ווערט דער ארט גירעכינט וויא אינוויינינג [ווי אין שטוב] אונ ביי די טויערין פון ירושלים איז אויך אזוי גיוועזן דאס איז מן האגף ולפנים פון אגף אינווייניג אין שטוב אריין [אדער אין שטאט ירושלים אריין] כלפנים איז ווי אינווייניג ווי אין שטוב אדער ווי אין שטאט ירושלים מן האגף ולחוץ פון אגף [פון דעם ארט וואס דיא טיר קומט צו] אויסווייניג צו כלחוץ איז ווי אויסווייניג חלונות ועובי החומה די פענסטער אין די מויער וואס ארום ירושלים אונ די גרעב פון די מויער פון אויבין כלפנים איז גלייך וויא אין ירושלים: יג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד צוויי קאמפאניעס מענטשין האבין גיגעסין פון איין קרבן פסח אין איין שטוב מען האט צו טיילט דעם קרבן פסח אונ יעדער קאמפאניע האט גינומען אהאלבין קרבן פסח צו זיך אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין די קאמפאניע קערין אום זייער פנים אין דעם זייט אונ עסין פון קרבן פסח ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין אונ די קערין אום זייער פנים אין דעם זייט אונ

עסין

מקטנותי כך קורהים לי רב הונא: מ"ט כי אמרי לך תיב אפוריא יתבת. ולא ישבת ע"ג קרקע ולא ע"ג ספסל ולהכי בעו ליה שלא היה מנהגם כך ותמיה להו: כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה. מתניתא היא במסכת דרך ארץ בפרק בן עזאי: מסרבין לקטן. מלקבל דבריו עד שיפציר בו ואין מסרבין לגדול, שכן במלאכים שאגרו להברהם כן תעשה ולא סירבו בו וללוט אמרו כי ברחוב נלין עד ויפצר בם מאד: כלה

ואין מסרבין לגדול. אמאי דיתיב אפוריא לא שייך למימר משום דאין מסרבין דישיבת פוריא דבר גסות וסרכה הוא ולא היה לו לישב אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה:

נכנסין בג' כו'. פירש ר"ח חבורה שנמנו על הפסח וכאו מקלח מהן בעת שדרך בני אדם לאכול ושגרו שדיילא פי' שמש לחפש אחריהן ולא מצאן אם נתקבצו רק שלשה אוכלים את הפסח ואין עליהם להמתין עד שיבואו: כלם אכל ממנו מפלשה לא אכל אם היו מקובלי'

אני מ"ט כי אמרו לך נתיב אפוריא יתבת א"ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא מ"ט כי יהבו לך כסא קבלת בחד זימנא א"ל מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול מ"ט אשתיתיה בתרי זימני א"ל דתניא השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן שנים דרך ארץ שלש' מגסי הרוח מ"ט לא אהדרת אפך א"ל כלה הופכת פניה תנן. רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי ר"ש ברבי יוסי בן לקוניא יהבו ליה כסא קבלה בחד זמנא ושתייה בחד זמנא אמרי ליה לא סבר לה מר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן אמר להו לא אמרו בכוסך קטן ויינך מתוק וכריסי רחבה. אמר רב הונא בני חבורה נכנסין בג' ויוצאין אפי' באחד. אמר רבה

הופכת פניה תנן. ואין דרך האיש להפוך פניו: רבי ישמעאל ברבי יוסי. כריסו רחבה הוה כדאמרינן בהשוכר את הפועלים: בני חבורה. לאו בפסח קאי בני חבורה שמש המשמש בסעודתן נכנסים בשלשה להסב ישמש ואם בא יחיד או שנים והסבו אין על השמש לשמש עליהו: יוצאין אחד אחד. כל מי שסיים אכילתו קודם אם בא לצאת יצא אף

בוטען ער האט ניט געדאנקט פריער זאל זאגין ער וויל נישט ביז מען זאל איהם בעטין נאך אמאהל] און ער האט אויס געטרונקען דעם כוס אין צוויא מאהל ער האט געטרונקען דעם כוס ביז העלפט און האט זיך אפגערוהט און האט איהם אויס געטרונקען ביז נאר] ולא אחדר אפיה און ער האט ניט אוועק גיקערט זיין פנים ווען ער האט געטרונקען, נאר ער האט געטרונקען נעגין זייא אמרו ליה מאי טעמא קרית לך רב הונא האבין זייא גיזאגט צו רב הונא פאר וואס האסטו דיך גערופין רב הונא, דוא האסט דיך געדארפט רופין הונא, ניט זאגין אויף זיך אליין דעם ווארט רב אמר להו בעל השם אני האט רב הונא גיזאגט צו זייא מיין נאמען איז אזוי רב הונא ווען איך בין נאך גיוועז אקינד האט מען מיך גערופין רב הונא. האבין זייא נאך גיזאגט צו רב הונא מאי טעמא כי אמרו לך ניתיב אפוריא יתבת פאר וואס אז מען האט גיזאגט צוא דיר דו זאלסט דיך זעצין אויפין בעט האסטו דיך באלד גיזעצט אמר להו האט רב הונא גיזאגט צו זייא דער דין איז כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא אלץ וואס דער בעל הבית וועט דיר זאגין זאלסטו טאהן, נאר אז ער זאגט צו דיר גיי ארויס פון מיין שטוב זאלסטו איהם פריער פרעגין פאר וואס ער הייסט דיר ארויס גיין, האבין זייא נאך גיזאגט צו רב הונא מאי טעמא כי יהב לך כסא קבלת בחד זימנא פאר וואס אז מען האט דיר גיגעבין אכוס האסטו איהם באלד צו גענומען, און האסט נאר ניט געדאנקט פריער מען זאל דיך דארפין בעטין נאך אמאהל אמר להו האט רב הונא גיזאגט צו זייא מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול אז אקלייגער ואפראס־טער] מענטש גיט עפעס דארף מען זיך לאזין בעטין, אבער אז אגרויסער מאן גיט עפעס דארף מען זיך ניט לאזין בעטין, נאר וואס ער פערלאנגט דארף מען באלד טאהן, האבין זייא נאך גיזאגט

צו רב הונא מאי טעמא אשתיתיה בתרי זמני פאר וואס האסטו גיטרונקען דעם כוס אין צוויי מאהל אמר להו האט רב הונא גיזאגט צו זיי דתניא וואראם מיר האבין גילערנט השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן דער מענטש וואס טרינקט אויס זיין כוס מיט איין מאהל, הייסט ער אפרעסער אזויפער שנים דרך ארץ אז ער טרינקט דעם כוס אין צוויא מאהל אזוי דארפין אלע טרינקען שלשה מגסי הרוח דער מענטש וואס טרינקט דעם כוס אין דרייא מאהל דער מענטש ווייזט שוין גרויסקייט אז ער איז איירעלער פון אלע מענטשין ער קען ניט אויס טרינקען דעם כוס מיט איין מאהל און ניט מיט צוויי מאהל, נאר מיט דריי מאהל, האבין זייא נאך גיזאגט צו רב הונא מאי טעמא לא אהדרת אפך ווען דוא האסט געטרונקען פאר וואס האסטו ניט אוועק געקערט דיין פנים אויף אזייט אמר להו האט רב הונא גיזאגט צו זיי כלה הופכת פניה תנן מיר האבין גילערנט אכלה קערט אוועק איהר פנים אויף אזייט ווען זיא עסט, אבער ניט איין אנדערער רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא רבי ישמעאל ברבי יוסי איז אמאהל גיוועזן אנאסט בייא רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא יהבו ליה כסא האט מען גיגעבין צו רבי ישמעאל אגלאז וויין קבליה בחד זימנא ושתייה בחד זימנא באלד ווי מען האט אים גיגעבין די גלאז וויין האט ער זיא שוין צו גינומען און האט מיט איין מאהל אויס געטרונקען אמרו ליה האבין זייא גיזאגט צו רבי ישמעאל לא סבר ליה מר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן האסטו דען ניט גילערנט דער מענטש וואס טרינקט אויס זיין כוס מיט איין מאהל הייסט ער אפרעסער אזויפער אמר להו האט רבי ישמעאל גיזאגט צו זייא לא אמרו בכוסך קטן ויינך מתוק וכריסי רחבה דער דין איז ניט גיזאגט

בספר חסידים סימן קכח קכט.

מעשה ברבינו יעקב בר' יקר שהיה מכבד בזקנו לפני הארון הקדש וכשהיו הקהל הולכים לפני המלך או לפני השלטון אז הולך מנעליו ואומר אני עני הם בכספים ואני ברחמים ובתחנונים נמצא הם בשלהם ואני בשלי וכן נהגו הקהל אחריו: כבד את ה' מהונך, אתה קונה ארגז לשמור כסף וזהב יש לך לקנות ארגז נאה להניח ספריך ותפילין. כבד ה' מהונך ממה שחננך יש לך קול ערב מצוה להתפלל. זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות אתרוג נאה ולולב נאה וסוכה נאה וטלית נאה כן תעשה לכל חפצי ה':

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יא.

(א) בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהן קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה ואין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין נאותין בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהן מדוחק: (ב) ואין מחשבין בהן חשבונות אלא א"כ היו חשבונות של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבוים וכיוצא בהן. ואין מספידין בהן אלא הספד של רבים כגון שיהיה שם הספד גדולי חכמי אותה העיר שכל העם מתקבצין ובאין בגללם:

מעשה ברבינו יעקב ברבי יקר שהיה מכבד בזקנו לפני הארון הקדש דער רבינו יעקב ברבי יקר האט מיט זיין בארד אפגיקערט פאר דעם ארון הקודש וכשהיו הקהל הולכים לפני המלך או לפני השלטון אונ אז די יודין האבין גיבארפט גיין פאר דעם מלך אדער פאר דעם שררה אז הולך מנעליו האט ער אויסגיטאן די שיך אונ איז גיגאנגען בארוויס ואומר אני עני הם בכספים ואני ברחמים ובתחנונים אונ ער האט גיזאגט איך בין ארעם, זיי גייען זיך אויסלייזין מיט געלט אונ איך גיי מיך אויסלייזין מיט גיבעט אונ מיט רחמנות נמצא הם בשלהם ואני בשלי זיי גייען מיט דאס זייעריגע אונ איך גיי מיט דאס מייניגע וכן נהגו הקהל אחריו אונ אזוי ווי ער האט גיטאן אזויא האבין אלע גיטאן, שלמה המלך האט גיזאגט כבד את ה' מהונך דו זאלסט געבין כבוד צו גאט פון דיין פארמעגין אתה קונה ארגז לשמור כסף וזהב אזוי וויא דו קויפסט צקאסטין צו היטען דיינע זילבער אונ גאלד יש לך לקנות ארגז נאה להצניע ספריך ותפילין אזוי דארפסטו קויפין אקאסטין אשיי־נעם צוא בעהאלטין אינוויינינג דיינע ספרים אונ דיינע תפלין כבד ה' מהונך ממה שחננך דו זאלסט געבין כבוד צוא גאט פון דיא זאכין וואס גאט האט דיר געשיינקט יש לך קול ערב מצוה להתפלל אויב דו האסט אזיסע אונ אשיינע שטימע איז אמצוה דו זאלסט דאוונען פארין עמוד זה אלי ואנוהו דאס איז מיין גאט אונ איך וועל אים באשיינען, דאס מיינט מען התנאה לפניו במצות דו זאלסט מאכין פאר גאט שיינע מצות אתרוג נאה ולולב נאה וסוכה נאה וטלית נאה אשיינעם אתרוג אשיינעם לולב אשיינע סוכה אשיינעם טלית כן תעשה לכל חפצי ה' אונ אזוי זאלסטו מאכין צו אלע מצות פון גאט, אלע מצות זאלין זיין שיינע:

(א) בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש אין שוהלין אונ אין בתי מדרשים טאר מען נים טאהן אונהייליגע זאכין כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה מען טאר נים לאכין אונ מען טאר נים לאכין אפילו אין דר שטיל אונ מען טאר נים שמועסין ואין אוכלין בהן אונ מען טאר נים עסין אין זייא ואין שותין בהן אונ מען טאר נים טרינקען אין זייא ואין נאותין בהן אונ מען טאר נים זיך צירען אין זיי ואין מטיילין בהן אונ מען טאר נים גיין לידיג שפאצירענדיג אין זייא ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אונ מען טאר נים אריין גיין אין אשוהל אונ נים אין הבית המדרש מען זאל זיך אפ־קיהלען זומער פון די היץ אדער ווען עס רעגינט טאר מען נים אריין גיין אין אשוהל אונ נים אין אבית המדרש ווארטין ביז עס וועט אויפהערין דער רעגין וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהן מדוחק אבער דיא לומדים מיט זייערע תלמידים וואס לערנען אין בית המדרש אדער אין שוהל מעגין זיי דארטין עסין אויב זיי האבין קיין אנדער ארט וואו צו עסין: (ב) ואין מחשבין בהן חשבונות אלא אם כן היו חשבונות של מצוה אין אשוהל אונ אין אבית המדרש טאר מען נים רעכענען געלט זאכין, סיידין דער רעכענונג איז וועגין אמצוה כגון קופה של צדקה דהיינו מען רעכענט צדקה געלט וואס מען האט גענומען פון בעלי בתים אונ וואס מען דארף געבין צו ארעמע לייט ופדיון שבוים אדער מען האט צו זאמען גענומען געלט אויס צו לייזין געפאנגענע, רעכענט מען וויפיל געלט מען דארף פון זייערטוועגין וכיוצא בהן אונ נאך אזעלכע רעכענונגם מעג מען רעכענען אין שוהל אדער אין בית המדרש ואין מספידין בהן אונ מען טאר נים זאגין אהספד אין אשוהל אונ נים אין אבית המדרש אלא הספד של רבים סיידין דער הספד איז פאר פיל מענטשין'ס וועגין כגון שיהיה שם הספד גדולי חכמי אותה העיר שכל העם מתקבצין ובאין בגללם דהיינו עס איז גישטארבין איינער פון דיא גרעסטע מענטשין פון שטאט אונ אלע מענטשין פון שטאט האבין זיך פארזאמילט אין שוהל אדער אין בית המדרש פון וועגין דעם הספד. מעג מען זאגין דעם הספד אין שוהל אדער אין בית המדרש:

רְאוּבֵן חֲנוֹךְ זַרְעִית חֲנוֹךְ לְפַלּוּא זַרְעִית פַּלּוּא׃ ו לְחֶצְרוֹן זַרְעִית חֶצְרוֹן לְכַרְמִי זַרְעִית כַּרְמִי׃

חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי׃ ו לחצרן משפחת החצרוני לכרמי משפחת הכרמי׃

רש"י

(ה) משפחת החנכי. לפי שהיו האומות מבזים אותם ואומרים מה אלו מתיחסין על שבטיהם סבורים הם שלא שלטו המצריים באמותיהם אם בגופם היו מושלים ק"ו בנשותיהם לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה לו' מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזה הוא שמפורש ע"י דוד (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל, השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם. לפיכך בכולם כתיב החנכי הפלאי אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימני לפי שהשם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף׃

שפתי חכמים

להם משה. ועי"ק לרש"י נ"ל למכתב ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים לא הל"ל אלא ובני ישראל והו לא לכך הוצרך לפרש ולהביא אותו פסוק האמור בכי תשא דאיהו לווי לא נאמר אלא ליוצאי מצרים. וא"ת מ"מ היה לו להביא מפסוק שנאמר בפ' במדבר סיני, וי"ל דמנין שנאמר בפ' במדבר סיני לא היה אלא לפי שעה ביום הקמת המשכן ולא לדורות אבל מנין שנאמר בכי תשא נאמר אף לדורות דמשמע כי תשא את ראש וגו' לעולם כשתמנה אותם לא תמנה אלא מבן עשרים שנה : ת וא"ת הא גבי עכו"ם נ"כ כתיב.הכי דכתיב וילד העמלקי והכנעני , וי"ל אי הוה כתיב כאן בני ראובן משפחת החנכי ולא כתב חנוך לא היה קשה מידי כמו גבי עמלקי אבל עכשיו דכתיב בני ראובן חנוך משפחת החנכי קשה למה הטיל ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה׃

פירוש לתורת אלהים

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל ראובן איז געווען דער ערשטער געבארענער פון ישראל בְּנֵי רְאוּבֵן די זיהן פון ראובן איז געווען חֲנוֹךְ פון איהם איז ארויס געקומען די משפחה החנוכי לְפַלּוּא פון פלוא איז ארויס געקומען די משפחה הפלאי. רש"י מאכט ווייל דיא עובדי כוכבים ומזלות האבן מבזה געווען דיא ישראל אונ האבן געזאגט זיי זענען זיך מיחס נאך זייערע שבטים זיי מיינען אז די מצרים האבן ניט מזנה געווען מיט זייערע מוטערס ווען די מצרים האבן געוועלטיגט אויף די מאנען איז דאך געוויס אז זיי האבן געוועלטיגט אין זייערע ווייבער דרום האט גאט געשטעלט דעם נאמן י"ה ביי דעם נאמן פון זייערע משפחות איין אות אין אנהייב אונ דאס אנדערע אות אין אוים לאז צו ווייזן אז גאט אליין זאגט עדות אויף זיי אז זיי זענען פון זייערע פעטער׃

תרגום · נביאים מלכים א יט

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפ"ש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשכה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצחיהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה | אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃ ב וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בָרוּחַ יְהוָה וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ יְהוָה׃ ג וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה׃

א וַאֲמַר קַנְאָה קַנֵּיתִי קֳדָם יְיָ אֱלָהָא צְבָאוֹת אֲרֵי שְׁבַקוּ קְיָמָךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מַדְבְּחָךְ פַּגַּרוּ וְיָת נְבִיָּיךְ קְטָלוּ בְּחַרְבָּא וְאִשְׁתְּאָרִית אֲנָא בִּלְחוֹדִי וּבְעוֹ יָת נַפְשִׁי לְמִקְטְלַהּ׃ (ב) וַאֲמַר פּוּק וּתְקוּם בְּטוּרָא קֳדָם יְיָ וְהָא יְיָ מִתְגְּלֵי וְקֳדָמוֹהִי מַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי רוּחָא מְפָרְקִין טוּרַיָּא וּמְתַבְּרִין כֵּיפַיָּא קֳדָם יְיָ וְלָא בְּמַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי רוּחָא שְׁכִנְתָּא דַיְיָ וּבָתַר מַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי רוּחָא מַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי זִיעָא וְלָא בְּמַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי זִיעָא שְׁכִנְתָּא דַיְיָ׃ (ג) וּבָתַר מַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי זִיעָא מַלְאֲכֵי אֶשָּׁתָא וְלָא בְּמַשִּׁרְיַת מַלְאֲכֵי אֶשָּׁתָא שְׁכִינְתָּא דַיְיָ וּבָתַר

רש"י

(א) מזבחותיך הרסו. במות היחיד העשויות לשם שמים׃ (ב) ורוח גדולה. משריית מלאכי רוחות׃ רעש. משריית מלאכי זיעה׃ (ג) אש. משריית מלאכי אשה׃

מצודת דוד

(א) קנא קנאתי לה'. מקנא הייתי קנאת ה' להרוג נביאי הבעל ולעצור המטר על אשר עזבו בריתך וגו'׃ הרסו. כמ"ש למעלה וירפא את מזבח ה' ההרוס׃ לבדי. כי מאה הנביאים שהחביא עובדיה אינם ידועים להם׃ ויבקשו וגו'. כאומר לזה באתי הנה להתפלל במקום המקודש לקחת נקמתי מהם׃ (ב) צא. נוסי לצאת מן המערה לעמוד בהר לפני ה' כי כבוד השכינה תעבור לפניו׃ והנה ה' עובר. אחר כל המחנות ההם׃ ורוח גדולה. ת"י משרית מלאכי רוחא ר"ל ומחנה מן מלאכי רוח עברו לפני ה' עד לא עבר כבוד השכינה׃ לא ברוח ה'. ר"ל לא אליו קול הנבואה והומרת שאין כבוד השכינה עוברת במחנה מלאכי הרוח׃ רעש. ת"י משרים מלאכי זיעה׃ לא ברעש ה'. קול הנבואה אמרה לא ברעש ה'׃ (ג) אש. ת"י משרית מלאכי אשתא׃ לא באש ה'. כן אמרה קול הנבואה׃ קול דממה דקה.

רוגזך בעאן רעייתך: ה אדכר כנשתך דקנית מלקדמין פרקתא ממצרים שבטי אחסנתך טור דציון דנן די שריתא שכנתך ביה:

אפך בצאן מרעיתך: ה זכר עדתך ׀ קנית קדם גאלת שבט נחלתך הר־ציון זה ׀ שכנת בו:

רש"י

(ד) יעשן אפך. כעסת: (ה) קנית קדם. לפני בריאת עולם: זה שכנת בו. אשר שכנת בו:

מצודת דוד

שהמה הלאן שאתה רועה: (ה) קנית קדם. אשר קנית לך לעם מזמן קדם מאז גאלתם ממצרים והבאתם אל הר ציון שהשכנת בו וסוף מקרא קלר:

פירוש עברי טייטש

אויף די שעפסין וואס דוא פיטערסט זיי: (ה) זכור עדתך קנית קדם ערשטינס דארפסטו געדיינקען אז די יודין זענען דיין פאלק וואס דוא האסט זייא געקויפט גענומען צו דיר פאר אפאלקו נאך פריער איידער זייא זענען נאך אויף דער וועלט גיוועזן, דוא האסט צו גיזאגט צו אברהם יצחק יעקב אז זייערע קינדער וועלין זיין דיין פאלק, צווייטינס גאלת שבט נחלתך ווען די יודין זענען געווען געפאנגען אין מצרים האסטו זייא אויס־געלייזט אונ האסט זייא גענומען צו דיר פאר אפאלק, דארפסטו זיי איצט אויך אויסלייזין, דאס דריטע איז הר ציון זה שכנת בו אויף דעם בארג ציון האסטו שוין אמאהל גערוהט אונ ער איז וויסט גיווארין דארפסטו רחמנות האבין אויף דעם פארוויסטונג אונ זאלסט נאך אמאהל אויפבאהען דעם בית המקדש:

עיקר תוי"ט | **משנה** גטין פרק ח | **ברטנורא**

הזורק גט לאשתו והיא בתוך [א] ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת. זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו [ב] הוא עמה במטה אינה מגורשת. לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: ב אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה [ג] אינו גט [ד] עד שיאמר לה [ה] הא גיטך. נתן בידה והיא [ו] ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט [ז] עד

כלי שמלאכי דפ"ח דמלכות דיליה צבאות

ברטנורא

הזורק. ה"ז מגורשת. דכתיב ונתן בידה ומדלא כתיב ובידה יתננו משמע ונתן מ"מ (א) בין בחלרה בין בגגה בין בקרפיפה והוא שתהא עומדת בלד ביתה או בלד חלרה (ב): קלתה. כלי שהנשים נותנות בו מטוה ומחטין: ה"ז מגורשת. ואפי' היה בתוך ביתו דמקום חיקה וקלתה קנוי לה שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה (ג) ולא על מקום קלתה: ב או שמצאתו מאחוריו. שהיה הגט על גבו ועקס גבו לה כדי שתטלנו: אינו גט עד שיאמר שלי גיטך. ולכי אמר טלי גיטך מיהת הוי גט אבל אם היה הגט ע"ג קרקע הי על גבו או בגופו ולא עקס גבו או לא המציא גופו לה כדי שתטלנו אפי' אמר טלי גיטך אינו גט: קוראה והרי הוא גיטה. כשהיא קוראה בו רואה שהוא

עיקר תוי"ט

[א] ביתה. של נכסי מלוג וזכקו לה ע"ג קרקע, רש"י. וכגמ' פריך מה שקנתה אשה קנה בעלה וא"כ אכתי לא נפיק גט מיד הבעל ומסיק רבא דגטה וחלרה באים כאחד מידי דהוי יד עבד דקני ליה לרביה ואפ"ה קונה א"ע בשטר ע"י עלמו משום דגיטו וידו באין כאחד ה"נ גיטה וחלרה באין כאחד: (א) וידה דכתב רחמנא דכפינן דומיא דיד' דמשתמרת לדעתה, ומתוי"ט: (ב) גמרא, וטעמא כי ידה עם ידה בסמוכה אף חלרה בסמיכה ומוס הלי' משמע דבלד ואולה לה סגי ובתוך ל"ד, ומתוי"ט: [ב] הוא. פי' הגט ומוקי לה בגמ' כשהמטה שלו אבל מטה שלה גבוה י' חולקת רשות לעצמה אפי' היכא מקום כרעי אמקום כרעי לא קפדי אינשי: (ג) וא"ת פשיטא דהא חיקה הוא מתם בידה ואור"י דמיירי כשבגדיה נגררין בארץ, תום': [ג] אינו גט. בעסוקים בענין גירושין עסקינן דאי לא מאי קאמר א"ל כנסי ש"ח כו' אפי' נתנו לה בתורת מעליותא אלא שלא פירש אינו כלום דהא קי"ל לריך לפרש אלא בעסוקין בענין גירושין מתחלה עסקינקו' אלא כיון שא"ל כנסי שט"ז הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה כיון שלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה דבהכי מוקי (כדאיתא בגמרא דף כה) וכן נמי כשמלאתו אחוריו אין עסוקין באותו ענין מועיל כיון שהוא נתינה גרועה שעיקם גבו לה, הר"ן: [ד] עד שיאמר. פי' אפי' בעודו בידה וא"ל לחזור ליטלנו מידה כדכי בגמ' דונתן בידה קרינא ביה אע"ג דנתינה כאשונה לאו כלום היא, הר"ן. אבל נתינה בעינן ומש"ה טלי גיטך מע"ג קרקע לא מהני ואפי' א"ל אח"כ הא גיטך: [ה] הא גיטך. שלריך שיתן לה בתורת גירושין שנא' ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות, הר"ם: [ו] ישנה. דאע"ג דלא בעינן דעתה דידה מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר, הר"ן: [ז] עד שיאמר כו'. ואף ע"ג

פירוש עברי טייטש

פרק ה א הזורק גט לאשתו אז אמאן האט גיווארפין אגט צו זיין ווייב אין שטוב והיא בתוך ביתה אונ זי איז ביי זיך אין שטוב או בתוך חצרה אדער דער מאן האט גיווארפין דעם גט צו די אשה אין איר הויף אונ זיא איז אויך גיוועזן אין הויף הרי זו מגורשת איז זיא גיגט זרקו לה בתוך ביתו אבער אז דער מאן האט איר גיווארפין דעם גט אין זיין שטוב או בתוך חצרו אדער אין זיין הויף אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת אפילו ער איז מיט איר צו זאמען אין בעט איז זיא ניט גיגט לתוך חיקה אז ער האט אריין גיווארפין דעם גט אין איר שוים או לתוך קלתה אדער אין איהר קארב, אפילו זיא שטייט ביי אים אין שטוב פון דעסטוועגין הרי זו מגורשת ווערט זי גיגט: ב אמר לה כנסי שטר חוב זה אויב דער מאן זאגט צו זיין ווייב נעם דעם וועקסיל או שמצאתו מאחוריו אדער זיא האט גיפונען אפאפיר הינטער ביי דעם מאן אויף די פלייצע האט זי אים אראפ גינומען קוראה והרי הוא גטה זי לייענט איבער אונ דאס איז איר גט אינו גט ווערט זי ניט גיגט עד שיאמר לה הא גטך ביז דער מאן זאגט צו איר דאס איז דיין גט נתן בידה והיא ישנת ער האט גיגעבין דעם גט איר אין האנט אונ זי איז גישלאפין נעורה קוראה והרי הוא גטה אונ זי וואכט זיך

אויף

כו': [ל] אחר כו'. כלומר ואפי' ביומו שנכתב ונמסר והלכך ל"ש למפרך אדהכא א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן זמן בגיטין כדפרכינן אגיטין שמביאין ממ"ה, תוי"ט ופ"ע: [מ] מדי. דאי אשמעינן אחרת ה"א משום דמולכת עכשיו ולפיכך יהקנאי אבל מלכות מדי ויון מאי דהוה הוה קמ"ל, גמ': (יא) היינו לנו שלום מפסס שיאמרו כו', רש"י: [נ] לבנין הבית. דס"ד כיון דלא מלכותא היא לא קפדי, גמ': [ס] לחורבן הבית. דלא סימא בנין הבית דמדכרי חשיבותייהו הוא דקפדי אבל חורבן הבית דלצערא הוא סימא לא לריכא, גמרא: [ע] במזרח כו'. גמרא מאן תילימא דמל הייו הינם שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא לאו סופר כדא"ל רב לספרי כו' כי יתביתו בשילי כתיבו בשילי ואע"ג דמיתמסר לכו שילי בהיני כו' וכתבו לוב הפוסקים דספרי ל"ד אלא עדים החתומים קאמרי: (יב) ומיהו איכא בינייהו דאלו התם אמפו

אוסרין. ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה [ל] אחר שכתבו לה: ה כתב לשום מלכות אחרת לשם מלכות [מ] מדי לשם מלכות יון, [נ] לבנין הבית, [ס] לחורבן הבית. היה [ע] במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה, ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה. אם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה. ולא זה וזה מטמאין לה, ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה. היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה. בת לוי מן המעשר. בת כהן מן התרומה. ואין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה. ואם מתו אחיו

ישן ואם גרש והלך הבעל למדינה אחרת תנשא בו לכתחלה: ה כתב לשום מלכות אחרת. אם היה בבבל וכתב לחשבון שנות מלכות אחרת. שאין להם מלכות במקום כתיבת הגט תלא מזה ומזה, או שכתב לשם מלכות מדי. לפי שצריך לכתוב לשם המלכות של מדינה שהגט נכתב בה משום שלום מלכות (יא) שיאמרו חשובי' אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמנו: תצא מזה ומזה. אם נשאת בגט זה תלא מן הראשון ומן השני: ואין לה לא פירות ולא בלאות וכו'. כולה מתניתין מפורשת ביבמות פ' האשה רבה (יב): והולד ממזר מזה ומזה. מתניתין ר"מ היא דאמר

אשתו בגט ישן אמענטש קען פטרין [גטין] זיין ווייב מיט איין אלטען גט ובית הלל אוסרין און בית הלל זאגין מען טאר ניט גטין מיט איין אלטען גט ואיזהו גט ישן וואס הייסט איין אלטער גט כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה אז דער מאן איז גיוועזן מיט זיין ווייב צו זאמען אליין אין אשטוב נאכדעם וויא דער גט איז געשריבען גיווארין: ה כתב לשום מלכות אחרת אין די צייט פון די גמרא פלעגט מען שרייבען אין וועקסלען און אין גטין דעם זמן [די דאטע] נאך די יאהרין פון קעניג וויפיל יאהר עס איז ווי דער קעניג קיניגט אין לאנד, אזוי וויא מען שרייבט היינט נאך דיא יאהרין פון דיא וועלט, זאגט דיא משנה אויב מען האט געשריבען אין גט דעם יאהר פון אקעניג פון איין אנדער מדינה, ניט פון דעם קעניג פון די מדינה וואס דער גט איז אין איהר געשריבען גיווארין, למשל לשום מלכות מדי צו דעם קעניג פון מדי, אדער ומלכות עכו"ם צו דעם קעניג פון דיא געצין דינער, אדער ער האט געשריבען וויפיל יאהר עס איז שוין לבנין הבית וויא דער בית המקדש איז גיבויעט גיווארין, אדער לחורבן הבית ער האט געשריבען וויפיל יאהר עס איז שוין ווי דער בית המקדש איז חרוב גיווארין היה במזרח אדער דער גט איז געשריבען גיווארין אין מזרח זייט פון דיא וועלט וכתב במערב און מען האט אין גט גע־שריבען אז ער ווערט געשריבען אין מערב זייט פון די וועלט, אדער פאר קערט במערב וכתב במזרח דער גט איז געשריבען גיווארין אין מערב זייט פון די וועלט און אין גט האט מען געשריבען אז ער ווערט געשריבען אין מזרח זייט פון די וועלט און די אשה האט גענומען איין אנדער מאן מיט דעם גט תצא מזה ומזה מוז זיא ארויס גיין פון דעם מאן און פון דעם מאן וצריכה גט מזה ומזה און זיא דארף אגט פון דעם מאן און פון דעם מאן ואין לה

לא כתובה און זיא האט ניט צו גענעמען דיא כתובה ולא פירות און ניט צו גענעמען דיא פירות וואס דיא מאנען האבין גינעסין פון אירע פעלדער ולא מזונות און דיא מאנען דארפין איהר ניט געבין עסין ולא בלאות אויב זיא האט איס אריין גיבראכט קליידער און זיי זענען אפ גניצט גיווארין נעמט זיא צוריק די קליידער וויא זייא זענען אלט און וואס זייא זענען איצט ווייניגער ווערט וויא פריער דארף מען איהר ניט בצאלען לא על זה ולא על זה ניט זיא קען מאנען פון דעם מאן און ניט פון דעם מאן אם נטלה מזה ומזה תחזיר אויב זיא האט גינומען פון דעם מאן אדער פון דעם מאן זאל זיא צוריק אוועק געבין והולד ממזר מזה ומזה און דאס קינד וואס זיא האט פון אנדערען מאן איז אממזר און אויב דער ערשטער מאן נעמט איהר צוריק און זיא האט פון איהם אקינד איז ער אויך אממזר ולא זה וזה מיטמאין לה אויב דיא ביידע מאנען זענען כהנים און זיא איז גישטארבין טארען זיי זיך ניט מטמא זיין צו איהר ולא זה וזה זכאין און דיא ביידע מאנען זענען ניט זוכה לא במציאתה ניט וואס זיא געפינט ולא במעשי ידיה און ניט וואס זיא פארדינט פון אירע האנט ארבייט ולא בהפרת נדריה און ביידע מאנען קענען ניט שטערין אירע נדרים היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה אויב זיא איז אטאכטער פון אישראל און דיא ביידע מאנען זענען גישטארבין טאר זיא ניט גינומען ווערין צו אכהן בת לוי מן המעשר אויב זיא איז אטאכטער פון אלוי טאר זיא ניט עסין מעשר בת כהן מן התרומה אויב זיא איז אטאכטער פון אכהן טאר זיא ניט עסין תרומה ואין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה און דיא יורשים פון דעם מאן און די יורשים פון דעם מאן ירשנען ניט איהר כתובה אויב זיא איז גישטארבין ואם מתו

מיד האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. רבי אליעזר אומר אם לאלתר יצא אין זה גט, ואם לאחר זמן יצא ה"ז גט לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני. כתב לגרש את אשתו ונמלך. בש"א [ק] פסלה מן הכהונה. ובה"א אע"פ שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה: ט המגרש את אשהו ולנה עמו בפונדק. בש"א אינה צריכה הימנו גט שני. ובה"א צריכה הימנו גט שני. אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין. ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני מפני שאין לבו גס בה. כנסה בגט קרח תצא מזה

ונשאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר. ורמב"ם גריס ונתן גט לאיש ושובר לאשה· פירוש ונתן שחשב שנתן גט לאיש ושובר לאשה אבל הוא לא עשה אלא בהיפך, ודוחק הוא: אם לאלתר. כל זמן שלא נשאת: יצא. גט מתחת יד הבעל: אינו גט. וצריכה גט אחר: ואם לאחר. שנשאת ה"ז גט: לא כל הימנו. אין הכל כדבריו של זה הראשון להאמינו: ולאבד זכותו של שני. שנשאת דאמרינן קנויה היה ביניהם (טו) והחליפו השטרות לאחר שנשאת, והלכה כר"א: ט ולנה עמו בפונדקי. ויש שם

רמיא קמיס וסואיל וסיא זקוקס לו כמו האחרת סוי לס לסמפין עד שהלאס שיסיו יכולי חבלתס כשרין כדי לנאת מידי זיקתס אבל סתס דלא רמיא קמיה שמסחלת כסילתה לפניו סיתס סבורס שסיא לרס ערוס וממולס לא נזקקס לו סימא לא נכנסס על שלא שמתינס לביכא, גמרא: (טו) ומ"מ מס קנויא שייך דכיון שנשאת לשני לא מלי לסחזירס דסלא מוס ומזס, וי"ל דספעמים דאין סבעל שם על לבו שאסור לסחזירס ומוטס קטניא, מוס': [ק] פסלס כו'. חומרא בעלמא סיא שסמתירו כקדושת יוססין נאוסרס לכסונס מפני כתיכת סגט כדמוכס בגמ': (טז) וכתב סר"ע שכל סמקדש בביאה א"ל לגמול בפני עדים אלא יתייחד

עידי יחוד ואין שם עידי ביאה, ב"ה סברי הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה (טז) ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי קדשה בביאה, וב"ש סברי לא אמרינן הן הן עידי ביאה עד שיראו שנבעלה: גט קרח. שקשריו מרובין מעדיו דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבים גט פתאום לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולים

אַנְדֶערִין, דֶער מַאן הָאט גִינֶעבִּין דֶעם שׁוֹבֵר זַיין ווייבּ אוּנ דִיא ווייבּ הָאט גִינֶעבִּין צוּם מַאן דֶעם גֶט, אוּנ זַייא הָאבִּין זִיךְ נִיט אַרוּמְגִיזֶען, דֶער מַאן הָאט גִימֵיינְט עֶר הָאט דֶעם שׁוֹבֵר אוּנ דִיא ווייבּ הָאט גִימֵיינְט זִיא הָאט דֶעם גֶט אוּנ זִיא הָאט חֲתוּנָה גֶעהַאט מִיט אַיין אַנְדֶער מַאן וּלְאַחַר זְמַן אוּנ אִין אַצַייט שְׁפֶּעטֶער הָאט מֶען גֶעזֶעהֶן הֲרֵי הַגֵּט יוֹצֵא מִיַּד הָאִישׁ וְשׁוֹבֵר מִיַּד הָאִשָּׁה דֶער מַאן הַאלְט דֶעם גֶט אוּנ דִיא ווייבּ הַאלְט דֶעם שׁוֹבֵר תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה גֵייט זִיא אַרוֹיס פוּן דֶעם מַאן אוּנ פוּן דֶעם מַאן וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ אוּנ אַלֶע וֶועגִין [דָאס הֵייסְט אַלֶע דִינִים] וָואס שְׁטֵייעֶן אִין מִשְׁנָה ה זֶעגֶען דָא בַּייא אִיהר אוֹיךְ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אִם לְאַלְתַּר יָצָא אוֹיבּ בַּאלְד אֵיידֶער זִיא הָאט גִינוּמֶען אַמַאן הָאט דֶער עֶרְשְׁטֶער מַאן גִיוֶויזֶען אַז עֶר הָאט דֶעם גֶט אֵין זֶה גֵּט אִיז דָאס קַיין גֶט, אוּנ זִיא דַארְף אַיין אַנְדֶער גֶט אִם לְאַחַר זְמַן יָצָא אוֹיבּ אִין אַצַייט שְׁפֶּעטֶער דֶער נָאךְ ווִיא זִיא הָאט שׁוֹין גִינוּמֶען אַמַאן ווייזְט דֶער עֶרְשְׁטֶער מַאן אַז עֶר הָאט דֶעם גֶט הֲרֵי זֶה גֵּט אִיז דָאס אַגֶט, אוּנ זִיא דַארְף קַיין אַנְדֶער גֶט, ווָארוּם לֹא כָּל הֵימֶנּוּ הָרִאשׁוֹן דֶער עֶרְשְׁטֶער מַאן אִיז נִיט גְלוֹיבְּט לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי צוּ פַארְלִירֶען דֶעם זְכוּת פוּן אַנְדֶערִין מַאן וָואס עֶר הָאט אִין דִיא אִשָּׁה, ווָארוּם עֶס קֶען זַיין דֶער סוֹפֵר הָאט גוּט גִינֶעבִּין נָאר זַייא בֵּיידֶע הָאבִּין זִיךְ אָן גִירֶעט אוּנ הָאבִּין פַאר בִּיטֶען דֶעם שׁוֹבֵר מִיט דֶעם גֶט זִיא זָאל אַרוֹיס גֵיין פוּן אַנְדֶערִין מַאן, ווייל עֶר מֵיינְט עֶר ווֶעט זִיא מֶעגִין צוּרִיק נֶעמֶען כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אַמַאן הָאט גִישְׁרִיבֶּען אַגֶט צוּ גְטִין זַיין ווייבּ וְנִמְלַךְ אוּנ עֶר הָאט זִיךְ מְיַישֵׁב גִיוֶוען עֶר זָאל זִיא נִיט גְטִין אוּנ עֶר אִיז גִישְׁטָארְבִּין, בֵּית שַׁמַּאי זָאגִין פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה מִיט דֶעם שְׁרַייבִּין

אַלֵיין הֵייסְט זִיא שׁוֹין אַגְרוּשָׁה אוּנ זִיא טָאר נִיט גִינוּמֶען ווֶערִין צוּ אַכֹּהֵן, אוּנ בֵּית הִלֵּל זָאגִין אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ עַל תְּנַאי אֲפִילוּ דֶער מַאן הָאט אִיהר שׁוֹין גִינֶעבִּין דֶעם גֶט נָאר דָאס אִיז גִיוֶועזֶען אוֹיף אַתְּנַאי וְלֹא נַעֲשָׂה הַתְּנַאי אוּנ דֶער תְּנַאי אִיז נִיט גִיטָאן גִיוָוארִין לֹא פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה הָאט אִיהר דֶער גֶט נִיט פָּסוּל גִימַאכְט צוּ גִינוּמֶען ווֶערִין צוּ אַכֹּהֵן, אוּנ אַז עֶר הָאט אִיהר נָאךְ גָאר נִיט גִינֶעבִּין דֶעם גֶט אִיז זִיא דָאךְ גִיווִיס נִיט פָּסוּל גִיוָוארִין צוּ אַכֹּהֵן: ט הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אַמַאן הָאט גֶעגֶט זַיין ווייבּ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפוּנְדְּקִי דֶער נָאךְ הָאט זִיא גִינֶעכְטִיגְט מִיט אִיהם אִין אַשְׁטוּבּ אַלֵיין, בֵּית שַׁמַּאי זָאגִין אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי זִיא דַארְף נִיט פוּן אִיהם אַיין אַנְדֶער גֶט, וּבֵית הִלֵּל זָאגִין צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי זִיא דַארְף נֶעמֶען פוּן אִיהם אַיין אַנְדֶער גֶט טָאמֶער הָאט עֶר זִיא צוּרִיק מְקַדֵּשׁ גִיוֶוען אִין דֶער שְׁטִיל ווֶען עֶר הָאט אִיהר בּוֹעֵל גִיוֶוען אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין ווֶען זָאגִין בֵּית הִלֵּל אַז זִיא דַארְף אַיין אַנְדֶער גֶט, אַז זִיא אִיז גֶעגֶט גִיוָוארִין נָאךְ דִיא חֲתוּנָה, קֶען זַיין אַז עֶר הָאט אִיהר אִיצְט נָאךְ דֶעם גֶט בּוֹעֵל גִיוֶוען, אוּנ גֶעווִיס הָאט עֶר גִימֵיינְט מִיט דֶער בְּעִילָה אִיהר מְקַדֵּשׁ צוּ זַיין, דְרִיבֶּער דַארְף עֶר אִיהר גֶעבִּין אַיין אַנְדֶער גֶט וּמוֹדִים אוּנ בֵּית הִלֵּל אִיז מוֹדֶה צוּ בֵּית שַׁמַּאי בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין אַז זִיא אִיז גֶעגֶט גִיוָוארִין נָאךְ דִיא קִידּוּשִׁין פַאר דִיא חֲתוּנָה, אוּנ נָאךְ דֶעם גֶט זֶענֶען זַייא גִיוֶוען אַלֵיין אִין שְׁטוּבּ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי דַארְף זִיא נִיט פוּן אִיהם אַיין אַנְדֶער גֶט מִפְּנֵי שֶׁאֵין לִבּוֹ גַּס בָּהּ ווייל זַיין הַארְץ אִיז נִיט גִיוואוֹהְנְט מִיט אִיהר הָאט עֶר אִיהר גִיווִיס נִיט בּוֹעֵל גִיוֶוען כְּנָסָהּ בְּגֵט קֵרֵחַ אַמַאן הָאט גֶענוּמֶען אַווייבּ וָואס זִיא הָאט גִיהַאט אַלֵיירִיגֶען גֶט אָן עֵדוּת וָואס זֶענֶען

רש"י

יוצאת לרצונה וכו'. ע"כ בעל מגרסה: מאי דבר אחר. היכי הוי טעמא לכתובה למשקל זבורי': ובי תימא. כלו' מלתא אחריתא קאמר ולא טעמא לזבורית

גמרא

על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לפיכך אמרו הניזקין שמין להם בעידית. ומפני מה אמרו בעל חוב בבינונית כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי לפיכך אמרו בעל חוב בבינונית, אלא מעתה יהא בזבורית א"כ אתה נועל דלת בפני לוין. כתובת אשה בזבורית דברי רבי יהודה ר"מ אומר בבינונית. אמר ר"ש מפני מה אמרו כתובת אשה בזבורית שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא. ד"א אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו. מאי ד"א וכ"ת כי היכי דכי

אַנְזֶלְן אַוֶועק נֶעמֶען בּייא מֶענְטְשִׁין זֵייעֶרֶע פַאר־מֶעגִינְ'ס, מאָרְגִין וֶועלִין צוּ מִיר קוּמֶען בֵּית דִין אוּנ וֶועלִין בּייא מִיר אַוֶועק נֶעמֶען מַיין שֶׁענְסְטֶע פֶעלְד וְסוֹמְכִין עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם זֵייא פַארְלָאזִין זִיךְ אוֹיף דֶעם וָואס אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִי תּוֹרָה זֵייא זָאגִין דִי תּוֹרָה הָאט אַזוֹי גִיבָּאטִין מֶען זָאל בֵּצָאהְלִין מִיט דִיא בֶּעסְטֶע פֶעלְד אוּנ מִיט דֶעם בֶּעסְטִין וַויינְגָארְטִין לְפִיכָךְ אָמְרוּ הַנִּיזָּקִין שָׁמִין לָהֶם בְּעִדִּית דְרִיבֶּער הָאט מֶען גִיזָאגְט אַז אֵיינֶער טוּהְט אַשָׁאדִין צוּ זַיין חָבֵר שָׁאצְט מֶען וִויפִיל דֶער שָׁאדִין אִיז וֶוערְט, אוּנ עֶר בֵּצָאהְלְט פַאר דֶעם שָׁאדִין מִיט זַיינֶע בֶּעסְטֶע פֶעלְדֶער וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית פַאר וָואס הָאט מֶען גִיזָאגְט אַז אַבַּעַל חוֹב נֶעמְט דִי מִיטֶעלֶע פֶעלְדֶער [נִיט דִי בֶּעסְטֶע אוּנ נִיט דִי עֶרְגְסְטֶע], אוֹיבּ רְאוּבֵן הָאט פַארְבָּארְגְט גֶעלְט צוּ שִׁמְעוֹן, אוּנ שִׁמְעוֹן בֵּצָאלְט נִיט דֶעם חוֹב צוּ רְאוּבֵן גֵייעֶן בֵּית דִין צוּ שִׁמְעוֹן אוּנ נֶעמֶען בּייא אִיהם זַיינֶע מִיטֶעלֶע פֶעלְדֶער אוּנ גִיבֶּען צוּ רְאוּבֵן פַאר וָואס נֶעמְט מֶען נִיט בּייא שִׁמְעוֹן דִי בֶּעסְטֶע פֶעלְדֶער אוּנ גֶעבִּין צוּ רְאוּבֵן, עֶנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אָדָם לַחֲבֵרוֹ שָׂדֶה נָאָה וְדִירָה נָאָה וְיֹאמַר אֶקְפּוֹץ וְאַלְוֶנּוּ כְּדֵי שֶׁאֶגְבֶּנּוּ בְּחוֹבִי וַוייל מִיר הָאבִּין מוֹרָא טָאמֶער וֶועט אֵיינֶער זֶעהְן בּייא זַיין חָבֵר אַשֵׁיינֶע פֶעלְד אָדֶער אַשֵׁיינֶע וואהְנוּנְג וֶועט עֶר זָאגִין אִיךְ וֶועל אִיהם פַארְבָּארְגִין גֶעלְט, טָאמֶער וֶועט עֶר נִיט הָאבִּין צוּ בֵּצָאהְלִין, וֶועל אִיךְ בּייא אִיהם אַוֶועק נֶעמֶען זַיין שֵׁיינֶע פֶעלְד אוּנ זַיין שֵׁיינֶע וואהְנוּנְג לְפִיכָךְ אָמְרוּ בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית דְרִיבֶּער הָאט מֶען גִיזָאגְט דֶער מַלְוֶה קֶען נִיט נֶעמֶן פוּן לֹוֶה דִי בֶּעסְטֶע פֶעלְד נָאר דִיא מִיטֶעלֶע, פְרֶעגְט דִי גְמָרָא אֶלָּא מֵעַתָּה יְהֵא בִּזְבּוּרִית אוֹיבּ דָאס אִיז דֶער טַעַם וָואלְט דָאךְ נָאךְ בֶּעסֶער גִיוֶוען אַז דֶער מַלְוֶה זָאל נָאר נֶעמֶען פוּן דִי עֶרְגְסְטֶע פֶעלְדֶער ווָס בּייא דֶעם לֹוֶה, עֶנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא אִם כֵּן אַתָּה נוֹעֵל דֶּלֶת בִּפְנֵי לֹוִין אוֹיבּ דוּא וֶועסְט אַזוֹי זָאגִין אַז אַבַּעַל חוֹב זָאל נֶעמֶען פַאר זַיין חוֹב דִי עֶרְגְסְטֶע וֶועסְטוּ דָאךְ פַארְשְׁלִיסֶען דִי טִיר פוּן מַלְוֶה פַאר דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס דַארְפִין בָּארְגִין גֶעלְט, דִיא מַלְוִים וֶועלִין נִיט פַארְבָּארְגִין גֶעלְט, עֶר וֶועט מוֹרָא הָאבִּין טָאמֶער וֶועט דֶער לֹוֶה הָאבִּין אַשְׁלֶעכְטֶע פֶעלְד וָואס עֶר וֶועט זִיא נִיט קֶענֶען פַארְקוֹיפִין, וֶועט עֶר גֵיין צוּ אַמַלְוֶה אוּנ וֶועט בָּארְגִין גֶעלְט, אוּנ וֶועט אִים נִיט בֵּצָאלִין, וֶועט דֶער מַלְוֶה מוּזִין נֶעמֶען פוּן אִים דִי שְׁלֶעכְטֶע פֶעלְד, דְרִיבֶּער הָאבִּין דִי רַבָּנָן גִיזָאגְט דֶער מַלְוֶה זָאל נֶעמֶען פוּן לֹוֶה דִי מִיטֶעלֶע פֶעלְדֶער, וֶועט מֶען שׁוֹין נִיט דַארְפִין מוֹרָא הָאבִּין פַאר דֶעם מַלְוֶה אוּנ גִיט פַאר דֶעם לֹוֶה, וָוארוּם וֶוענִין צוּ נֶעמֶען אַמִיטֶעלֶע פֶעלְד וֶועט דֶער מַלְוֶה נִיט פַארְבָּארְגִין צוּם לֹוֶה גֶעלְט, אוּנ וֶוענִין אַוֶועק גֶעבִּין אַמִיטֶעלֶע פֶעלְד וֶועט דֶער לֹוֶה נִיט בָּארְגִין גֶעלְט פוּן מַלְוֶה כְּתוּבַּת אִשָּׁה בִּזְבּוּרִית אַז אֵיינֶער הָאט נִיגְט זַיין ווייבּ אָדֶער עֶר אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ זַיין ווייבּ קוּמְט נֶעמֶען דִי כְּתוּבָּה פוּן פֶעלְדֶער, נֶעמְט זִיא דִי עֶרְגְסְטֶע פֶעלְד דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה אַזוֹי זָאגְט רַבִּי יְהוּדָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר בְּבֵינוֹנִית רַבִּי מֵאִיר זָאגְט זִיא נֶעמְט פוּן דִיא מִיטֶעלֶע פֶעלְדֶער אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ כְּתוּבַּת אִשָּׁה בִּזְבּוּרִית רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט פַאר וָואס הָאבִּין דִי חֲכָמִים גִיזָאגְט אַז אַ אִשָּׁה קוּמְט גֶעמֶען דִי כְּתוּבָּה גִיט מֶען אִיר פוּן דִי עֶרְגְסְטֶע פֶעלְדֶער, מֶען דַארְף דָאךְ מוֹרָא הָאבִּין טָאמֶער וֶועלִין דִי ווייבֶּער נִיט וֶועלִין חֲתוּנָה הָאבִּין, זֵיי וֶועלִין זָאגִין מִיר גִיבֶּען דִי מַאנֶען גְרָן מְזוּמָן גֶעלְט אוּנ אַז עֶס קוּמְט צוּם אָפּ גֶעמֶען דִי כְּתוּבָּה זָאל מֶען אוּנְז גֶעבִּין דִי עֶרְגְסְטֶע פֶעלְדֶער, עֶנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא פַאר דֶעם דַארְף מֶען נִיט מוֹרָא הָאבִּין שֶׁיּוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִישָּׂא הָאִשָּׁה רוֹצָה לִינָּשֵׂא וָוארוּם נָאךְ מֶער ווי אַמַאן וויל נֶעמֶען אַווייבּ, וויל אַווייבּ נֶעמֶען אַמַאן דָּבָר אַחֵר נָאךְ אַזַאךְ וֶועל אִיךְ דִיר זָאגִין אִשָּׁה יוֹצְאָה לִרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לִרְצוֹנָהּ אַ אִשָּׁה גֵייט אַרוֹיס פוּן מַאן סַיי זִיא וויל אַרוֹיס גֵיין פוּן אִים אוּנ סַיי זִיא וויל נִיט אַרוֹיס גֵיין פוּן אִים, וָוארוּם אַמַאן קֶען גֶטִין זַיין ווייבּ אֲפִילוּ וֶוען זִי וויל נִיט גִיגֶט וֶוערִין וְהָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ אָבֶּער אַמַאן קֶען נִיט גֶטִין זַיין ווייבּ סַיידִין עֶר וויל זִיא גֶטִין, אָבֶּער אַז מֶען הָאט גֶעגֵייט אַמַאן עֶר זָאל גֶעבִּין גֶט זַיין ווייבּ, אִיז דֶער גֶט נָאר קֵיין גֶט, פְרֶעגְט דִי גְמָרָא מַאי דָּבָר אַחֵר וָואס אִיז דִי אַנְדֶערֶע זַאךְ וָואס רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט, וָואס גִיהֶער דָאס פַאר אַטַעַם צוּ דֶעם דִין וָואס אַ אִשָּׁה זָאל נֶעמֶען אִיהר כְּתוּבָּה פוּן דִי עֶרְגְסְטֶע פֶעלְדֶער וְכִי תֵּימָא טָאמֶער וֶועסְטוּ זָאגִין אַז דָאס אִיז נִיט אַטַעַם פַאר וָואס

אורייתא כמה סניגורין קיימין לאדכרא עליה לטב. אתא ב"נ ואעבר על פקודי אורייתא איגון עובדין קטיגורין עליה לגביה קמי קב"ה. יהושע כהן גדול הוה ואוקמוה מה כתיב ביה והשטן עומד על ימינו לשטנו. ומה בהאי כך בשאר בני עלמא דלא מסתכלי ביקרא דמאריהון עאכ"ו. תאני מה כתיב ויהושע היה לבוש בגדים צואים ואוקמוה. אבל בגדים צואים ודאי איגון לבושין דאתלבשא ביה רוחא בההוא עלמא. זכאה הולקיה דמאן דלבושוי מתתקנין ושלמין בהאי עלמא והא אתמר כל מאן דבעיין לאעלא לגיהנם איגון לבושין דמלבשין ליה היך איגון מה כתיב הכא ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך. מאן מלאך דא מלאך דממנא על גיהנם וממנא על מאן דחמי באיגון לבושין עד דאתיב קלא ואמר הסירו הבגדים הצואים מעליו. מהכא אית לאסתכלא דעובדין בישין דב"נ עבדין ליה איגון לבושים צואים. ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות. אלבישיניה לבושין אחרנין מתתקנן דבהו אסתכל בר נש בזיו יקרא דמאריה. ת"ח כגוונא דא פנחס דלא אסתלק מעלמא עד דאתתקנו קמיה לבושין אחרנין דרוחא אתהני בהו לעלמא דאתי. בשעתא חדא אתפשט מאלין ואתלבש באלין לקיימא דכתיב הנני נותן לו את בריתי שלום. עד דהוו אזלי שמשא הוה תקיפא ויתבו תחות אילנא דחד טנרא דמדברא. א"ר אלעזר ודאי אילנא חדוותא דנפשא הוא:

יוסף לחק

מוסר

מספר חסידים סימן קל קלא קלב.

יאחז צדיק דרכו, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו אלא בעבור תוקף תחנוניו ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה **ומתחנן** אף ע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו:

אם ישאל אדם דבר שהוא שבח לבוראו כגון על למוד תורה או דבר אחד מחפצי שמים ושופך את נפשו עליו הקב"ה שומע תפלתו אע"פ שאין בידו מעשים טובים:

אם ישאל אדם עצה ממך אם ידעת הדריכהו בדרך ישרה לפי מה שנראה בעיניך כללון חכמים אבל לא לפי דרכו כנגד

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יא.

(א) היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים לא יעשנו קפנדריא כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו לקרב הדרך. שאסור להכנס בהן אלא לדבר מצוה: (ב) מי שצריך להכנס לבהכ"נ לקרות תינוק או חבירו יכנס ויקרא מעט או יאמר שמועה ואחר כך יקרא חבירו כדי שלא יכנס בשביל חפציו בלבד. ואם אינו יודע יאמר לתינוק מן התינוקות ק"א לי הפסוק שאתה קורא בו או ישהא מעט בבהכ"נ ואח"כ **יצא שהישיבה שם מעסקי המצות היא** שנאמר אשרי יושבי

יאחז צדיק דרכו **דער צדיק זאל אייביג האלטין זיין גוטען וועג** יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו **עס איז אמאהל דא אמענטש וואס ער איז ניט ווערט אז הקב"ה זאל אן נעמען זיין תפלה** אלא בעבור תוקף תחנונים **נאר וויל ער בעט זייער שטארק** דמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן **און וועגין די טרערין פון זיינע אויגין וואס ער וויינט שטענדיג און בעט** אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים **אפילו ער האט קיין זכות און קיין מעשים טובים פון דעסטוועגין** מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו **נעמט הקב"ה און שטעלט פאר זיך זיין תפלה און גיט דעם מענטש וואס ער האט געבעטין** אם ישאל אדם דבר שהוא שבח לבוראו **אויב אמענטש בעט בייא הקב"ה אזוי אזאך וואס דאס וועט זיין אלויב צו הקב"ה** כגון על למוד תורה **דהיינו ער בעט בייא הקב"ה ער זאל איהם געבין שכל צו פארשטיין די תורה, אדער ער זאל האבין צייט צו לערנען תורה, אדער איין אנדער זאך וואס צו דיא תורה גיהער** או דבר אחד מחפצי שמים **אדער ער וויל איין אנדער זאך וואס גיהער צום הימעל און צו דיא נשמה** וישפך את נפשו עליו **און ער פארגיסט זיין געבעט פאר הקב"ה, ער בעט מיט דעם גאנצען הארצין** הקב"ה שומע תפלתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים **הערט הקב"ה זיין תפלה אפילו ער האט קיין מעשים טובים** אם ישאל אדם עצה ממך **אויב אמענטש וועט פון דיר פרעגין אעצה** אם ידעת **אויב דוא ווייסט איהם צו געבין אעצה** הדריכהו בדרך ישרה **זאלסטו איהם פירען אין גלייכין וועג** לפי מה שנראה

(א) היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים **אויב אין שוהל אדער אין בית המדרש איז געווען צוויא טירען** לא יעשנו קפנדריא **זאל ער ניט מאכין דיא שוהל אדער דעם בית המדרש פאר אדורכגאנג** כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו לקרב הדרך **ער זאל אריין גיין דורך איין טיר און ארויס גיין דורך די טיר וואס געגין איבער צו דערנענטערין די וועג** שאסור להכנס בהן אלא לדבר מצוה **ווארום מען טאר ניט אריין גיין אין אשוהל אדער אין אבית המדרש נאר וועגין אמצוה, דארט לערנען אדער דאווענען:** (ב) מי שצריך להכנס לבית הכנסת לקרות תינוק או חבירו **דער מענטש וואס דארף אריין גיין אין אשוהל רופין אקינד אדער זיין חבר** יכנס ויקרא מעט או יאמר שמועה ואחר כך יקרא חבירו **זאל ער אריין גיין אין שוהל און זאל זאגין אפאר פסוקים פון תורה אדער נביאים אדער כתובים| אדער ער זאל זאגין אשטיקעל משנה, אשטיקעל גמרא. נאכדעם וועט ער רופין וועמען ער דארף רופין** כדי שלא יכנס בשביל חפציו לבד **ער זאל ניט האבין אריין געגאנגען אין שוהל נאר פון זיינעטוועגין אליין** ואם אינו יודע **און אויב ער ווייסט ניט צו זאגין** יאמר לתינוק מן התינוקות קרא לי הפסוק שאתה קורא בו **זאל ער זאגין צו אקינד פון דיא קינדער וואס זענען אין שוהל זאג מיר דעם פסוק וואס דוא לערנסט** או ישהא מעט בבית הכנסת **אדער ער זאל אזוי זיין אביסעל אין שוהל אפילו ניט געלערנט** ואחר כך יצא **נאכדעם זאל ער ארויס גיין פון שוהל** שהישיבה שם מן המצות הוא **ווארום זיצען אין שוהל איז אויך אמצוה** שנאמר

אשרי

יי: י ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית קרח במותא דכנשתא כד אכלת אשתא ית מאתן וחמשין גברא והוו לאת: יא ובני קרח לא מיתו: יב בני שמעון לזרעיתהון לנמואל זרעית נמואל לימין זרעית ימין ליכין זרעית יכין:

ת"א כאכל האש. שם: ובני קרח. מגילה יד סנהדרין קי:

יהוה: י ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנס: יא ובני־קרח לא־מתו: ס יב בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימיני ליכין משפחת היכיני:

בעל הטורים

(י) ויהיו לנס. שמשמעותו היו לנס ולזכרון. לנס ג' במס', ויהיו לנס, הורם ישי אשר עומד לנס עמים. שש ברקמה וגו' היה מפרשך להיות לך לנס. זהו שאמר מקום נתגדל להם כשנפתחה הארץ נשאר מקום באמצע כמו הנס שהוא כלונס סחורן. כך נשאר מקום תורן. ומכאן רמז למאן דאמר שהיא אבדה המתבקשת שיעמדו לתחיית המתים ליעוד הנביא. והיינו שורש ישי אשר עומד לנס עמים:

רש"י

הפילו: (י) ויהיו לנס. לאות ב ולזכרון. (במדבר יז) למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק עוד על הכהונה: (יא) ובני קרח לא מתו. (במ"ר, סנהדרין קי) הם היו בעצה תחלה, ובשעת המחלוקת הרהרו ג תשובה בלבם, לפיכך נתבצר ד להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם:

שפתי חכמים

מהם הוא סמל ולמה לא יהיו שניהם מגין אחד, ושמא י"ל כיון שהכפיל הפסוק בלשונו כמ"ש הלו בהלואה לכן אמר הלו אם ישראל ובהלואה הוא העם או להיפך עכ"ל: ב כלומר מל' נס שמורם על הלות כמו כנס על הגבעה כתשוא כס הרים: ג רצונו לתרץ היאך יתכן שלא מתו הא כתיב כל את כל האדם אשר לקרח ש"מ דגם הבנים נבלעים כאחרן: ד מל' ערי מבצר כלומר שתקין להם הקב"ה מקום גבוה שלא העמיקו כל כך בגיהנם ולא מתו:

פירוש לתורת אלהים

על יי אויף גאט: (י) ותפתח האט גיעפינט די ערד איהר מויל ותבלע אונ זיא האט איין געשלונגען אותם זיי דתן מיט אבירם אונ מיט קרח במות העדה אז דיא עדה וואס האבין גיקריגט זענען גישטארבין באכול האש אז דאס פייער האט פאר ברענט את חמשים ומאתים איש דיא צוויא הונדערט מיט פופ־ציג מאן ויהיו לנס אונ עס איז גיוועזן צו אצייכין אונ צו אזכרון אז אפרעמדער וואס איז קיין כהן זאל נית גינעהענען צו קריגען אויף דער כהונה: (יא) ובני קרח אונ די קינדער פון קרח לא מתו זענען נית גישטארבין. רש"י שרייבט זייא זענען גיוועזן פ־יער אויך אין דער עצה פון דער קריג אונ בשעת דער מחלוקת האבין זיי מהרהר בתשובה גיוועזן דרום איז גיווארין פון זייערט וועגין אהויך ארט אין גיהנם אונ זייא זענען דארטין געבליבען זיצען אונ זענען נית געשטארבין:

תרגום

נביאים מלכים א יט

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דהוד יהוה חית יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א נאמר יי ליה איזיל תוב לאורחך למדברא דדמשק ותהך ותמשח ית חזאל למהוי מלכא על ארם: ב וית יהוא בר נמשי תמשח למהוי מלכא על ישראל וית אלישע בר שפט מאבל מחולה תמשח למהוי נביא תחותך: ג ויהי דישתזיב מחרבא דחזאל יקטול יהוא

א ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרכך מדברה דמשק ובאת ומשחת את־חזאל למלך על־ארם: ב ואת יהוא בן־נמשי תמשח למלך על־ישראל ואת־אלישע בן־שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך: ג והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא

רש"י

(ב) תמשח לנביא תחתיך. א"א בנבואתך מאחר שאתה מלמד קטגוריא על בני:

מצודת דוד

(א) לך שוב לדרכך. בדרך אשר באת הנה והוא במדבר דמשק: ובאת. אל דמשק: ומשחת. הל' הזה יורה על מינוי הגדולה וסוא אל ממשיחת מלכי ישראל שהיתה משיחה ממש: (ב) תמשח לנביא, לך כזה הוא ענין מינוי הגדולה: תחתיך. אחר שתפטר בספרים הראשונים: (ג) והיה הנמלט. לפי שהקב נקמת מישראל

כלי אמלאי דגלא דמלכות דיליה א אל

אלו הן הנחנקין [א] המכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן [ב] ממרא ע"פ בית דין ונביא השקר והמתנבא בשם ע"ג והבא על אשת איש וזוממי בת כהן ובועלה. המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן [ג] חבורה. זה חומר במקלל מבמכה, שהמקלל לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור: הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו [ד] לרשותו. רבי יהודה אומר עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר

[א] המכה כו'. דכתיב ומכה אביו ואמו מות יומת וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק, גמרא. וכן בכלם כתיב מיתה סתם: [ב] ממרא. כמו ממרים הייתם, רש"י: [ג] חבורה. ואימא אע"ג דלא עביד חבורה כתיב במכה בהמה נפש (דמשמע דם דהוים חבורה, רש"י). ואם ס"ע לבהמה דבא א"נ הכהיתם באבנים (דלא עשה בה חבורה) חייב תכנו מנין לנפש אדם דסיינו אביו, גמרא. ותמיהה לי דלא כתיב נפש בבהמה אלא בהורגה ולא בהזיקה, כדמוכחי קראי ס"פ אמור. ובמכילתא דרשי הכי ומה אם מדם נזקין מרובה אינו חייב עד שיעשה בה חבורה (דאל"ה אין כאן נזק) מדת עונשין מעוטה לא יהיה חייב עד שיעשה בהן חבורה כו': (א) אבל אי לאו הכי ה"א ילף ממקלל בהיקש, ועתוי"ט: [ד] לרשותו. ונסתפקו התום' אי הכא נמי הגביהו כמו שהוציאו דמי א"ד הכא שאני חבורה ואין חבורה לאחר מית' (א):

אלו הן הנחנקין. ממרא ע"פ ב"ד. שמורה על דברי ב"ד הגדול שבלשכת הגזית: וזוממי בת כהן. אף ע"פ שהם באים לחייבה שרפה אין נדונים אלא במיתה שהיו מחייבים את בועלה שהוא בחנק כשאר הבא על אשת איש דכתיב היא באש תשרף היא ולא בועלה וזוממיה ילפינן מכאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו: ובועל'. לבת כהן כשהיא נשואה אבל ארוסה היא ובועלה בסקילה: שהמקלל לאחר מיתה חייב. דכתיב אביו ואמו קלל וקרא יתירה הוא לרבות לאחר מיתה: והמכה לאחר מיתה פטור. דהא לא מחייב עד שיעשה בו חבורה ואין חבורה לאחר מית': עד שיכניסנו לרשותו. דכתיב ונמצא בידו ואין ידו אלא רשותו וכן הוא אומר ויקח את כל ארצו מידו: וישתמש בו. תשמיש כיס

פרק יא **א** אלו הן הנחנקין דיא מענטשין דארף מען דער ווערגין המכה אביו ואמו אז איינער שלאגט זיין פאטער אדער זיין מוטער וגונב נפש מישראל אז ער גנבת אמענטש [וואס ער איז איוד] וזקן ממרא ע"פ בית דין אז איינר איז אלמדן אונ אצדיק נאר ער וויל ניט פאלגין דעם בית דין וואס זיצען אין בית המקדש ונביא השקר אונ אפאלשער נביא והמתנבא בשם ע"ג אז איינער זאגט נביאות אין נאמען פון די עבודת גלולים והבא על אשת איש אז ער האט מזנה גיוועןמיט א אשה וואס האט אמאן וזוממי בת כהן אויב צוויא עדות ראובן אונ שמעון האבין גיזאגט אויף לוי אז ער האט מזנה גיוועןמיט אטאכטער פון אכהן וואס זיא האט אמאן, האבין זייא גיוואלט די טאכטער פון כהן זאל מען פאר ברענען, אונ לוי זאל מען דער ווערגין, דער נאך זענען גיקומען אנדערע צוויי עדות נדן אונ נפתלין אונ האבין גיזאגט צו ראובן מיט שמעון, ווי אזוי קענט איר זאגין אז איר האט גיזעהן די שעה האט לוי מזנה גיוועןמיט אטאכטער פון אכהן וואס האט אמאן, די שעה זענט איר גאר גיוועןמיט אונז אויף איין אנדער ארט, דארף מען ראובן אונ שמעון דער ווערגין ובועלה אויב איינער האט מזנה גיוועןמיט אטאכטער פון אכהן וואס זיא האט אמאן, דארף מען אים דער ווערגין המכה אביו ואמו אז איינער שלאגט זיין פאטער אדער זיין מוטער אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה איז ער אנדערש ניט חייב מיתה סיידין ער האט זיי גימאכט אביול וועס איז ארויס גיגאנגען בלוט, אדער דיא בלוט איז פארלאפין אונטער די הויט] זה חומר במקלל מבמכה דאס איז הארבער אז ער פלוכט דעם פאטער אונ מוטער ווי ער שלאגט זיי שהמקלל לאחר מיתה חייב אז ער פלוכט זיין פאטער אדער די מוטער נאכדעם ווי זיי זענען גישטארבין, קומט אים מיתה והמכה לאחר מיתה פטור אבער אז ער שלאגט זיין פאטער אדער די מוטער נאכדעם ווי זיי זענען גישטארבין, קומט אים ניט מיתה הגונב נפש מישראל אז ער גנבת אמענטש וואס ער איז איוד אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו איז דער גנב אנדערש ניט חייב מיתה סיידין ער נעמט דעם מענטש צו זיך ואונ ארבעט מיט איהם, אפילו די ארבעט איז ניט ווערט אפרוטה)

פירוש ע"ט

אשביעהו איך וועל איהם זאט מאכין מיט לאנגע יאהרין, ער וועט אזוי לאנג לעבין ביז ער וועט זאט זיין מיט זיין לעבין ואראהו בישועתי אונ איך וועל איהם ווייזין מיין הילף, ער וועט זעהן אז צו אלץ קען הקב"ה העלפין: (ד) מזמור שיר ליום השבת דער קאפיטל איז געזונגען גיווארין אין בית המקדש דעם טאג שבת: (ה) טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון דער טאג שבת איז גוט מען זאל אין אים לויבין צו הקב"ה, עס איז גוט מען זאל זינגען צו דיין נאמען וואס ער איז דערהויבין אונ גרייסט אויף די גאנצע וועלט: (ו) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות ווען עס איז חיו ביא אמענטש אצרה היסט דאס ביי איהם נאכט, אונ ווען ער ווערט גיהאלפין הייסט דאס פריה עס ווערט איהם ליכ־טיג, יעדער מענטש ווען ער איז אין דיא צרה דארף ער האבין אמונה אין הקב"ה אז ער וועט איהם העלפין פון דיא צרה, אונ ווען ער איז שוין פון דיא צרה גיהאלפין גיווארין דארף ער לויבין גאט, דאס זאגט דער פסוק אין דער פריה ווען דער מענטש ווערט גיהאלפין זאל ער זאגין דיא חסדים וואס הקב"ה האט מיט איהם גיטאהן אונ ביא נאכט ווען ער איז אין דיא צרה זאל ער גלויבין אין גאט אז ער וועט איהם העלפין פון דיא צרה:

וכך לימדו חבירי אם שמעו אומרים להם ואם לאו אלו ואלו באים לב"ד הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצאת תורה לכל ישראל, שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה'. חזר לעירו ושנה ולימד כדרך שהיה למד פטור. ואם הורה לעשות [ח] חייב. שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון אינו חייב עד שיורה לעשות. תלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חומרו קולו: ג חומר [ט] בדברי סופרים מדברי תורה. האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה [י] פטור. חמשה טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב: ד [כ] אין ממיתין

שבחבורו כתב בענין אחר כו', וכתב הכ"מ נראה שהוא מפרש אם שמעו הזקן (ובית דינו) וקבלו לעשות כדברי אותו ב"ד אומרים להם סברתם ע"כ, וע' תוי"ט: [ח] חייב. ואפי' הוא אומר ג"כ מפי הקבלה והטעם שהתורה חלקה להם כבוד כמו שחייבה המקלל אביו ואמו מיתה לכבוד אביו ואמו, הכ"מ: (ד) מקיים רש"י למעוטי תלמיד, וכתבו התוס' ואין זה כשאר מופלא דבכל דוכתי, והכ"מ כתב במופלא ממי שלא יפלא שאינו אלא הדבר הנפלא הקשה. [ט] בדברי סופרים. לא שד' בתים הם מד"ס ושמדברי תורה אפי' חמש דא"כ היאך תחייבהו התורה מיתה מה שהוראת התורה עצמה היא כך אלא כל שאינו מפורש בתורה אע"פ שהוא דאורייתא ד"ס קרינן ליה כלומר שאלולי קבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך: [י] פטור. כשהודה בחיובו כהם אבל הוא יבטל אותם כמו שאמר לעבור על ד"ת עד שיודה שהוא עבירה ולפיכך אינו חייב מיתת ב"ד לפי שלא יהרג מי שבטל מצות עשה אבל אם אמר אין תפילין על דרך כפירה יהרג מצד שהוא מין, הר"מ ועתוי"ט: (ס) כ"ה הגירסא בזבחים ד"ל, ועתוי"ט: [כ] אין ממיתין כו'. שבמדרש סופרים [לטטפת לטטפת]

לעלות לירושלים כאיש הוא וב"ד שבעירו לזה הב"ד שעל פתח הר הבית שהרי בו פוגעים תחלה: תלמיד שהורה לעשות. תלמיד שלא הגיע להוראה ונחלק על ב"ד שבעירו ובא לב"ד הגדול ושאלו וחזר לעירו והורה כבתחלה: פטור. שאין להם לסמוך על הוראתו והתור' לא חייבה אלא מופלא ומומחה (ד) לב"ד כדילפינן מכי יפלא ממך במופלא שבב"ד הכתוב מדבר: נמצא חומרו קולו. חומר העבירה שעבר והורה אע"פ שלא הגיע להוראה מוסיף על ההמראה שהמרה ע"פ ב"ד היא נעשית לו קולא לפוטרו מן המיתה שאם היה זקן שהגיע להוראה והמרה ע"פ בית דין היה חייב מיתה: ג האומר אין תפילין פטור. שאין זו הוראה דזיל קרי בי רב הוא: חמשה טוטפות. יש הוראה אע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים חייב. (ה) לטוטפת כתיב הרי כאן ארבע פרשיות:

מיט זייער שכל אדער ער זאגט כך למדתי אזוי האב איך געלערנט דעם דין פון מיין רבי וכך למדו חברי אונ אזוי האבין מיינע חברים געלערנט דעם דין פון זייער רבי אם שמעו אויב דער בית דין פון די עזרה האבין געהערט [זיי ווייסין] דעם דין אומרים להם זאגין זיי ווי זיי ווייסין ואם לאו אונ אויב זיי ווייסין אויך ניט אלו ואלו באים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצאת תורה לכל ישראל זענען אלע דיינים פון די ביידע ערלייא בית דין געקומען צו דעם גרויסין בית דין וואס זיצען אין די שטוב וואס הייסט גזית, פון די שטוב איז ארויס געגאנגען דאס לערנונג צו אלע יודין שנאמר אזוי ווי עס שטייט אין פסוק מן המקום ההוא אשר יבחר ה' פון דעם ארט וואס גאט וועט אויס דער וויילין, וועט מען לערנען דעם דין חזר לעירו ושנה ללמדה כדרך שהיה למד אויב דער זקן איז געגאנגען צוריק אין זיין שטאט אונ האט געלערנט דעם דין אזוי ווי ער האט פריער געלערנט, אונ ער האט ניט חרטה, אונ פאלגט ניט דעם בית דין פון לשכת הגזית וואס זייא האבין געפסקנט אנדערש ווייא ער זאגט, פון דעסטוועגין פטור דארף מען אים ניט הרגנן ואם הורה לעשות אויב ער האט געפסקנט צוא אנדערע מענטשין זיי זאלין טאן אזוי ווי ער זאגט חייב קומט אים מיתה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק והאיש אשר יעשה בזדון אונ דער מענטש וואס וועט טאן ווילענדיג [ניט צו פאלגין דעם בית דין פון לשכת הגזית קומט אים מיתה] אינו חייב עד שיורה לעשות עס קומט אים אנדערש ניט מיתה סיידין ער פסקנט מען זאל אזוי טאהן תלמיד שהורה לעשות אויב א תלמיד וואס ער פסקנט נאך ניט אדין [ער איז נאך ניט א מורה הוראה] האט געקריגט אויף דעם בית דין פון זיין שטאט, אונ זיי זענען געווען אין ירושלים בייא דעם בית דין פון לשכת הגזית, אונ ער איז געקומען צוריק אהיים, אונ ער פסקנט ניט ווי דער בית דין פון לשכת הגזית האט געזאגט, נאר אזוי וויא ער האט פריער געלערנט, פסקנט ער צום טאן, פון דעסטוועגין פטור דארף מען אים ניט הרגנן, ווארום אפילו ער וואלט נוט פסקנן דארף מען אויך ניט פרעגין ביי אים א שאלה, ווייל ער איז נאך קיין מורה הוראה אונ קיין דיין, ער איז נאר א תלמיד נמצא חומרו קולו ווערט געפונען אז די שטערקייט מאכט אים גרינג, די עבירה וואס ער האט געטאן צוא פסקנן דינים וואס ער טאר ניט פסקנן, ווייל ער איז א תלמיד אונ ניט א מורה הוראה, דאס מאכט אים פטור פון צו הרגנן אים פאר די עבירה וואס ער פאלגט ניט דעם בית דין פון ירושלים, ווארום די תורה שמועסט נאר פון א מורה הוראה אונ פון א דיין, אבער ניט פון א תלמיד: ג חומר בדברי סופרים מדברי תורה די מצות פון די רבנן זענען שווערער וויא די מצות פון די תורה האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה אז דער מורה הוראה וואס איז געקומען פון ירושלים פון דעם גרויסין בית דין פסקנט מען זאל ניט לייגין תפילין, ניט אזוי ווי אין די תורה שטייט פטור קומט אים ניט מיתה, ווייל דאס הייסט ניט געפסקנט א דין, ווארום קינדער פון חדר ווייסין אויך אז מען דארף לייגין תפילין חמשה טוטפות אבער אז ער פסקנט אין די תפילין זאל זיין פינף בתים להוסיף על דברי סופרים צו מערין אויף די רייד פון די רבנן, אונ דער בית דין פון לשכת הגזית האט געזאגט אין תפילין דארף נאר זיין פיר בתים חייב קומט איהם מיתה, ווייל דאס הייסט געפסקנט א דין, ווארום אין

[ס] מקדימין. כלומר אין להם לנפות מיתה אחרת אלא מסכימין לאותה שנגמר לה דינו של נדון, רש"י. והתום' פירש דלה"ק מקדימין כלומר ודאי אתה צריך להמיתם במיתה שרצו להמיתו אבל ודאי אם אינך יכול אפ"ה נמי ממיתם בכל מיתה שתוכל, ועתוי"ט:

[ע] ובועלה. נראה דה"ק חוץ מסהוזמו לבת כהן עם בועלה שגם בועלה נדון דמתקיים בהו כאשר זמם לעשות לאחיו אבל כשלא זממו לאחיו כגון שאין מכירין אותו אי לא סהדו בו כו' דהשתא אין לנו להקישם לו דהס"כ דמקדימין אותם לדין שלה וזה נראה בל' רש"י והר"מ אלא שהתום' הוכיחו דלפ"ה שאין דין כבועל נדון בחנק ולדבריהם צ"ל דתנא מיהדר הדר בלישנא דריש פרקין ונקיט ובועלה אע"ג דלא אצטריך ניה הכא:

ואומר כך אמרה ע"ז אפי' כוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור. הבא על א"א כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין אף על פי שלא נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק. וזוממי בת כהן ובועלה שכל הזוממין [ס] מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן [ע] ובועלה:

ו לרשות הבעל. כגון שמסרה האב לשלוחי הבעל ועדיין היא בדרך תו לא קרינא בה בית אביה:

גלולים וְאוֹמֵר כַּךְ אָמְרָה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים און ער זאגט אזוי האט גיזאגט דיא עבודת גלולים אֲפִילוּ כִּוֵּון אֶת הַהֲלָכָה אֲפִילוּ ער האט גיזאגט ריכטיג צום דין לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא ער איז מְטַמֵּא דיא זאך וואס דארף זיין טָמֵא וּלְטַהֵר אֶת הַטָּהוֹר און ער איז מְטַהֵר דיא זאך וואס דארף זיין טָהוֹר פון דעסטוועגין קומט איהם מיתה דורך בית דין, דער טערגין איהם הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ אז איינער האט מְזַנֶּה גיוועזן מיט אַאשה וואס האט אַמאן כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל לְנִשּׂוּאִין אויב זיא איז נאר אריין גיגאנגען אין רשות פון מאן חֲתוּנָה צו האבין, אויב דער חָתָן האט געשיקט אַשְׁלִיחַ צום פאטער פון זיין כַּלָּה נעמען זיין טאכטער וואס ער האט איר שוין מְקַדֵּשׁ גיוועזן, און זיא זאל קומען צו אים חתונה האבין און דער פאטער האט איהר ניגעבין צום שָׁלִיחַ און ווען זיא איז גיוועזן אין וועג מיט דעם שָׁלִיחַ, האט איינער מיט איהר מְזַנֶּה גיוועזן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה אֲפִילוּ דער מאן האט איהר נאך ניט בּוֹעֵל גיוועזן פריער פון דעסטוועגין הַבָּא עָלֶיהָ דער וואס האט מיט איהר מְזַנֶּה גיוועזן הֲרֵי זֶה בְּחֶנֶק דארף מען איהם דער ווערגין וְזוֹמְמֵי בַּת כֹּהֵן אויב צווייא עדות [ראובן און שמעון] האבין גיזאגט אויף לוי ער האט מְזַנֶּה גיוועזן מיט אַטאכטער פון אַכּהן וואס זיא האט אַמאן, האבין זיי גיוואלט די טאכטער פון כּהן זאל מען פאר ברענען, און לוי זאל מען דער ווערגין, דער נאך זענען ניקו־ מען אנדערע צווייא עדות נָדָן און נַפְתָּלִי און האבין גיזאגט צו ראובן מיט שמעון, וויא אזויא קענט איהר זאגין אז איהר האט גיזעהן די שָׁעָה האט לוי מְזַנֶּה גיוועזן מיט אַטאכטער פון אַכּהן וואס האט אַמאן, דיא שָׁעָה זענט איהר נאר גיוועזן מיט אונז אויף איין אנדער ארט, דארף מען ראובן און שמעון דער ווערגין וּבוֹעֲלָהּ אויב איינער האט מְזַנֶּה גיוועזן מיט אַטאכטער פון אַכּהן וואס זיא האט אַמאן און עס זענען דא עדות און מען האט דיא עדות ניט גימאכט פאר ליגנער, דארף מען איהם דר ווערגין שֶׁכָּל הַזּוֹמְמִין מַקְדִּימִין לְאוֹתָהּ מִיתָה ווארום דיא עדות וואס מען מאכט זייא פאר ליגנער, דארף מען זייא הרגנן דיא זעלביגע מיתה וואס זיי האבין גיוואלט מען זאל יענעם הרגנן חוּץ מִזּוֹמְמֵי בַּת כֹּהֵן וּבוֹעֲלָהּ נאר אז זייא האבין גיוואלט מען זאל הרגנן דיא טאכטער פון אַכּהן, מען זאל איהר פאר ברענען, און דעם מענטש וואס האט מיט איהר מְזַנֶּה גיוועזן זאל מען דער ווערגין, און זייא זענען גיווארין ליגנער הרגת מען ניט דיא עדות מיט דיא מיתה וואס זייא האבין גיוואלט מען זאל איהר הרגנן, נאר מען הרגת זיי מיט די מיתה וואס זיי האבין גיוואלט מען זאל איהם הרגנן:

מנא ידע. האי נביא שזה נביא אמת שהקב"ה עונשו והלא שמא סבר שזהו נביא השקר לפיכך מוותר על דבריו

המוותר על דברי נביא מנא ידע דאיענש דיהב ליה אות והא מיכה דלא יהב ליה אות

הלכה ס' כלה כלי סהילון דלא דמלכות דכריאה בם

הַמְוַתֵּר עַל דִּבְרֵי נָבִיא דער מענטש וואס שיינקט דיא רייד פון נביא, דיא רייד פון נביא זענען בייא איהם גאר ניט ווערט און ער גלויבט זייא ניט, וועט איהם גאט שטראפין ער זאל שטארבין פאר דיא צייט, פרעגט דיא גמרא מְנָא יָדַע דְּאִיעֲנַשׁ פון וואנען ווייס דער מענטש אז זיין חבר איז אַאמתר נביא און די רייד וואס ער זאגט האט אים גאט גיזאגט, ער קען דאך זאגין טאמער איז ער אַפאלשער נביא, איז דאך אַקשיא וויא אזויא קען איהם הקב"ה שטראפין, ענטפערט דיא גמרא דְּיָהֵיב לֵיהּ אוֹת דער נביא האט גיגעבין אַצייכין אז זיינע נביאות איז אמת, און פון דעסט וועגין האט ער ניט גיטאן וואס דער נביא האט גיזאגט, דריבער שטראפט איהם גאט, פרעגט דיא גמרא וְהָא מִיכָה דְּלָא יָהֵיב לֵיהּ אוֹת וְאִיעֲנַשׁ דער נביא מיכה האט דאך ניט גיגעבין אַצייכין צום מלך אחאב אויף זיינע רייד אז עס איז אמת

שהרי בית המקדש היה בירושלים: הנסה דבר אליך תלאה וכי היה לאוהביך לנסותך בדבר שהיא תלאה אותך ומכרית את זרעיך: הנה יסרת רבים. ורגילת והחיית כל באי העולם לדברים ועתה הנה בא להלאותך ולבהלך:

אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים. את בנך שני בנים יש לי. את יחידך. זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו. אשר אהבת. תרוייהו רחימו לי. את יצחק. וכ"כ למה כדי שלא תטרף דעתו עליו. קדמו שטן לדרך א"ל הנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק כושל יקימון מליך כי עתה הבא אליך ותלא, אמר לו אני בתומי אלך, אמר לו הלא יראתך כסלתך, אמר לו זכר נא מי

געוועהן די מלחמה שלא יאמרו ראשונים אין בהם ממש מען זאל ניט זאגין אויף דיר דוא ביזט נאר ניט שטארק נאר נייל יענע מלחמות זענען געוועזן געגין אשוואכע פאלק דריבער האסטו זיי גיקענט איין נעמען, אבער אז דוא וועסט דיא מלחמה איין נעמען, וועלין אלע וויסען אז דוא ביזט אין אמת זייער שטארק אף הקב"ה אמר לאברהם אזויא האט גאט גיזאגט צו אברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולן עכשיו עמוד לי בנסיון זה איך האב דיך געפרובט מיט פיל פרובונג אונ דוא ביזט בעשטאנען ביי אלע פרובונג, איצט בעט איך דיך דוא זאלסט בעשטיין ביי דעם איין פרובונג אויך שלא יאמרו אין ממש בראשונים מען זאל ניט זאגין בייא יענע פרובונג ביזטו בעשטאנען נייל זיי זענען גיוועזען קליינע זאכין, אבער אז דוא וועסט בעשטיין ביי די גרויסע פרובונג אויך וועלין אלע מענטשין וויסען דיינע פרומקייט אונ דיין ליבשאפט צו מיר את בנך גאט האט גיזאגט צו אברהם דוא זאלסט נעמען דיין זוהן, האט אברהם גיענפערט שני בנים יש לי איך האב צווייא זיהן, וויים איך ניט וועלכין איך זאל נעמען, האט גאט גיזאגט צו אברהם דו זאלסט נעמען את יחידך דיין איינציגען זוהן, האט אברהם גיזאגט צו גאט ביידע זיהן זענען איינציגע זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו יצחק איז אאיינציגער ביי זיין מוטער אונ ישמעאל איז אאיינציגער בייא זיין מוטער, האט גאט גיזאגט צו אברהם אשר אהבת דוא זאלסט נעמען דעם קינד וואס דוא האסט איהם ליב, האט אברהם גיזאגט צו גאט תרווייהו רחימו לי ביידע קינדער זענען ביי מיר ליב, האט גאט גיזאגט צו אברהם דוא זאלסט נעמען את יצחק דיין זוהן יצחק פרעגט דיא גמרא וכל כך למה צו וואס איז גיוועזן אזויא פיל רייד, פאר וואס האט גאט באלד ניט גיזאגט צו אברהם נעם דיין זוהן יצחק, ענפערט דיא גמרא כדי שלא תטרוף דעתו עליו אברהם זאל ניט פארמישט אונ פארטומולט ווערין, אז גאט וואלט פלוצלונג גיזאגט צו אברהם נעם דיין זוהן יצחק אונ ברייננ איהם פאר אקרבן עולה וואלט אברהם דערשראקין גיווארין דריבער האט גאט פריער מיט איהם גירעט ביסלאכווייז וועגין זיינע קינדער ביז מען איז געקומען צוא זאגין איהם אז מען מיינט זיין זוהן יצחק קדמו שטן לדרך דער שטן איז געקומען צו אברהם ווען ער איז גיוועזן אין וועג אמר ליה דער שטן האט גיזאגט צו אברהם הנסה דבר אליך תלאה אז גאט האט דיך געפרובט מיט אזאך ביזטו מיד גיווארין הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק כושל יקימון מליך דו פלעגסט דאך שטראפין פיל מענטשין אונ דיא מענטשין וואס זייערע הענט נייער כחן איז גיוועזן שוואך אין דער אמונה פלעגסטו זייא שטארקען, דיינע רייד פלעגין אויפשטעלין דיא געשטרויכעלטע מענטשין כי עתה תבא אליך ותלא איצט אז די זאך איז געקומען צו דיר, דו זאלסט דיך שטארקען אין די אמונה ביזטו מיד גיווארין *) אמר לו האט אברהם גיזאגט צו דעם שטן אני בתומי אלך איך וועל גיין מיט מיין גאנצקייט, איך וויל גאר ניט טראכטין וועגין דיא רייד פון גאט נאר וואס גאט הייסט מיר טאהן דאס טוה איך אמר לו האט דער שטן גיזאגט צו אברהם הלא יראתך כסלתך דיין מורא איז דיין נארעשקייט, דיא מורא וואס דוא האסט צוא פרענין בייא הקב"ה אויף דעם פרובונג, דאס איז אנארעשקייט אמר לו האט אברהם גיזאגט צום שטן זכר נא מי הוא נקי אבד גע־דיינק נאר אויב דוא האסט אמאהל גיזעהן דער מענטש וואס איז ריין פון עבירות זאל ווערין פאר לארין, דריבער איז געווים אז גאט מיינט ניט ער זאל אונז ומיך מיט יצחקו פארליהרען פון דער וועלט ודריבער וועל איך גיין ווייטער מיין וועג

*) דער שטן האט געזאגט צו אברהם דוא פלעגסט שטראפען פיל מענטשין פאר וואס זייא דינען עבודה זרה אונ דוא פלעגסט זייא זאגען אז גאט איז זייער גוט אונ האט רחמנות אויף אלע בשעפעניש, איצט אז דו וועסט שעכטען דיין זוהן יצחק וועלען אלע מענטשען זאגען מיר זעהן דאך אז דיינע רייד זענען ליגען, אז צוא דיר איז געבארען געווארען אזוהן צו הונדערט יאהר אונ ער איז איינער ביי זיין מוטער, זאגט גאט צו דיר דוא זאלסט איהם שעכטען, דאס איז דאך אגרויסער אונדערבארעמקייט ואכזריותו, אונ צו וועמען טוהט דאס גאט צו דיר וואס דו ביזט זיין בעסטער גוטער פריינד אונ נאר איינער אויף דער וועלט וואס דו גלויבסט אין איהם, פאר וואס ביזטו מיד געווארען צו ריידען די אלע רייד פאר גאט א עס וועט זיין אחילול השם, געווים וואלט גאט חרטה האבען פון זיינע רייד אונ וואלט דיר הייסען פירען דיין זוהן יצחק צוריק אהיים (והדברים ארוכים ודי בקיצור).

לדעתו יעלני רע ושמא נקי הוא בזה הדבר ואז יחשב לך העון כי חשדת בכשרים:

אמר החכם הן עלה טובה ונכונה לכל אדם אשר יבא אצלך להתיעץ ואפי' לשונאיך משני טעמים א' אשר תלא מדין שמים ולא יהי' בך חטא, ועוד כי בזה תתנקם משונאיך כי שונאיך יחשוב בלבבו ודאי זה שונא אותי לא יעלני טובה ויניח דעתך ויעשה דבר אחר אשר יהיה לו למכשול:

שהן שוממין בקדושתן הן עומדין, וכשם שנוהגין בהן כבוד בישובן כן נוהגין בהן בחרבנם חוץ מכיבוד ורבוץ שאין מכבדים אותם ואין מרביצים אותם. עלו בהם עשבים תולשין אותן ומניחין אותן במקומן כדי שיראו אותן העם ותעור רוחם ויבנוה: (ב) אין סותרין בהכ"נ כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר, אבל בונין אחר ואח"כ סותרין זה שמא יארע להם אונס ולא יבנו אפילו כותל אחד ממנה בונה החדש בצד הישן ואח"כ סותר את הישן: (ג) בד"א שלא חרבו יסודותיו או שלא נטו כותליו ליפ"ל, אבל אם חרבו יסודותיו או שנטו כותליו לנפול סותרין אותו ומתחילין לבנות

אעצה פון אזוי אמענטש ולא תצלח בדבר אונ דוא וועסט טאהן וויא זיין עצה אונ דוא וועסט ניט באגליקען ועל ידי כן תחשוד אותו ותאמר לו לדעתו יעצני רע אונ דורך דעם וועסטו אים חושד זיין אונ וועסט זאגין ווילענדיג האט ער מיר גיגעבין אשלעכטע עצה ושמא נקי הוא בזה הדבר אונ טאמער איז ער ריין פון דיא זאך, ער האט ניט געמיינט דיר צוא געבין אשלעכטע עצה, ער האט געמיינט גוט נאר עס איז אליין גיווארין שלעכט ואז יחשב לך העון כי חשדת בכשרים וועט דאך אויף דיר גירעכונט ווערין אעבירה ווייל דו האסט חושד גיוועזין אערליכען מאן אמר החכם הן עצה טובה ונכונה לכל אדם אשר יבא אצלך להתיעץ ואפילו לשונאיך דער חכם זאגט אמענטש דארף געבין אגוטע עצה אריכטיגע צו יעדער מענטש וואס וועט קומען פרעגין ביי אים אעצה, אפילו דער מענטש איז דיינער אשונא פון דעסטוועגין זאלסטו אים געבין אגוטע עצה אריכ־טיגע משני טעמים וועגין צוויי טעמים זאלסטו דאס טאן א' אשר תצא מדין שמים ולא יהיה בך חטא איין טעם איז דו זאלסט טאן דעם ווילען פון גאט, וועסטו קיין זינד האבין, גאט וויל מען זאל געבין צו יעדער מענטש אגוטע עצה אאמתע ועוד כי בזה תתנקם משונאיך נאך אטעם איז אז דוא וועסט געבין דיין שונא אאמתע עצה אגוטע וועסטו דורך דעם נעמען אנקמה פון דיין שונא כי שונאיך יחשוב בלבבו ודאי זה שונא אותי ולא יעצני טובה ויניח דעתך ויעשה דבר אחר אשר יהיה לו למכשול ווארום דיין שונא וועט געווים טראכטין אין זיין הארצין אויף דיר דער מענטש איז דאך מיין שונא געוויס האט ער מיר אגוטע עצה ניט גיגעבין, וועט ער דיין עצה אוועק לאזין אונ וועט טאהן אנדערש אונ דאס וועט שוין זיין פאר איהם געגוג שלעכט:

והשמותי את מקדשיכם ווארום עס שטייט אין פסוק גאט האט גיזאגט איך וועל וויסט מאכין אייער הייליגקייט אף על פי שהן שוממין בקדושתן הן עומדים אפילו זייא זענען וויסט פון דעסטוועגין זענען זייא אין זייער הייליגקייט וכשם שנוהגין בהן כבוד בישובן כן נוהגים בהן בחורבנן אונ דעם זעלבינגען כבוד וואס מען האט גיגעבין דיא שוהלען אונ דיא בתי מדרשים ווען מען האט אין זייא געדאווינט אונ גילערינט, דעם זעלבינגען כבוד דארף מען זייא היינט געבין אפילו זיי זענען שוין חרוב אונ וויסט געווארין חוץ מכיבוד וריבוץ אויסער אויסקערין אונ בעשפריצען שאין מכבדין אותן ואין מרביצין אותן דיא שוהלען אונ דיא בתי מדרשים וואס זענען חרוב געווארין דארף מען ניט אויסקערין אונ מען דארף זייא ניט בעשפריטצען עלו בהן עשבים תולשין אותן ומניחין אותן במקומן אויב עס וואקסט אין זייא גראז רייסט מען אויס די גראז אונ מען לאזט זיי ראוט ליגען כדי שיראו אותן העם ותעורר רוחם ויבנוהו דיא מענטשין פון שטאט וועלין זעהן דיא גראז וואס האט געוואקסין אין די שוהל אונ אין בית המדרש וועט זיך דערוועקין זייער רחמנות אויף זייער הייליגקייט אונ וועלין צוריק אויפבאהען די שוהל אדער דעם בית המדרש: (ב) אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר מען טאר ניט צו וואורפין אשוהל ווייל מען וויל אויף דעם זעלבינגען ארט אויפבאהען איין אנדער שוהל, אדער מען וויל באהען די נייע שוהל אויף איין אנדער ארט אבל בונין אחר ואחר כך סותרין זה נאר פריער באהט מען דיא נייע שוהל נאכדעם צו ווארפט מען דיא אלטע שוהל. ווארום אז מען וועט פריער צוא ווארפין דיא אלטע שוהל האבין מיר מורא שמא יארע להם אונס ולא יבנו טאמער וועט טרעפין עפעס אאומגליק אונ מען וועט ניט קענען אויפבאהען אנייע שוהל וועט ניט זיין אשוהל צום דאווענען אפילו כותל אחד ממנה בונה החדש בצד הישן ואחר כך סותר את הישן אפילו מען דארף נאר איין וואנט צוא ווארפין פון די שוהל, מוז מען פריער אויפבאהען די נייע וואנט געבין די אלטע אונ נאכדעם צוא ווארפט מען די אלטע וואנט: (ג) במה דברים אמורים ווען זענען די רייד גיזאגט גיווארין אז פריער מוז מען אויפבאהען די נייע נאכדעם צו ווארפט מען דיא אלטע שלא חרבו יסודותיו אז דיא פונדאמענטין זענען ניט קאליע גיווארין או שלא נטו כותליו ליפול אונ דיא ווענט זענען ניט איינגעבויגין צום איינפאלין אבל אם חרבו יסודותיו או שנטו כותליו לנפול אבער אז די פונדאמענטין זענען קאליע גיווארין אדער די ווענט זענען איינגעבויגען איין צופאלין סותרין אותו זאל מען די שוהל אדער די וואנט פון שוהל צו ווארפין ומתחילין לבנות במהרה ביום ובלילה אונ מען

להמשיך סנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה
דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבָּחֵהוּ וּבִכְלִי הַבָּקָר בִּשְּׁלָם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכֵלוּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֵלִיָּהוּ וַיְשָׁרְתֵהוּ׃
ב וּבֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם קָבַץ אֶת־כָּל־חֵילוֹ וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אִתּוֹ וְסוּס וָרָכֶב וַיַּעַל וַיָּצַר עַל־שֹׁמְרוֹן וַיִּלָּחֶם בָּהּ׃ ג וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־אַחְאָב מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הָעִירָה׃ ד וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר בֶּן־הֲדַד כַּסְפְּךָ וּזְהָבְךָ לִי־הוּא וְנָשֶׁיךָ וּבָנֶיךָ הַטּוֹבִים לִי־הֵם׃ ה וַיַּעַן מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְךָ אֲנִי וְכָל־אֲשֶׁר־לִי׃

א וְתָב מִבָּתְרוֹהִי וּנְסֵיב יַת פַּדַּן תּוֹרַיָּא וְהַדְמֵיהּ. וּבְמָנֵי תּוֹרַיָּא בַּשֵּׁיל לְהוֹן בִּסְרָא וִיהַב לְעַמָּא וַאֲכַלוּ וְקָם וַאֲזַל בָּתַר אֵלִיָּהוּ וְשַׁמְּשֵׁיהּ׃ ב וּבַר הֲדַד מַלְכָּא דַאֲרָם כְּנַשׁ יַת כָּל מַשִּׁרְיָתֵיהּ וּתְלָתִין וּתְרֵין מַלְכִין עִמֵּיהּ וְסוּסָוָן וּרְתִיכִין וּסְלֵיק וְצַר עַל שׁוֹמְרוֹן וַאֲגִיחַ קְרָבָא בַהּ׃ ג וּשְׁלַח אִזְגַּדִּין לְוַת אַחְאָב מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל לְקַרְתָּא׃ ד וַאֲמַר לֵיהּ כִּדְנַן אֲמַר בַּר הֲדַד כַּסְפָּךְ וְדַהְבָךְ דִּילִי הוּא וּנְשָׁךְ וּבְנָךְ שַׁפִּירַיָּא דִּילִי אִינוּן׃ ה וַאֲתֵיב מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל וַאֲמַר כְּפִתְגָּמָךְ רִבּוֹנִי מַלְכָּא דִּילָךְ נַפְשִׁי וְכָל דִּילִי׃

רש"י

(ח) בשלם. בישל להם את הבשר: ויתן לעם. מרוב שמחה עשה משתה:

מצודת דוד

(א) ובכלי הבקר. שהמה תעלים: ויתן לעם. בהיה עמו בהרישה ועשה זאת לגודל השמחה: (ב) וסוס ורכב ר"ל הרבה סוס ורכב כהאי כל"ב מלכים: (ה) כדברך. כאשר דברת כן הוא כי חשב שכל שאלתו בן הדד היה להיות הכל תחת ממשלתו ולהטיל עליהם המס ושעבוד ולעשר כספו והבנו ולכן הודה לו:

כתובים תהלים קז

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אז
ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה:

א יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוֹגָג׃ ב יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר וְכָל־חָכְמָתָם תִּתְבַּלָּע׃ ג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בַּצַּר לָהֶם וּמִמְּצוּקֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם׃ ד יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה וַיֶּחֱשׁוּ גַּלֵּיהֶם׃ ה וַיִּשְׂמְחוּ כִי־יִשְׁתֹּקוּ וַיַּנְחֵם אֶל־מְחוֹז חֶפְצָם׃

א סַלְקִין צִית שְׁמַיָּא נַחְתִּין עִמְקֵי תְהוֹמַיָּא נַפְשָׁתְהוֹן בְּבִישָׁא תִתְמוֹגַג׃ ב יִרְתְּתוּן יְנוּעוּן הֵיךְ רַוְיָא דַחֲמַר וְכָל חוּכְמַתְהוֹן מִתְבַּלְּעָא׃ ג וְצַלּוּ קֳדָם יְיָ כַּד עָיִק לְהוֹן וּמִמְּעִיקָתְהוֹן יַפֵּיק יַתְהוֹן׃ ד יְקִים עַלְעוֹלָא לִשְׁתִיקוּתָא וִישַׁתְּקוּן גַּלֵּיהוֹן׃ ה וְחַדּוּן אֲרוּם שַׁתְקִין וּדְבָרִינוּן לִמְחוֹז רְעוּתְהוֹן׃

רש"י

(א) יעלו. הגלים עד לשמים אח"כ תרדנה עד תהום: נפשם. של יושבי האניות: (ב) יחוגו. לשון שכר: (ד) לדממה. לשתיקה: ויחשו. וישתוקו: (ה) וישמחו. יורדי הים: כי ישתוקו. הגלים: וינחם. וינהגם:

מצודת דוד

(א) יעלו שמים. אנשי הספינה עולים למעלה לצד השמים ומהרים ויורדים עד התהום כי הגלים מגביהים הספינה למעלה ואח"כ מורידים אותה למטה עם אנשיהם. ברעה. ברעת הפחד תמוג נפשם: (ב) יחוגו. והמה נעים ונדים בתוך הספינה בעבור גודל תנועת הספינה עד באין אשר נעמוד במקום אחד וכדרך השכור: וכל חכמתם. אשר למדו והשכילו בהנהגת הספינה כל החכמה יהיה נשחת כי לא יועילו בחכמה: (ד) יקם סערה לדממה. ר"ל הסערה שהקים ישיבנה לדממה וגלי הים לא יהמו עוד: (ה) וישמחו. אנשי הספינה ישמחו כאשר ישתקו הגלים: וינחם. והמקום ינהגם אל הגבול אשר חפצו ללכת אליו:

פירוש ע"ט

(א) יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת די וואלען האבין ארויף גיבריינגט דיא שיף מיט דיא מענטשין אין דערהייך ביז צום הימעל, נאכדעם איז דיא שיף אראפגעפאלין אין דיא טיף ביז צום גרונד נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוֹגָג וועגין די מורא פון די שלעכטס איז זייער לעבין צו גאנגען: (ב) יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר זייא זענען צובראכין גיווארין פארשרעק אונ האבין זיך גישאקילט וויא אשכור וְכָל חָכְמָתָם תִּתְבַּלָּע אונ זייער גאנצע חכמה איז פארדארבין גיווארין, זייא האבין שוין נאר קיין עצה געהאט צו רעטין די שיף: (ג) וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם ווען זיי איז גאנץ אייגג געווען האבין זיי געשריגען צו גאט וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם זייא האבין גיבעטין ביי הקב"ה ער זאל זייא ארויס ציהען פון זייער צודריקונג: (ד) יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה הקב"ה האט גיזאגט דער שטורעם ווינד זאל בלייבין שטיין שטיהל וַיֶּחֱשׁוּ גַּלֵּיהֶם זענען זייערע וואלין שטיל גיווארין: (ה) וַיִּשְׂמְחוּ כִּי יִשְׁתֹּקוּ זייא האבין זיך געפרייט וואס עס איז שטיל גיווארין וַיַּנְחֵם אֶל מְחוֹז חֶפְצָם אונ הקב"ה האט זייא געפירט צו דעם גרענעץ, צו דעם ארט וואס זייא האבין גיוואלט אהין קומען:

ד המקבל צאן ברזל מן הכותי. שפסק לו הכותי בהמותיו בדמים קצובים ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו ואותן ולדות שיהיו להם עד אותו זמן יהיו ביניהם: ולדות פטורין. מן הבכורות ולדותיהן של אותן צאן כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה דאי לא יהיב זוזי לכותי תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אשתכח דשייכא יד כותי בולדות הלכך ולדות בכורות שיהיו לאותן ולדות פטורות מן הבכורה דכל

בכורה: [ב] פטורין. פסי' לאמר שחלק עם סכרי בולדות פטור כלומר בתוך ימי משך זמן הסומא: (ב) רש"י וסמאה דסא כלא פתמו יש לנכרי שייכו' בולדות ומכיון דפסח לו אתי לטפויי

[ב] פטורין מן הבכורה ומן המתנות. ואינן יוצאין לחולין ליגזז ולהעבד, וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן, והשוחטן בחוץ [ג] חייב, ועושים תמורה ואם מתו יקברו: ד המקבל צאן ברזל מן הכותי ולדות פטורין, ולדי ולדות חייבין. העמיד ולדות תחת אמותיהם, ולדי ולדות פטורים, ולדי ולדי

דשייכא יד כותי באמו הוא פטור מן הבכורה אבל מה שיבכרו ולדי ולדות דהיינו רביעי לצאן ברזל ינתנו לכהן דכולי האי לא שייכא יד כותי למתפס ולדי ולדות: ה"ג העמיד ולדות תחת

אמותיהם ולדי ולדות פטורין ולדי ולדי ולדות חייבים. העמיד ולדות תחת אמותיהן שפסק לו פסק לכותי להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול ולדות המגיעות לחלקי השתא אלימא יד עכו"ם טפי ושייכא בדור אחד טפי משל ראשון (ג), הלכך ולדי ולדות. של בהמות צאן ברזל כשבכרו: פטורות. מן הבכורה הואיל ושייכא יד העכו"ם בדידהו: ולדי ולדות של ולדות. כשיבכרו דהיינו חמישי לצאן ברזל

הייליגט פאר אקרבן ולאחר מכאן נולד להם מום קבוע דער נאך האט דער קרבן בעקומען אאייביגען פעלער ונפדו אונ מען האט דעם קרבן אויסגילייזט פטורין מן הבכורה אויב נאך דעם אויסלייזין האט זיא גיבארין דאס ערשטע קאלב, האט ער גיט די הייליגקייט פון אבכור ומן המתנות אויב דער בעל הבית האט גישאכטין דעם אויסגילייזטין קרבן, דארף מען ניט געבין פון איהם דעם זרוע ולחיים וקיבה צום כהן ואינן יוצאין לחולין ליגזז ולהעבד אונ דער קרבן ווערט ניט פראסט אין גאנצין, מען טאר ניט שערין דיא וואל פון איהם אונ מען טאר ניט ארבעטין מיט איהם אפילו נאך דעם אויסלייזין וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן אויב דער קרבן איז מעוברת גיווארין איידער מען האט איהם אויסגילייזט, אונ די קאלב איז גיבארין גיווארין נאך דעם אויסלייזין, איז דיא קאלב אסור [אונ אויב דער קרבן איז מעוברת גיווארין נאך דעם אויסלייזין איז די קאלב מותר], אונ די מילך וואס מען מעלקט דעם קרבן נאך דעם אויסלייזין איז אסור והשוחטן בחוץ חייב אונ אויב דער קרבן האט אפעלער אין אויג אונ מען האט איהם גישאכטין אויסער די עזרה פאר דעם אויסלייזין, קומט איהם כרת ועושין תמורה אונ אויב פאר דעם אויסלייזין האט מען איהם אויס גיטאהשט אויף איין אנדער בהמה, זענען ביידע הייליג ואם מתו יקברו אונ אויב דער קרבן איז גיפיינערט פאר דעם אויסלייזין, זאל מען איהם בגראבין: ד המקבל צאן ברזל מן העובד גלולים אויב אגעצענדינער האט גינעבין צו איודין בהמות אונ דער געצענדינער האט אפ גישאצט וויפיל די בהמות זענען ווערט, אונ דער יוד זאל האלטין בייא זיך די בהמות עטליכע יאהר, ער זאל זייא געבין עסין אונ זאל זיך מטריח זיין פון זייערטוועגין אלץ וואס זייא וועלין דארפין, אונ אויב די בהמות וועלין פיינערין אדער זייא וועלין

וועלוועלער ווערין, מוז דער יוד בצאהלין צום געצענדינער וויפיל ער האט זייא איהם גישאצט [דריבער הייסט דאס „צאן ברזל" אייזערנע שעפסין, ווייל די בהמות זענען ביי דעם געצענ־דינער זיכער אזוי וויא אייזין] אונ די קינדער וואס וועלין גיבארין ווערין אין די עטליכע יאהר, זאל נעמען דער געצענדינער העלפט אונ דער יוד העלפט ולדות פטורים אז דיא העלפט קינדער וואס דער יוד האט גינומען, האבין גיבארין בכורים, זענען די בכורים ניט הייליג [ווארום טאמער וועט זיין אשאדין אין דיא בהמות וואס דער יוד האט גינומען פון געצענדינער, אונ דער יוד וועט ניט האבין צו באצאלין, וועט דער געצענדינער אפ נעמען זיין שאדין פון די קינדער פון יודינס חלק, דריבער איז גלייך ווי דעם יודינס חלק גיהער אויך צום געצענדינער דריבער זענען דיא קינדערס בכורים ניט הייליג], אבער צו די קינדערס קינדער וועט דער געצענדינער ניט גיין צו נעמען זיי פאר זיין שאדין, ווייל דאס רעכינט שוין דער געצענ־דינער פאר דעם יודינס אייגענע בהמות, ווייל דאס איז שוין דער דריטער דור פון זיינע בהמות דריבער ולדי ולדות חייבין די בכורים וואס די קינדערס קינדער [פון יודינס חלק] האבין גיבארין, זענען הייליג העמיד ולדות תחת אמותיהם אבער אז דער יוד האט גישטעלט די קינדער פאר די מוטערס, ווען דער יוד האט גינומען די בהמות פון געצענדינער האט דער יוד גיזאגט צום געצענדינער אויב אין די בהמות וועט זיין אשאדין זאלסטו אפ נעמען דיין שאדין פון מיין חלק קינדער ולדי ולדות פטורין דיא בכורים וואס די קינדערס קינדער האבין דאס איז דער פערטער דור [די בהמה, די קינדער, די קינ־דערס קינדער, אונ זייער בכור] זענען ניט הייליג ולדי ולדי ולדות חייבין אבער די בכורים וואס די קינ־דערס קינדערס קינדער האבין, דאס איז דער

עלין הראיה. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: ז ב' רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שניהם לכהן, זכר ונקבה הזכר לכהן, שני זכרים ונקבה אחד לו ואחד לכהן. ר"ט אומר הכהן [ה] בורר לו את היפה. ר"ע אומר משמנין ביניהן, והשני ירעה עד שיסתאב. וחייב במתנות, רבי יוסי פוטר. מת אחד מהן, ר"ט אומר יחלוקו, ר"ע אומר המוציא מחבירו עליו הראיה. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום: ח אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן. ר"ט אומר הכהן [ו] בורר לו את היפה ר"ע אומר משמנין ביניהן, והשני ירעה עד שיסתאב. וחייב במתנות, רבי יוסי פוטר, שהיה

רבי

ברטנורא

והגיע לידו (ה) וכשנפל בו מום נתנו לישראל ונמצא שהוא פטור מן המתנות הואיל וחשבינן ליה כאלו בא מיד כהן לישראל, והלכה כרבי יוסי: **ר"ט אומר יחלוקו.** דהדר ביה ר"ט ממאי דאמר לעיל דכהן בורר לו את היפה וסבר דמחייס נמי שמין את שניהם בדמים והולקים את הדמים דלשניהם יש חלק בשניהם (ו) הלכך מת אחד מהם יחלוקו את החי: **ר"ע אומר המוציא מחבירו עליו הראיה.** והלכה כר"ע:

עיקר תוי"ט

ד"ל דלדי שסדר המשניות נסיב כר"ע והשני כו' משום דנמי עמתני כסר סכי וחייב במתנות: (ס) שאע"פ שלא זכה עמו אשינו זוכה כזוכה כחכמים דס"ה דפיאס מ"ב, ועתוי"ט: (ו) דמסקינן בסוגיא דנחלקו בכגון שהבכור חי עומד בחלר בעס"ב וכהן רועה כל בהמותיו של בעה"ב ר"מ סבר אקנויי אקני ליה בעה"ב לכהן מקום בחלרו כדי שיזכה הכהן בבכורו' כשיולדו מיד דתקני ליה חלרו דניחא לי' לאינש דתיעבד מלוה בממוניה שיגדלו בכורותיו של כהן בחלרו וס"ל חלר של שניהם הלכך חולקים דברשות שניהם עומד ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא היכא דהוכא ספיקא דמפסיד בעה"ב אי קיימא הלר ברשו' כהן לא מקני לי' מדע': [ס] בורר. דמספקא דילדה חדא שניה ספי ובהכי מהיד לריכותא בגמרא דקמ"ל דאף בזו פליג ר"ט: [ו] בורר כו'. דמספקא הך דלא בכרה שניה

נועט ער איהם נעמען אין גאנצין, אונ אז דער כהן ברייננט קיין עדות נעמט ער נאר ניט. אהאלבין שעפס איך ניט זכר ונקבה אויב די צוויא שעפסין וואס האבין ארויס גישטעקט דיא קעפ, איז איינער אזכר אונ איינע אנקבה אין כאן לכהן כלום האט דער כהן נאר ניט, נאר דער זכר גיהער איך צום בעל הבית, טאמער איז די נקבה פריער גיבארין גיווארין, איז דאך דער זכר קיין בכור אונ דער בעל הבית דארף איהם פיטערין ביז ער וועט בעקומען אפעלער, אונ וועט אים שעכטין אונ עסין: ז שתי רחלות שלא בכרו צווייא שעפסין וואס האבין נאך קיין קינדער גיהאט וילדו שני זכרים אונ זייא האבין גיבארין צווייא זכרים דער שעפס האט גיבארין אזכר אונ דער אנדערער שעפס האט גיבארין אזכר נותן שניהם לכהן זאל מען געבין ביידע בכורים צום כהן זכר ונקבה אויב זייא האבין גיבארין אזכר מיט אנקבה איין שעפס האט גיבארין אזכר דער אנדערער שעפס האט גיבארין אנקבה הזכר לכהן זאל מען געבין דעם זכר צום כהן שני זכרים ונקבה אויב זייא האבין גיבארין צווייא זכרים מיט אנקבה אחד לו ואחד לכהן איין זכר זאל דער בעל הבית נעמען פאר זיך, אונ איין זכר זאל ער געבין צום כהן, רבי טרפון זאגט הכהן בורר לו את היפה דער כהן זאל נעמען דעם בעסערין שעפס והשני ירעה עד שיסתאב אונ דער אנדערער שעפס וואס גיהער צום בעל הבית זאל מען איהם פיטערין ביז ער וועט בעקומען אפעלער, דער נאך זאל איהם דער בעל הבית שעכטין אונ עסין וחייב במתנות אונ אז דער בעל הבית שעכט איהם, דארף ער געבין צום כהן די פארדערשטע פוס אונ דיא באקין אונ דעם מאגין רבי יוסי פוטר רבי יוסי זאגט ער דארף ניט געבין צום כהן דיא פארדערשטע פוס מיט דיא באקין מיט דעם מאגין מת אחד מהן אויב איינער פון די

צוויי שעפסין איז גיפיינגערט, רבי טרפון זאגט יחלוקו מען זאל צו טיילין דעם איין שעפס, דער בעל הבית זאל נעמען העלפט, אונ דער כהן זאל נעמען העלפט, רבי עקיבא זאגט המוציא מחבירו עליו הראיה דער כהן וואס וויל אוים ציהען דעם שעפס פון זיין חבר, דארף ער ברייננען עדות אז דער שעפס איז אבכור, וועט ער איהם נעמען אין גאנצין, אונ אז דער כהן ברייננט קיין עדות, נעמט ער נאר ניט, אהאלבין שעפס אויך ניט שתי נקבות וזכר אויב זיי האבין גיבארין צווייא נקבות אונ איין זכר או שני זכרים ושתי נקבות אדער זייא האבין גיבארין צוויי זכרים אונ צוויי נקבות אין כאן לכהן כלום האט דער כהן נאר ניט, נאר אלץ גיהער צום בעל הבית, טאמער זענען די נקבות פריער גיבארין גיווארין, זענען דאך דיא זכרים קיין בכורים, אונ דער בעל הבית דארף זייא פיטערין ביז זייא וועלין בעקומען אפעלער וועט ער זייא שעכטין אונ עסין: ח אחת בכרה ואחת שלא בכרה אויב ער האט גיהאט צווייא שעפסין, איינע האט שוין גיבארין אקינד, אונ איינע האט נאך קיין קינד גיבארין וילדו שני זכרים אונ איצט האבין זייא גיבארין צוויי קינדער זכרים אחד לו ואחד לכהן איין זכר גיהער צום בעל הבית, אונ איין זכר גיהער צום כהן, רבי טרפון זאגט הכהן בורר לו את היפה דער כהן זאל נעמען דעם בעסטין שעפס, רבי עקיבא זאגט משמנים ביניהן דער בעל הבית זאל נעמען דעם בעסערין שעפס והשני ירעה עד שיסתאב אונ דער אנדערער שעפס וואס גיהער צום בעל הבית, זאל מען איהם פיטערין ביז ער וועט בעקומען אפעלער, דער נאך זאל איהם דער בעל הבית שעכטין אונ עסין וחייב במתנות אונ אז דער בעל הבית שעכט אים, דארף ער געבין צום כהן די פארדערשטע פוס אונ דיא באקין אונ דעם מאגין רבי יוסי פוטר רבי יוסי זאגט

תוספות

אביו של זה ביזה תלמידים שלנו על הספרות כמו שעשה כנו:

גמרא

אבא שאול אומר אף ת"ח אינו צריך לקבל בפני ג' חברים ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו. אמר ר' יוחנן בימי בנו של ר' חנינא בן אנטיגנוס נשנית משנה זו. ר' יהודה ורבי יוסי אסתפק להו מלתא בטהרות שדרו רבנן לגבי בנו של ר' חנינא בן אנטיגנוס אזילו אמרו ליה לעיין בה אשכחוהו דקא טעין טהרות אותיב רבנן מדידיה לגבייהו וקאי איהו לעיוני בה אתו א"ל לר' יהודה ור' יוסי א"ל רבי יהודה אביו של זה ביזה ת"ח אף הוא מבזה ת"ח א"ל ר' יוסי כבוד זקן יהא מונח במקומו אלא מיום שחרב בהמ"ק נהגו כהנים סלסול בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם. ת"ר חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן

רש"י

נשנית משנה זו. דאפילו תלמיד חכם צריך לקבל: בטהרות. בסדר טהרות לא גרסינן שבטהרות עצמן אירע להם מעשה ונסתפקה הלכה: שדרו רבנן. סדרו זוג דרבנן: אותיב רבנן מדידיה. מתלמידיו שקבלו עליהם דברי חברות אותיב בהדי הנך שלוחין וקאי איהו לעיוני

בשאלהם: אביו של זה כו'. הגב ריתהיה קאמר ולא הוא: כבוד זקן. האב והבן: סלסול. מעלה, רבי חנינא

חברים שכבר קיבל עליו משנה שישב אונ דער וואס איז אראש ישיבה (ער איז ארבי פון א ישיבה) אונ ער וויל נעמען אויף זיך צו זיין אחבר מען זאל איהם גלויבין אויף מעשרות אונ אויף טהרות דארף ער ניט זאגין די דינים פון מעשרות אונ טהרות פאר דרייא חברים ווארום ווען ער איז געווארין אראש ישיבה האט ער דאמאלס געמוזט נעמען אויף זיך צו זיין אחבר אונ ווייזין אז ער ווייס אלע דינים פון מעשרות מיט טהרות אויך. אבא שאול אומר אף תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים אבא שאול זאגט אפילו אתלמיד חכם אליין ניט אראש ישיבה דארף ניט זאגין די דינים פון מעשרות אונ טהרות פאר חברים, ווארום אז ער איז אתלמיד חכם געווים ווייס ער אלע דינים ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו נאך מער וועל איך דיר זאגין אנדערע מענטשין וואס ווילען ווערין חברים, קענען ווערין חברים דורך אים, זיי זאלין פאר אים זאגין די דינים פון מעשרות אונ טהרות אמר רבי יוחנן בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית משנה זו רבי יוחנן זאגט אין די צייט פון דעם זוהן פון רבי חנינא בן אנטיגנוס איז געלערנט געווארין די משנה אז אפילו אתלמיד חכם וויל אויף זיך נעמען צו זיין אחבר, מוז ער אויך זאגין די דינים פון מעשרות אונ טהרות פאר דריי חברים רבי יהודה ורבי יוסי אסתפק להו מלתא בטהרות ביי רבי יהודה אונ רבי יוסי איז געווען אספק אין אדין פון די דינים פון טהרות שדרו רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס רבי יהודה אונ רבי יוסי האבין געשיקט צווייא רבנן צו דעם זוהן פון רבי חנינא בן אנטיגנוס זייא זאלין בייא איהם פרעגין דיא שאלה אזילו אמרו לו לעיין בה רבי יהודה אונ רבי יוסי האבין גיזאגט צו די צוויי רבנן גייט צו דעם זוהן פון רבי חנינא בן אנטיגנוס אונ זאגט איהם ער זאל קלערין אין דעם דין וואס איהר וועט איהם פרעגין, דיא צווייא רבנן זענען געקומען צו דעם זוהן פון רבי חנינא אשכחוהו דקא טעין טהרות האבין די רבנן איהם גיטראפין ער טראגט טהרות אותיב רבנן מדידיה לגבייהו וקאי איהו לעיוני בה דער זוהן פון רבי חנינא האט גענומען צווייא רבנן פון זיינע תלמידים וואס זייא זענען שוין גיוועןחברים אונ האט זייא גיזעצט נעבין די צוויי רבנן וואס זענען געקומען פון רבי יהודה מיט רבי יוסי זייא זאלין היטען די טהרות זיינע אונ ער האט זיך גישטעלט קלערין דעם דין אתו אמרו ליה לרבי יהודה ורבי יוסי די צווייא רבנן זענען צוריק געקומען צו רבי יהודה אונ רבי יוסי אונ האבין זייא גיזאגט וואס דער זוהן פון רבי חנינא האט גיזאגט אויף דיא שאלה אונ אז ער האט זייא ניט געגלויבט אויף דיא טהרות אונ ער האט גיזעצט נעבין זיי זיינע צוויי רבנן זייא זאלין היטען די טהרות אמר ליה רבי יהודה רבי יהודה האט גיזאגט צו רבי יוסי אביו של זה ביזה תלמידי חכמים אף הוא מבזה תלמידי חכמים זיין פאטער רבי חנינא האט מבזה גיוועןתלמידי חכמים אונ ער איז אויך מבזה תלמידי חכמים ער האט פארשעמט די צוויי רבנן וואס ער האט זיי ניט גיגלויבט צו היטען די טהרות אונ זיין פאטער האט אויך קיינעם גיגלויבט צו היטען טהרות אמר ליה רבי יוסי האט רבי יוסי גיזאגט צו רבי יהודה כבוד זקן יהא מונח במקומו דער כבוד פון די זקנים בלייבט אויף זייער ארט מיר דארפין זיי ניט פארשעמען אלא מיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים סלסול בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם ווארום פון דעם טאג וואס דער בית המקדש איז חרוב גיווארין האבין די כהנים צו זיך גינומען די מעלה זיי זאלין קיין מענטשין גיטרויען צו היטען די טהרות תנו רבנן די רבנן האבין גילערינט חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו אז אחבר איז גישטארבין, זיין ווייב אונ זיינע קינדער אונ זיינע שטוב מענטשין זענען גערווים אפגעהיט פון טומאה אזוי וויא ער, אונ זייא ווייסין געווים אויך די דינים פון טהרות אונ פון מעשרות, סיידין מען האט גיטראפין אפילו נאר אין איין זאך עס איז ניט גיוועןוויא דער דין, איז מען זיי שוין חושד אויף אלץ אונ מען גלויבט זיי שוין מער ניט יכן חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתפסל אין אהויף וואס דארט ווערט פאר קויפט

שהחסיד עזב מדתו ונהפך בעצת אשתו הרעה, והרשע שב מרשעתו ונעשה חסיד גמור ע"י אשתו. לכן כל ירא ה' אל יקח עצה מאשתו בדבר מצוה מפני שעיניה צרה ואפי' היא יראת שמים מ"מ לבו גדול ביראת שמים יותר משרה אמנו אף ע"פ שאמר לה אברהם מהרי שלש סאים קמח עד שצוה לה סולת ודרשו חכמים מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש אבל בדברי העולם אתתך גוצא גחין ולחיש לה:

שם רשעים ירקב אלו הסופרים המוסיפים תיבות או מחסרים תיבות ומכוונים לרמוז שמם בראשי תיבות וכי בשביל שמם שמאם יחסרו תיבות או יוסיפו או יהפכו, עליהם נאמר שמם מחית לעולם ועד:

חומשין לוקחין בדמיו ס"ת. אבל אם מכרו ס"ת אין לוקחין בדמיו אלא ס"ת אחר שאין שם קדושה למעלה מקדושת ס"ת וכן במותריהון: (ב) וכן אם גבו העם מעות לבנות בית המדרש או לבהכ"נ לקנות תיבה או מטפחות ותיק או ס"ת ורצו לשנות כל מה שגבו אין משנין אותו אלא מקדושה קלה לקדושה חמורה ממנה. אבל אם עשו מה שגבו לעשות והותירו משנין המותר לכל מה שירצו. וכל כלי בהכ"נ כבהכ"נ. פרוכת שעל הארון שמניחים בו הספרים כמטפחות הספרים, ואם

אגרויסן רשע החסיד עזב מדתו ונהפך בעצת הרעה דער חסיד האט פארלאזין זיינע חסידות אונ איז געווארין ארשע דורך דעם ווילען פון זיין ווייב והרשע שב מרשעתו ונעשה חסיד גמור על ידי אשתו אונ דער רשע האט גיטאהן תשובה אונ איז געווארין א אמתר חסיד דורך זיין ווייב, וייל זיא האט איהם אזוי גירעדינט לכן כל ירא ה' אל יקח עצה מאשתו בדבר מצוה דריבער יעדער פרומער מענטש אז ער דארף אוים געבין געלט ווענין א מצוה זאל ער נישט פרעגין א עצה ביא זיין ווייב מפני שעיניה צרה וייל זיא איז קארג ואפילו היא יראת שמים אפילו זיא איז א פרומע פון דעסטוועגין איז איהר אשאר אוים צו געבין געלט אויף מצות מי לנו גדולה ביראת שמים משרה אמנו וועלכע אשה איז דען נאך אזוי גרוים אין פרומ־קייט וויא אונזער מוטער שרה איז גיוועזן אף על פי שאמר לה אברהם מהרי שלש סאים קמח עד שצוה לה סולת אפילו אברהם האט צו איהר גיזאגט געשווינט נעם דרייא מאס מעהל, האט זיא גיפרעגט קמח, פראסטע מעהל זאל איך געמען, ביז ער האט איהר גימוזט זאגין ניט פראסטע מעהל נאר פיינע מעהל זאלסטו נעמען ודרשו חכמים מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש האבין דיא חכמים גילערינט פון דאנען וויסין מיר אז א אשה איז קארגער אוים צוא געבין געלט פאר אורחים מעהר וויא א קארגער מאנספערזאהן אבל בדברי העולם אתתך גוצא גחין ולחיש לה אבער אין וועלטליכע זאכין אפילו דיין ווייב איז אנידעריגע זאלסטו דיך איינבייגין צו איהר אונ פרעגין ביא איהר א עצה אונ פאלגין איהרע רייד, שלמה המלך האט גיזאגט שם רשעים ירקב דער נאמען פון די רשעים זאל פארפוילט ווערין, וועלכע רשעים האט שלמה געמיינט אלו הסופרים המוסיפים תיבות או מחסרים תיבות ומכונים לרמוז שמם בראשי שיטות דאס מיינט מען די שרייבערס וואס זייא געבין צו ווערטער אדער זייא מאכין ווייניגער ווערטער זייא זעהן נאר אז אין די אנהייב שורות זאלין שטיין די אותיות פון זייער נאמען וכי בשביל שמם הנמאס יחסרו תיבות או יוסיפו או יהפכו צו דען ווענין זייער פאר מיאוסתין נאמען זאלין זיי מאכין ווייניגער ווערטער אדער מעהר ווערטער אדער זייא זאלין פארקערין דיא ווערטער וואס פריער זאל שטיין שפעטער אונ וואס שפעטער זאל שטיין פריער] עליהם נאמר אויף די מענטשין איז גיזאגט גיווארין שמם מחית לעולם ועד זייער נאמען האסטו אפגימעקט אויף אייביג:

בדמיו ספר תורה אז מען האט פארקויפט חומשים קויפט מען פאר דעם געלט אספר תורה אבל אם מכרו ספר תורה אין לוקחין בדמיו אלא ספר תורה אחר אבער אז מען האט פארקויפט אספר תורה מעג מען פאר דעם געלט קויפין איין אנדער ספר תורה, אבער קיין אנדער זאך נאר אספר תורה שאין שום קדושה למעלה מקדושת ספר תורה ווארום אנדערע קדושה וויא אספר תורה איז ניטא וכן במותריהן אונ אזוי זאל מען טאן מיט די איבעריגע געלט, דהיינו מען האט פארקויפט חומשים אונ מען האט גיקויפט פאר דיא געלט אספר תורה, אונ עס איז נאך געבליבען געלט, זאל מען דיא איבעריגע געלט בעהאלטין צו איין אנדער ספר תורה, אונ אזוי איז דער דין ביי אלע איבעריגע געלט: (ב) וכן אם גבו העם מעות לבנות בית המדרש או בית הכנסת, לקנות תיבה, או מטפחות ותיק, או ספר תורה אונ אזוי איז דער דין אויב מענטשין האבין צו זאמען גינומען געלט צו באהען אשול, אדער צו באהען אבית המדרש, אדער צוא קויפין אטיש מען זאל אויף איהם לייגען אין די ספר תורה, אדער מען זאל קויפין אמענטעלע צו אספר תורה, אדער מען זאל קויפין אשייד צו די ספר תורה, אדער מען זאל קויפין אספר תורה ורצו לשנות כל מה שגבו אונ זיי ווי־לען ענדערין, זיי ווילען קויפין פאר דעם גאנצין געלט אנדערע זאכין אין משנין אותה אלא מקדושה קלה לקדושה חמורה ממנה טאר מען ניט ענדערין דאס געלט סיידין צו קויפין פאר די גרינגע הייליגקייט אגרעסערע הייליגקייט אבל אם עשו מה שגבו לעשות והותירו אבער אז זייא האבין פאר דעם געלט גע־קויפט דיא זעלבינע זאך וואס זייא האבין דאס געלט גענומען, דהיינו זייא האבין צוא זאמען גענומען געלט צו באהען אשוהל אונ זייא האבין שוין די שוהל אויפגעבאהט, אונ עס איז ביי זייא נאך גיבליבען געלט משנין המותר לכל מה שירצו מעגין זייא ענדערין דאס איבעריגע געלט צו וואס זייא ווילען וכל כלי בית הכנסת כבית הכנסת אונ אלע כלים וואס גיהערין צו די שוהל האבין דעם דין ווי די שוהל פרוכת שעל הארון שמונחים בו ספרים דער פרוכת

השמרני׃ כה אלה משפחת יששכר
לפקדיהם ארבעה וששים אלף
ושלש מאות׃ ס כו בני זבולן
למשפחתם לסרד משפחת הסרדי
לאלון משפחת האלני ליחלאל
משפחת היחלאלי׃ כז אלה משפחת
הזבולני לפקדיהם ששים אלף
וחמש מאות׃ ס כח בני יוסף
למשפחתם מנשה ואפרים׃ כט בני
מנשה למכיר משפחת המכירי
ומכיר הוליד את־גלעד לגלעד
משפחת הגלעדי׃ ל אלה בני גלעד
איעזר משפחת האיעזרי לחלק
משפחת החלקי׃ לא ואשריאל
משפחת האשראלי ושכם משפחת
השכמי׃ לב ושמידע משפחת
השמידעי וחפר משפחת החפרי׃
לג וצלפחד בן־חפר לא־היו לו בנים כי

אונקלוס

זרעית שמרון׃ כה אלין
זרעית יששכר למניניהון
שתין וארבעה אלפין
ותלת מאה׃ כו בני
זבולון לזרעיתהון לסרד
זרעית סרד לאלון זרעית
אלון ליחלאל זרעית
יחלאלי׃ כז אלין זרעית
זבולון למניניהון שתין
אלפין וחמש מאה׃
כח בני יוסף לזרעיתהון
מנשה ואפרים׃ כט בני
מנשה למכיר זרעית
מכיר ומכיר אוליד ית
ית גלעד לגלעד זרעית
גלעד׃ ל אלין בני גלעד
איעזר זרעית איעזר
לחלק זרעית חלק׃
לא ואשריאל זרעית
אשריאלי ושכם זרעית
שכם׃ לב ושמידע זרעית
שמידע וחפר זרעית
חפר׃ לג וצלפחד בר
חפר לא הוו ליה בנין
אלהין

רש"י

לא נקראו המשפחות על שמם חוץ ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם במצרים וארד ונעמן ס בני בלע בן בנימין ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן שירדה אמן למצרים ע כשהיתה מעוברת מהם לכך נחלקו למשפחות פ כחצרון וחמול שהיו בני בנים ליהודה וחבר ומלכיאל שהיו בני בנים של אשר, ואם אגדה הוא צ הרי טוב ואם לאו אומר אני שהיו לבלע בני בנים הרבה ומשנים הללו ארד ונעמן יצאה מכל אחד משפחה רבה ק ונקראו תולדות שאר הבנים ע"ש בלע ותולדות השנים הללו נקראו על שמם. וכן אני אומר בבני מכיר שנתחלקו לשני משפחות אחת

שפתי חכמים

לכך זכה ונקרא ישוב: ס כלומר גם אלו נולדו במצרים: ע ר"ל שהוא מפרש טעם למה נמנו משפחות ארד ונעמן בני בנים של בנימין כיון שלא מיורדי מצרים היו: פ יש"פ אל תקשה היאך שייך דבני בנים יקראו משפחות על שמם, ומפרש כחצרון וחמול כו': צ כלומר אם רבי משה הדרשן אמר טעם זה בספר אגדה הרי טוב ואיני כדאי לחלוק עליו ואם לאו אומר אני כו' כלומר ואם טעמא דנפשיה קאמר אומר אני גם כן טעם אחר ומאלמי: ק פי' ארד ונעמן שנמנו למשפחות אינו אלא מפני רבויים שנולדו מכל אחד מהם בנים הרבה וראוי לכל אחד מהם להקרא בשם משפחה אע"פ שלא היו מיורדי מצרים ומפני שיש לטעות מאמר שארד ונעמן מפני רבוי בניהם נקראו משפחה לא היה לבלע אביהם להקרא משפחה בפני עצמה כמו שלא נקרא יוסף שבט בפ"ע מפני שכבר נחלק לשבטים אפרים ומנשה כשלא לר'

פירוש לתורת אלהים

(לג) וצלפחד בן חפר האט קיין זיהן גיהאט כי אם בנות נאר טעכטער ושם בנות צלפחד מחלה ונועה חגלה מלכה

הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי׃
מא אֵלֶּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת׃ ס מב אֵלֶּה בְנֵי־דָן
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת דָּן
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ מג כָּל־מִשְׁפְּחֹת
הַשּׁוּחָמִי לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ ס

הָאַרְדִּי לְנַעֲמָן זַרְעִית
נַעֲמִי׃ מא אִלֵּין בְּנֵי
בִנְיָמִין לְזַרְעִיָתְהוֹן
וּמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין
וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְשִׁית
מְאָה׃ מב אִלֵּין בְּנֵי
דָן לְזַרְעִיָתְהוֹן לְשׁוּחָם
זַרְעִית שׁוּחָם אִלֵּין
זַרְעִית דָּן לְזַרְעִיָתְהוֹן׃
מג כָּל זַרְעִית שׁוּחָם
לְמִנְיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וְאַרְבַּע
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃

יום ו — כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו השלום כל הסדרה והתרגום והפטרה:

מד בְּנֵי אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיִמְנָה
מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשְׁוִי מִשְׁפַּחַת
הַיִּשְׁוִי לִבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי׃
מה לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת
הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת
הַמַּלְכִּיאֵלִי׃ מו וְשֵׁם בַּת־אָשֵׁר
שָׂרַח׃ מז אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־אָשֵׁר
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ ס מח בְּנֵי נַפְתָּלִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצְאֵל מִשְׁפַּחַת
הַיַּחְצְאֵלִי לְגוּנִי מִשְׁפַּחַת הַגּוּנִי׃
מט לְיֵצֶר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשִׁלֵּם

מד בְּנֵי אָשֵׁר לְזַרְעִיָתְהוֹן
לְיִמְנָה זַרְעִית יִמְנָה
לְיִשְׁוִי זַרְעִית יִשְׁוִי
לִבְרִיעָה זַרְעִית בְּרִיעָה׃
מה לִבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר
זַרְעִית חֶבֶר לְמַלְכִּיאֵל
זַרְעִית מַלְכִּיאֵל׃ מו וְשׁוּם
בַּת אָשֵׁר שָׂרַח׃ מז אִלֵּין
זַרְעִית בְּנֵי אָשֵׁר
לְמִנְיָנֵיהוֹן חַמְשִׁין וּתְלָתָא
אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה׃
מח בְּנֵי נַפְתָּלִי לְזַרְעִיָתְהוֹן
לְיַחְצְאֵל זַרְעִית יַחְצְאֵל
לְגוּנִי זַרְעִית גּוּנִי׃
מט לְיֵצֶר זַרְעִית יֵצֶר

גי' הרמב"ן ושום בת אתת אשר.

בעל הטורים

נחב שנאמר כו היה יוסף לכם. ויש בפסוק זה פ"א בכל תיבה ותיבה לומר שהיה לו פה ולא גלה על אחיו במכירת יוסף:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מו) ושם בת אשר שרח. לפי שנזכרה עם יוצאי מצרים כאן ויש לתמוה עכשו ושם וגם על התרגום ושום בת אתת אשר שרח משמע שלא היתה בת אשר אלא בת אשתו וגדלה אשר ולכך נקראת על שמו וזהו ושם שלא היה לו לאמר עליה אלא ובת אשר אבל בתו לא היתה. ומיהו תימה אם לולידה אחד מן השבטים למה לא הזכירו ואם אשר דמעמא למה מתיחסת על יעקב, ובאת בת אשר היתה ולפי שהיה שמה ידוע

רש"י

אחירם: (לט) שפופם. הוא מופים ע"ש שהיה יוסף שפוף ת בין האומות: (מב) לשוחם. הוא חושים: (מו) ושם בת אשר שרח. לפי שהיתה קיימת בחיים מנאה כאן:

שפתי חכמים

לעיל: ה בסוף ל' מדקף:

הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת־אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:
נו עַל־פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין
רַב לִמְעָט: ס נז וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
הַגֵּרְשֻׁנִּי לִקְהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי

אונקלוס

אַרְעָא לִשְׁמָהָן שִׁבְטֵי
אֲבָהָתְהוֹן יַחְסְנוּן: נו עַל
פּוּם עַדְבָא תִּתְפְּלֵיג
אַחְסַנְתְּהוֹן בֵּין סַגִּיאֵי
לִזְעִירֵי: נז וְאִלֵּין מִנְיָנֵי
לֵינָאֵי לְזַרְעִיַּתְהוֹן לְגֵרְשׁוֹן
זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן לִקְהָת
זַרְעִית קְהָת לִמְרָרִי

רש"י

הקודש כמו שמפורש בב"ב (דף קיח) אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוה"ק אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו והשבטים היו כתובים בי"ב פתקין וי"ב גבולים בי"ב פתקין ובללום בקלפי והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שני פתקין עולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש לו והגורל עצמו היה צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני שנאמר ע"פ הגורל ולא נתחלקה הארץ במדה לפי שיש גבול משובח מחברו אלא בשומא בית כור רע כנגד בית סאה טוב הכל לפי הדמים: (נה) לשמות מטות אבתם. אלו יוצאי מצרים שינה הכתוב ג נחלה זו מכל הנחלות שבתורה ד שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים. כיצד שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים ה בבאי הארץ לזה אחד ולזה שלשה האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה שנאמר לאלה תחלק הארץ חזרה נחלתן אצל אבי אביהן ו וחלקו הכל בשוה. וזהו שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו. שאחר שנטלו הבנים חלקוה לפי האבות שיצאו ממצרים ואלו מתחלה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הד' אלא שני חלקים עכשיו נטלו ד' חלקים: אך בגורל. יצאו יהושע וכלב ז וכה"א (שופטים א) ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ואומר (יהושע יט) ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל: מטות אבותם. יצאו גרים ועבדים: (נו) על

שפתי חכמים

במזרחי הארוך ובגמרא): ג ר"ל הא לעיל כתיב לאלה תחלק הארץ משמע לאותן שנכנסים לא"י וכאן משמע ליוצאי מצרים: ד נראה הטעם משום דכל דביר שילא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר והכא הבטיח הקב"ה ליתן ליוצאי מצרים את א"י ומתו כלם במדבר נכן לוה הש"י שתחזור הנחלה ליוצאי מצרים והם ינחילו את בניהם. ובזה יתורץ נמי מה שנאמר לעיל בפ' ואלה ונתתי אותה לכם מורשה וגו' ולא כתיב ונתתי אותה לכם ירושה אלא כמו שלא יכנסו לארץ ולא יירשוה רק שהם יורישו את בניהם אחריהם: ה ר"ל שהם בני כ' ולמעלה נירם: ו ר"ל אצל אביהם של שני אחים שככל מהו ב"מ שהמתים יורשים את החיים ואמר כך חלקו אותן ב' אחים הכל בשוה לפי שהוא ירושת אביהן ואפר כך יורש בן אחד כמו אלו ג' בנים. והא דקאמר אצל אבי אביהן ולא אמר אצל אביהן משום דאלו לא חזרה נחלתן אלא אצל אביהן שהיו מבני עשרים ומעלה כשיצאו ממצרים למה יחלקו בשוה כשממזיר כל אחד מבאי הארץ לאביו הלא כל אחד חוזר ומוריש לבניו ולא לבני אחיו (ועיין בגמרא ומזרחי הארוך): ז פי' דאך מיעוט הוא כלומר שלא נחלק בגורל והא כתיב ע"פ הגורל אלא

פירוש לתורת אלהים

קְוִויטִיל אֵיין נָאמֶען פוּן דִיא צְוָועלְף שְׁבָטִים אוּנ מֶען הָאט דִיא קְוִויטְלֶעךְ אַרַיין גִילֵייגְט אִין אֵיין קֶעסְטִיל אוּנ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָאט זִיךְ אָן גִיטָאהן אִין דִיא אוּרִים וְתוּמִים אוּנ הָאט גִיזָאגְט מִיט רוּחַ הַקוֹדֶשׁ אוֹיבּ דֶער נָאמֶען פוּן דֶעם שֵׁבֶט וֶועט אַרוֹיס קוּמֶען וֶועט דֶער חֵלֶק אַרוֹיס קוּמֶען כְּלוֹמַר דֶער חֵלֶק וָואס צוּ אִיהם גִיהֶער, אַזוֹי וִויא מֶען הָאט פְרִיעֶר צוּ טֵיילְט נָאךְ דִיא מֶענְטְשִׁין נָאךְ, הָאט דֶער נָשִׂיא אַרַיין גִיטָאהן זַיין הַאנְד אִין קֶעסְטִיל אוּנ הָאט אַרוֹיס גִינוּמֶען צְוַויי קְוִויטְלֶעךְ אִיז גִיוֶוען אַזוֹי וִויא אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָאט פְרִיעֶר גִיזָאגְט אוּנ דָאס קְוִויטִיל אַלֵיין הָאט גֶעשְׁרִיגֶען אוּנ הָאט גִיזָאגְט אִיךְ גוֹרָל בִּין אוֹיף גִינַאנְגֶען צוּ דֶעם חֵלֶק אוּנ אִיךְ בִּין אָן גִיקוּמֶען צוּ דֶעם שֵׁבֶט דְרוּם שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין פָּסוּק עַל פִּי הַגּוֹרָל דָאס אִיז טַייטְשׁ דֶער גוֹרָל הָאט אַלֵיין גִירֶעט לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבוֹתָם יִנְחָלוּ צוּ דִיא נֶעמֶען פוּן דִיא שְׁבָטִים פוּן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערִין זָאלִין זֵייא יַרְשֶׁנֶען דָאס לַאנְד אָבֶּער עֲבָדִים כְּנַעֲנִים אוּנ נָאךְ זֵייעֶר גְלַייכִין הָאבִּין נִיט גִינוּמֶען אַחֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָוארוּם זֵייעֶר פָאטֶער אִיז נִיט פוּן דִיא שְׁבָטִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל: (נו) עַל פִּי הַגּוֹרָל דוּרְךְ דֶעם גוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ זָאל צוּ טֵיילְט וֶוערִין זַיין נַחֲלָה בֵּין רַב לִמְעָט צְווִישִׁין פִיל אוּנ וֵוייניג כְּלוֹמַר וֶועלְכֶער שֵׁבֶט אִיז גְרֶעסֶער גִיוֶוען הָאט עֶר גִינוּמֶען אַגְרֶעסֶערִין חֵלֶק אַזוֹי וִוי פְרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען: (נז) וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלֵּוִי דָאס זֶענֶען דִיא גִיצֵיילְטֶע פוּן

ליקוטים על התורה

(נו) עַל פִּי הַגּוֹרָל וגו'. דֶער סֵפֶר הַכַּם הָרָזִים שְׁרַייבְּט הקב"ה הָאט גֶעזָאגְט צוּא דָוִד שְׁטַארְק דַיינֶע לֶענְדֶען אוּנ זָאלְסְט בָּאהֶען דֶעם פוּנְדַאמֶענְט פוּן בֵּית הַמִקְדָשׁ, הָאט דָוִד גֶעזֶעהן אוֹיף דֶעם תְּהוֹם (אַבְּגְרוּנְד) לִיגְט אַשֶׁערְבֶּעל אוֹיף דֶעם שֶׁערְבֶּעל אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען צְוַויא אוּנ פֶערְצִיג אוֹתִיוֹת דֶער שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ, אוּנ אַרוּם דֶעם שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען דֶר פָּסוּק יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו נָדֶער כָּבוֹד פוּן גָאט וֶועט זַיין אוֹיף אֵייבִּיג גָאט וֶועט זִיךְ פְרֵייעֶן מִיט וָואס עֶר הָאט בַּשַׁאפֶען, נָאךְ אִיז גֶעוֶוען גֶעשְׁרִיבֶּען דָוִד אוּנ שְׁלֹמֹה וֶועלֶען בָּאהֶען דֶעם בֵּית הַמִקְדָשׁ, דָוִד הָאט אוֹיסְגֶעצוֹיגֶען דִיא הַאנְט צוּ נֶעמֶען דֶעם שֶׁערְבֶּעל הָאט דָאס שֶׁערְבֶּעל גֶעזָאגְט צוּ דָוִד דוּ זָאלְסְט מִיךְ נִיט אָנְרִירֶען וָוארוּם דֶער נָאמֶען פוּן דֶעם וָואס הָאט מִיךְ בֶּעשַׁאפֶען אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף מִיר אוּנ אִיךְ בִּין דִי חֲתִימָה פוּן הקב"ה, דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט וָואנְדֶערִין וָואס דָאס שֶׁערְבֶּעל הָאט גֶערֶעט, וָוארוּם דֶער גוֹרָל פוּן יְהוֹשֻׁעַ הָאט אוֹיךְ גֶערֶעט אוּנ הָאט גֶעשְׁרִיגֶען אִיךְ בִּין דֶר גוֹרָל פוּן שֵׁבֶט רְאוּבֵן, שִׁמְעוֹן, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עַל פִּי הַגּוֹרָל, דוּרְךְ דִי מוֹיל פוּן גוֹרָל, וִוי דֶער גוֹרָל הָאט גֶערֶעט אַזוֹי הָאט מֶען גֶעטָאהן:

ישראל: סג אלה פקודי משה
ואלעזר הכהן אשר פקדו את־בני
ישראל בערבת מואב על ירדן
ירחו: סד ובאלה לא־היה איש
מפקודי משה ואהרן הכהן אשר
פקדו את־בני ישראל במדבר
סיני: סה כי־אמר יהוה להם מות
ימתו במדבר ולא־נותר מהם איש
כי אם־כלב בן־יפנה ויהושע בן־
נון: ס כז א ותקרבנה בנות צלפחד
בן־חפר בן־גלעד בן־מכיר בן־
מנשה למשפחת מנשה בן־יוסף

אונקלוס

סג אלין מניני משה
ואלעזר כהנא די מנו
ית בני ישראל במישריא
דמואב על ירדנא
דיריחו: סד ובאלין לא
הוה גבר ממניני משה
ואהרן כהנא די מנו ית
בני ישראל במדברא
דסיני: סה ארי אמר יי
להון ממת ימותון
במדברא ולא אשתאר
מנהון אנש אלהן כלב
בר יפנה ויהושע בר נון:
כז א וקריבא בנת צלפחד
בר חפר בר גלעד בר
מכיר בר מנשה לזרעית
מנשה בר יוסף ואלין

ת"א ולא נותר. בתרא קים קכא:

בעל הטורים (סה) מות ימתו. כתיב הסל, קרי ביה מתו מיתות הרבה, מתלוננים

רש"י

שנאמר איש לפי פקודיו יותן נחלתו: (סד) ובאלה לא היה איש וגו'. אבל על הנשים ל לא נגזרה גזרת המרגלים. לפי שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים (במדבר יד) נתנה ראש ונשובה מצרימה. והנשים אומרות תנה לנו אחוזה. לכך נסמכה פרשת מ בנות צלפחד לכאן: (א) למשפחת מנשה בן יוסף. למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר

שפתי חכמים

בתוך בני ישראל מבן עשרים ומעלה אבל הפשט שאמרו רז"ל אינו אלא על שלא נמנו בתוך בני ישראל אלא אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן והכ' סולרך לכוות שלא ימנה שבט לוי עם שבטי ישראל אבל איני יודע איך היה אפשר שימנה אלו עם אלו מאחר שאלו מבן חדש ומעלה ואלו מבן עשרים ומעלה וצ"ע עכ"ל. ולי נראה דסוקשה להם כי מנין בני ישראל היה שלא ע"פ לידתן אלא לפי הדגלים וא"כ היה לו למנות שבט לוי אחר מסע שני דגלים כפי נסיעתן ולמה נמנו בפני עצמן ועל זה כתבו שני טעמים: ל ללונו לארץ למה כתיב איש ולא נותר א' מבעי ליה: מ פי' שגם הן היו

פירוש לתורת אלהים

צווישין דיא ישראל: (סג) אלה פקודי משה ואלעזר דאס איז דיא צאל פון דיא קינדער ישראל וואס משה מיט אלעזר האבין גיציילט בערבות מואב אין פלון פון מואב ביי דעם ירדן פון ירחו: (סד) ובאלה אונ צווישען דיא דאזיגע מענטשין וואס זענען גיציילט גיווארין אין ערבות מואב לא היה איש איז נים גיוועזען אפילו איין מאן מפקודי משה ואהרן הכהן פון דיא גיציילטע וואס משה מיט אהרן הכהן האבין גיציילט דיא ישראל אין דער מדבר סיני ווארום זייא זענען אלע גישטארבין אין דער מדבר: (סה) כי אמר יי להם ווארום גאט האט אויף זייא גוזר גיוועזען מות ימותו במדבר זיי זאלין שטארבין אין דער מדבר ולא נותר מהם איש עס איז פון זיי נים געבליבען איין מאן כי אם כלב עס איז נאר געבליבן פון דיא יוצאי מצרים כלב דער זוהן פון יפונה אונ יהושע דער זוהן פון נון. רש"י שרייבט אבער ווייבער זענען יוא געבליבען ווארום אויף זייא איז נים נגזר גיווארין זייא זאלין שטארבין אין דער מדבר פון דער עצה פון דיא מרגלים ווארום דיא ווייבער האבין ליב גיהאט דאס לאנד ארץ ישראל אונ האבין גיבעטין מען זאל זייא געבין אחלק אין ארץ ישראל דאס מיינט מען די טעכטער פון צלפחד וואס זייא האבין גיבעטין עס זאל זייא געבין אחלק אין ארץ ישראל דרום האט דיא תורה באלד דער ביי געשריבען דיא פרשה פון דיא בנות צלפחד: (א) ותקרבנה אונ זיי האבין גינעהנט בנות צלפחד דיא טעכטער פון צלפחד. וואס צלפחד איז גיוועזען דער זוהן פון חפר אונ חפר איז גיוועזען דער זוהן פון גלעד אונ גלעד איז גיוועזען דער זוהן פון מנשה למשפחות מנשה

אבונא: ה וקרב משה
ית דיניהן קדם יי:
ו ואמר יי למשה למימר:
ז יאות בנת צלפחד
ממללן מתן תתן להון
אחודת אחסנא בגו אחי
אבוהן ותעבר ית
אחסנת אבוהן להן:
ח ועם בני ישראל תמליל
למימר גבר ארי ימות

ת"א ויקרב משה. שם קיט סנהדרין ח: נתן תתן. בתרא קיח: איש כי ימות. שם קח קי קטו:

אחי אבינו: ה ויקרב משה את־
משפטן לפני יהוה: פ רביעי ו ויאמר
יהוה אל־משה לאמר: ז כן בנות
צלפחד דברת נתן תתן להם אחזת
נחלה בתוך אחי אביהם והעברת
את־נחלת אביהן להן: ח ואל־בני
ישראל תדבר לאמר איש כי־ימות

בעל הטורים
°נון רבתי

שהלוכים ועדת קרח: (ז) דברת. ב' במס', הכא, ואידך ואני אשימם דברות בים. שהיו מלאות רוח אלהים וחכמות כים שהוא

רש"י

כלום. מגיד שחכמניות היו: (ה) ויקרב משה את משפטן. (סנהדרין ח) נתעלמה הלכה ממנו ש וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר (דברים א) והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי (סנהדרין שם). ד"א ראויה היתה ת פרשה זו להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן: (ז) כן בנות צלפחד דברת. כתרגומו יאות א כך כתובה פרשה זו לפני במרום מגיד שראתה עינן מה שלא ראתה עינו של משה: כן בנות צלפחד דברת. יפה תבעו. אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו: נתן תתן. (ב"ב קיח) שני חלקים ב חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר: והעברת. ל' העברה הוא (ס"א ג עברה הוא) במי שאינו מניח בן ליורשו. ד"א ע"ש שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה. שלא תסוב נחלה לא נאמר אלא לאותו ד הדור בלבד וכן והעברתם את נחלתו לבתו. בכולן הוא אומר ונתתם ובבת הוא אומר

שפתי חכמים

דכל כי כתיבה שם הוא שנתמלא והכא עם שם הוא שנתמנה אדרבה בשביל שאין לו בן לכך יגרע ל"ה דה"ק למה יגרע יען לנו נחלה כי אין לו בן אבל אב היה כו': ר הקשה מהר"ן דבפרק יש נוחלין אמרו על ע"ש כי אין לו בן מגיד שדרשניות היו ועל מ"ש אנו במקום בן אמרו מגיד שחכמניות היו וצ"ע: ש דאל"כ לקמן בפ' מטעי לא כתיב רק ויצו משה ע"פ ה' כן מטה בני יוסף וגו' וכאן הוצרך להביא משפטן לפני ה' אלא שנתעלמה כו': ת דלשעה לאשון קשה מנלים דנתעלמה ממנו הלכה דלמא משה לא רצה לפסוק הלכה בלי ידיעת הקב"ה כמו דכתיב לעיל גבי ויהי אנשים וגו' בפ' בהעלתך דלא פירש שם שכאן נפרע ממנו ה"ה ה"נ, ל"ה ד"א, ולפי ד"א קשה למה לא כתיב הכא כמו התם עמדו ואשמעה וגו', ל"ה גם טעם לאשון: א פירש שרש"י רוצה לפרש דברי המתרגם שתרגם יאות שרצונו לומר יפה תבעו בנות צלפחד שכך דרשו רז"ל כן בנות צלפחד דוברות שכך כתובה פרשה זו לפני במרום, רא"ם: ב הרא"ם האריך כאן וסוף דבריו שרש"י ליטנא דברייתא נקט בלישנים אע"ג דההיא ברייתא אתיא כמ"ד ליוצאי מצרים נחלקה הארץ לא משום דס"ל כותיה אלא משום דמיניה מלי למילף למ"ד לבאי הארץ נתן תתן שני חלקים בנכסי חפר בתורת חורה שאותה חלקים שנטלו בני חפר שהיו מבאי הארץ החזירו כלה לחפר שהיה מיוצאי מצרים כדכתי' לשמות מטות אבותם ינחלו ונמצא כאלו זכה חפר בכל החלקים וירשו ממנו כל בניו ולצלפחד ירש שני חלקים לפי שהיה בכור ולכל אחיו כל אחד חלק אחד הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביהם בנכסי חפר ועל אותן שני חלקים כתב קרא נתן תתן, ורש"י נקט בלישנים חלק אביהן וחלקו עם אחיו בנכסי חפר לל' הברייתא ואין כונתו לומר רק שני חלקי אביהן עם אחיו בנכסי חפר אבל משל חפר עצמו לא נטלו כלום שהרי לבאי הארץ נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים וחזרה לא שייך ביה שהרי לא היו לו בנים שנכנסים לארץ עד שחזרו לו חלקיהם שנטלו בארץ וצ"ע, עכ"ל הרא"ם: ג כ"ל שיש לו להקב"ה עברה ועם עליו לכן אינו מניח בן ליורשו: ד כ"ל שלא תקשה והא כתיב בפ' ולא תסוב נחלה וגו' דאין אסה משבט זה כבאי להנשא לאיש משבט אחר ומפרש דלא

פירוש להורת אלהים

גיהאט: (ד) למה יגרע ווארום זאל ווערין געמינערט שם אבינו דער נאמען פון אונזער פאטער מתוך פון צווישין זיין שבט כי אין לו ווארום זיהן האט ער נים דען ווען ער וואלט האבין אזוהן וואלט ער גיירשת דאס חלק פון אונזער פאטער אונ היינט זענען מיר אויף דעם ארט פון אזוהן תנו לנו מיר ווילען האבין דוא זאלסט אונז געבין אחוזה אחלק ירושה בתוך צווישין דיא ברידער פון אונזער פאטער, ווען אונזער פאטער וואלט לעבין וואלט ער גינומען אחלק אין ארץ ישראל מיט זיינע ברידער גלייך, היינט אז אונזער פאטער איז געשטארבין געהערין מיר גענומען זיין חלק:

(ה) ויקרב משה האט משה גינענט זייער משפט פאר גאט: (ו) ויאמר יי האט גאט געזאגט צו משה: (ז) כן בנות צלפחד דיא בנות צלפחד ריידין רעכט נתון תתן דוא זאלסט געבין צו זייא אחוזת נחלה איין ארב בתוך אחי צווישען דיא ברידער פון זייער פאטער והעברת אונ דוא זאלסט געבין את נחלת דיא ירושה פון פאטער צו זיי דאס חלק וואס דער פאטער האט גיזאלט ירשנן זאלין זיי ירשנן: (ח) ואל בני ישראל אונ דוא זאלסט ריידין צו דיא יודין לאמר אזוי צו זאגין איש כי ימות ווען אמענטש וועט שטארבין ובן אונ אזוהן וועט נים זיין צו איהם והעברתם זאלט איהר געבין זיין ארב לבתו

אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וְרָאִיתָה
אֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל־עַמֶּיךָ גַּם־אָתָּה
כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אַהֲרֹן אָחִיךָ: יד כַּאֲשֶׁר
מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַּר־צִן בִּמְרִיבַת
הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם לְעֵינֵיהֶם

אונקלוס

לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וְתֶחֱזֵי
יָתַהּ וְתִתְכְּנֵשׁ לְעַמָּךְ
אַף אַתְּ כְּמָא דְאִתְכְּנֵשׁ
אַהֲרֹן אֲחוּךְ: יד כְּמָא
דְסָרֵיבְתּוּן עַל מֵימְרִי
בְּמַדְבְּרָא דְצִן בְּמַצּוּת
כְּנִשְׁתָּא לְקַדָּשׁוּתִי בְמַיָּא

בעל הטורים

נחלת שאמרו שהיא אשתו לו. והיינו מה שאחז"ל שהבעל יורש את אשתו: (יג) וראיתה. כתיב בה"א, מלמד שהראהו כל הארץ המצרים והמחילות והאוצרות כסף וזהב שבה: נאסף אהרן אחיך בגימ'

רש"י

לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת (ספרי) ד"א כיון שנכנס משה ו לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא אחריו לטרקלין והוא אחריו כיון שבא ליכנס ז לקיטון א"ל בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס: (יג) כאשר נאסף אהרן אחיך. מכאן שנתאוה משה ח למיתתו של אהרן. ד"א אין אתה טוב ט ממנו (דברים לב). על אשר לא קדשתם. הא אם קדשתם י אותי עדיין לא הגיע זמנכם להפטר. בכ"מ שכתב מיתתם כתב סרחונם לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו לכך בקש משה שיכתב סורחנו שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה (יומא פו) משל לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה כ ואחת אכלה פגי ל שביעית וכו' אף כאן בכ"מ שהזכיר

שפתי חכמים

ו דלפעם ראשון קשה למה שמח דלמא הא דכתיב נתן אתן כלומר ע"י לואתך כמ"ש בפרשת מסעי, ל"ג ד"א, ולפי ד"א קשה איך נסמך זה לכאן, ל"ם גם טעם ראשון וק"ל: ז לקיטון היינו לחדר, ויבא שהדרה ת"י ועייל לקיטונא: ח מדלא כתיב כאשר נאסף אברהם או שאר צדיקים: ט כלומר וכמה שהוא מת בשביל עון זה כך אתה המות: י וא"ת והא בפרשה זו לא כתיב על אשר לא קדשתם, וי"ל דלפי' ד"א שפי' אין אתה טוב ממנו משמע כמה שאהרן מת ועדיין לא הגיע זמנו כך משה ימות אף על פי שלא הגיע זמנו והיכן מצינו שמתו קודם זמנם ומתרץ דהא כתיב גבי מיתת משה על אשר לא קדשתם כו', והוצרך לטעם של ד"א דלפעם ראשון קשה והא לא היתה מיתת משה כמיתת אהרן דהא אהרן ראה בחייו שנתנה גדולתו לבנו משא"כ גבי משה, לכן פי' ד"א, ולפי' של ד"א קשה דמשמע מכאשר מת אהרן וגו' דאהרן מת קודם שהגיע זמנו למות וזה אינו מפורש אצל אהרן, לכן צריך גם לפעם ראשון וק"ל: כ שזנתה תחת בעלה בלא התראה: ל ר"ל פירות שביעית שעדיין לא בשלו כל צרכן וכתיב לאכלה ולא להפסד ואותה שאכלה פירות שביעי' מבקשה מב"ד שיכריזו

ענין ראיית הארץ ומינוי יהושע על ישראל

ספרים כדי לראותה יום יום. ואמרו עתה וראית אותה ונאספת אל עמך להגיד לו שעתה יראה את הארץ בעלמו כל מה שיוכל לראות אבל עוד יראה אותה בראיה אחרת בעת מיתתו כמו שיזכור שמה, וזהו וראית אותה שהוא כענין בזמן ההוא ונאספת אל עמך אחרי ראותך ראיה האחרונה, כאשר נאסף אהרן אחיך, כי השוה ענינו לענין אהרן באסיפה אל עמיו אבל לא בראיית הארץ כי משה ראה אותה ואהרן לא ראה אותה, הנה א"כ לא לוה למשה שימות עתה אבל לוה אותו שיתמיד לעלות שמה בהר ולראות את הארץ עתה כי קרובה מיתתו לבא וכאן הסבה באסיפתו אל עמיו במדבר ושלא יבא אל הארץ מחמת חטאם כמי מריבה. ומשה שפי' יפקוד אלהי הרוחות לכל בשר ר"ל אחרי שאני עתיד למות ותלוה אותי דברים מחמת מיתה, גם אני לא אחשוך פי ואבקש מאתך דברים הצריכים לאותו ענין והוא שתפקוד איש שיהיה שר לבא בעם הזה, ולפי שצריך שיהי' בו רוח אלהין קדישין לכן אמר יפקוד ה' אלהי הרוחות, כלומר אתה אלהי הרוחות בוחן לבות וכליות תפקוד איש שיהי' על העדה נגיד ומצוה ויהי' איש חיל רב פעלים מושל ותקיף בתוכם, ובקש שני דברים האחד שיהיה גבור מלחמה, ועל זה אמר אשר יצא

פירוש לתורת אלהים

יִשְׂרָאֵל. רש"י שרייבט דרום שטייט די פרשה באלד נאך דער פרשה פון די בנות צלפחד ווארום אז הקב"ה האט גיזאגט צו משה דו זאלסט געבין צו די בנות צלפחד אירושה אין ארץ ישראל האט משה גימיינט אז הקב"ה האט אים מוחל גיווען די גזירה וואס ער האט אויף אים גוזר גיווען ער זאל שטארבין אין חוץ לארץ אונ האט אים מתיר גיווען צו קומען אין ארץ ישראל דרום האט אים הקב"ה גיזאגט איך האב מיין גזירה ניט מבטל גיווען אונ דו מוזט שטארבין אין חוץ לארץ נאר גיי ארויף אויף דעם בארג אונ איך וועל דיר ווייזין דאס לאנד אונ דו וועסט זיא זעהן אבער קומען וועסטו אהין ניט: (יג) וְרָאִיתָה אונ דוא וועסט דאס לאנד זעהן וְנֶאֱסַפְתָּ אונ דו וועסט ווערין פארזאמילט צו דיין פאלק גַּם אָתָּה דו אויך כַּאֲשֶׁר אזוי ווי אהרן דיין ברודר איז פארזאמילט גיווארין כלומר דו וועסט שטארבין מיט דער מיתה וואס דיין ברודער אהרן איז גישטארבין: (יד) כַּאֲשֶׁר אזוי וויא איר האט ווידערגישפעניגט מיין ציווי בְּמִדְבַּר צִן אין דער מדבר צין בִּמְרִיבַת הָעֵדָה אז די עדה האט גיקריגט אונ האבין גיוואלט איר זאלט זיי געבין וואסער צו טרינקען לְהַקְדִּישֵׁנִי בַמַּיִם לְעֵינֵיהֶם צו מאכין הייליגען מיך פאר זייערע אויגין מיט דעם וואסער כלומר ווען איר וואלט רעדין צום שטיין אונ ער זאל געבין וואסער וואלט איך גיהייליגט גיווארין זיי וואלטין גיזאגט מאראך דער שטיין וואס ער וועט קיין שכר האבין אז ער וועט פאלגין אונ וועט ניט גישטראפט ווערין אז ער וועט ניט פאלגין פאלגט ער פארט דם צווי פון גאט איז ווין אבל שכן מיר ניהערין בוודאי צו פאלגין אונ דער פאר וואס איר האט

בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה: יז אֲשֶׁר־
יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם
וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא
תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין־
לָהֶם רֹעֶה: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן אִישׁ
אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:

אונקלוס

עַל כְּנִשְׁתָּא: יז דִּי יִפּוֹק
קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יֵעוֹל
קֳדָמֵיהוֹן וְדִי יַפֵּיקִינוּן
וְדִי יַעֲלִינוּן וְלָא תְהֵי
כְּנִשְׁתָּא דַּיְיָ כְּעָנָא דִּי
לֵית לְהוֹן רָעֵי: יח וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר לָךְ יָת
יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן גְּבַר דִּי
רוּחַ נְבוּאָה בֵּיהּ וְתִסְמוֹךְ
יָת יְדָךְ עֲלוֹהִי: יט וּתְקִים

ת"א קח לך. ברכות כד יומא עג תקרים מ"ד פ"ס: וסמכת, קמא לב:

בעל הטורים

תיבות. ולכן הרים יהושע את ישראל כ"ח שנים וזה הוא שנאמר וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל: (יז) ואשר יצא. ב' במס', הכא, ואידך ואשר יצא את רעהו ביער לחטוב עצים, לומר לך אין היוצא אין ביער בכל פעם צריך לבא לפניכם:

רש"י

כל אחד ואחד לפי דעתו: (יז) אשר יצא לפניהם. לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את חיילותיהם למלחמה אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג שנאמר (במדבר כא) אל תירא אותו. וכדרך שעשה יהושע שנאמר (יהושע ה) וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה וגו'. וכן בדוד הוא אומר (ש"א יח) כי הוא יוצא ובא לפניהם. יוצא בראש ונכנס בראש: ואשר יוציאם. בזכיותיו: ואשר יביאם. בזכיותיו. ד"א ואשר יביאם שלא תעשה לו ר כדרך שאתה עושה לי. שאיני מכניסן לארץ: (יח) קח לך. קחנו בדברים ש אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום: לך. את שבדוק לך ת את זה אתה מכיר: אשר רוח בו. כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד א רוחו של כל אחד ואחד: וסמכת את ידך עליו. תן לו מתורגמן ב שידרוש בחייך ג שלא יאמרו

שפתי חכמים

הכהן: ר דלפעם ראשון קשה לנ"ל ואשר יוציאם מה זכות צריך לגבי יוצאים במלחמה גבי הבאים צריך זכות שלא יפקד מהם, נ"ס ד"ה כו', ולפי' ד"א קשה דואשר יוציאם כו' לא יהיה דומה לאשר יצא לפניהם דעיקר תפלתו הוא בשביל העם ואשר יוציאם פירושו הוא בשביל טובת המנהיג היה תפלתו ולפי ו' שציטוף דואשר יוציאם משמע דכל תפלתו ודבריו היה לטובת ישראל, לכן פי' גם הבא ראשון ודו"ק: ש כבר נתבאר זה כ"פ שאין קיחה נופלת בבני אדם ל"פ כו': ת אע"פ שמנהג הכ' שיאמר מלת לך שלא לצורך כמו עלה לך הערה והדומה להם מ"מ כל היכא דאיכא למדרש דרשינן, [הרא"ם]. ולי נראה דקשה לרש"י כיון שבקשת משה היה שירשו בניו גדולתו כמו שפרש"י לעיל לא הל"ל לך שמורה כאלו תחלת בקשתו במחשבתו היה על יהושע וזה ליתא, ומתרץ הבדוק לך כו': א ר"ל שאלת ואמרת גלוי לפניך דעת כל אחד ואחד כו' לך אמשה ובכרור את יהושע שזה אתה מכיר אשר רוח בו כאשר שאלת: ב מדכתיב אחריו למען ישמעו כל עדת בני ישראל ומה ישמעו אלא שמתן לו מתורגמן, מלהסי: ג דע"כ הסמיכות של הרב להתלמיד הוא ענין רשות להורות ולדין לאסור ולהתיר וא"כ הכא גבי יהושע אי הסמיכות הוא לאחר מית

פירוש לתורת אלהים

זאל פון אים עסין די פירות דאס האט ער גמיינט יְהוֹשֻׁעַ: (יז) אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וואס דער מענטש זאל גיין פאר זיי אין דער מִלְחָמָה וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם אונ וואס ער זאל קומען פאר זייא אין דער מִלְחָמָה כְּלוֹמַר ניט אזוי ווי די מְלָכִים פון די כְּנַעֲנִים וואס זייא זיצין אין זייערע הייזער אונ שיקין זייער חַיִל אין דער מִלְחָמָה נאר אזוי וויא איך האב גיטאהן וואס איך האב אליין מִלְחָמָה גיהאלטין מיט סִיחוֹן אונ מיט עוֹג וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם אונ וואס ער זאל אויס ציען זייא אין דער מִלְחָמָה דורך זיינע זְכוּיוֹת וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם אונ דורך זיינע זְכוּיוֹת זאל ער זייא קענען אהין ברענגין. אדער אזוי איז דער פְּשָׁט וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם אונ ער זאל זייא שוין ברענגין אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ניט אזוי ווי דו טוסט מיר וואס דו האסט אויך מיר גיזאגט איך זאל זייא ניט ברענגען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְיָ אונ עס זאל ניט זיין די עֵדָה פון גאט כַּצֹּאן אזוי ווי די שאף אֲשֶׁר וואס זיי האבין קיין פאסטוך: (יח) וַיֹּאמֶר האט גאט גיזאגט צו משֶׁה קַח נעם צו דיר יְהוֹשֻׁעַ דער זוהן פון נון רש"י שרייבט הקב"ה האט צו אים גיזאגט נעם אים איין מיט גוטע רייד אונ זאג אים וואל איז צוא דיר אז דוא ביסט זוכה צו זיין איין מַנְהִיג איבער דיא יִשְׂרָאֵל וואס זיי זענען די קינדער פון גאט אִישׁ ער איז איין מענטש ווי דו האסט כיך גיבעטין אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וואס ער ווייסט מיט איטליכען צו גיין, נאך זיין גערעכט נאך. אדער אזוי איז דער פְּשָׁט ער איז אזוי א מענטש

ליקוטים על התורה

(יז) אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וגו'. ווייל צוא יעדער זאך וואס א מענטש טוהט, דארף מען צוויי זאכין, דער מענטש זאל טאהן אונ הקב"ה זאל געבין זיין בְּרָכָה, דעריבער האט משה געבעטין פאר גאט דו זאלסט געבען דיא יודין אזוי א מענטש וואס ער זאל זיין א גבור פון דער נאטור ער זאל גיין פאראויס פאר דיא יודין צוא דיא מִלְחָמָה, אונ ער זאל קומען אין די מִלְחָמָה פאראויס פאר די יודין, אונ דעם זעלבינגען צאהל יודין וואס ער וועט ארויס פירען צו די מִלְחָמָה זאל ער ברענגען צוריק פון די מִלְחָמָה, זיין זְכוּת זאל זיין אזוי גרויס אז פון די יודין זאל קיינער ניט פאלען אין דיא מִלְחָמָה:

פְּקִיד יְיָ יָתֵיהּ וּדְבַר יָת
יְהוֹשֻׁעַ וַאֲקִימֵיהּ קֳדָם
אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּקְדָם כָּל
כְּנִשְׁתָּא׃ כג וּסְמַךְ יָת
יְדוֹהִי עֲלוֹהִי וּפַקְדֵיהּ
כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ בִּידָא
דְמֹשֶׁה׃ כח א וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב פַּקֵּיד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן יָת קוּרְבָּנִי
לְחֵם סִדּוּר לְקוּרְבָּנַי
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא

וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדֵהוּ לִפְנֵי
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָּל־הָעֵדָה׃
כג וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ חמישי
כח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי

ת"א ויסמך. סנהדרין יג קה מנחות צג: צו את בני. תמיד כו כ ; וע"ע ס' הזהר פ' ויצא :

בעל הטורים

ומעשה כרפאים: (כג) ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה. לומר שלא לבטל תורה ותמיד מפני המלחמה, ולכך סמך כאן פרשת תמידין: (א) צוה לאמר לו את. ר"ת תורה, לומר שיעסוק בתורה

רש"י

(יומא עג): (כב) ויקח את יהושע. (ספרי) לקחו בדברים ח והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא: (כג) ויסמך את ידיו. בעין יפה יותר ט ויותר ממה שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: כאשר דבר ה'. אף לענין ההוד נתן מהודו עליו: (ב) צו את בני ישראל. מה אמור למעלה י יפקוד ה'. אמר לו הקב"ה עד שאתה מצוני על בני כ צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו' כדאיתא בספרי: קרבני. (ספרי) זה ל הדם: לחמי. אלו אימורין וכן הוא אומר (ויקרא ג) מ והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה: לאשי. הנתנין

שפתי חכמים

א"כ וכל הפרשה ל"ל אלא זו סנהדרין: ח ר"ל הא כתיב ויעש משה כאשר צוה ה' אותו וא"כ ויקח את יהושע ל"ל, ומתרץ לקחו כו' ר"ל שא"ל יותר ממה שא"ל הקב"ה דהקב"ה לא צוה לאמר לו אלא אצריך שזכית לכך כו' והוא הודיעו מתן שכר כו' והטעם כדי שלא יאמר מה לי לגדל זו שהרי משה ובניו נכנסו עליהם, ולכך הראהו מתן שכרן: ט כאן נ"ב קשה ל"ל למכתב כדפרישית לעיל: י ר"ל מה ענין פרשת התמיד לפרשה שלמעלה שנא' יפקוד ה' אלהי הרוחות: כ כדכתיב יפקוד ה' וגו' צוה את בני עלי שיזהרו עלי: ל כמו שהאומר יקריבו בני אהרן את הדם עליו: מ ר"ל והקטירם היינו אימורים שמקטירים אותם וכתיב ביה

פירוש לתורת אלהים

נאט האט איהם גיבאטין וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ אונ ער האט
גינומען צו יְהוֹשֻׁעַ. רש"י שרייבט ער האט איהם איין
גינומען מיט רייד אונ האט איהם מודיע גיוועזן
דעם גוטין שכר וואס דיא מנהיגים פון די ישראל
וועלין האבין לעולם הבא וַיַּעֲמִדֵהוּ אונ ער האט
איהם גישטעלט פאר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אונ פאר גאר
דער עדה: (כג) וַיִּסְמֹךְ אונ משה האט אן גילעהנט
זיינע ביידע הענט אויף יְהוֹשֻׁעַ. רש"י שרייבט ער
האט איהם מעהר גיטאהן וויא גאט האט איהם
ניהייסין ווארום גאט האט איהם גיזאגט ער זאל
אויף איהם אן לעהנען איין האנט אונ ער האט
אויף איהם אן גילעהנט ביידע הענט אונ האט
איהם גימאכט פול מיט חכמה אזוי וויא מען שיט
אן אכלי פול וַיְצַוֵּהוּ אונ ער האט איהם גיבאטען
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ בְּיַד מֹשֶׁה אזוי וויא גאט האט גירעט
דורך משה: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אונ גאט האט
גירעט צו משה אזוי צו זאגין: (ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
געביט די קינדער ישראל. רש"י שרייבט גאט האט
אזוי גיזאגט צו משה דו באפעלסט מיר אויף מיינע
קינדער באפעל ליבער מיינע קינדער אויף מיר
זיי זאלין מיך רעכט דינען אונ זאלין מיינע קרבנות
רעכט מקריב זיין וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ דוא זאלסט צו
זייא זאגין אֶת קָרְבָּנִי מיין קרבן איז דאס בלוט וואס
מען שפרענגט אויף דעם מזבח לַחְמִי מיין שפייז
דאס איז דאס פלייש וואס מען איז מקריב אויף
דעם מזבח לְאִשַּׁי וואס ער ווערט גיגעבין אויף דעם
פייער וואס איז אויף דעם מזבח רֵיחַ נִיחֹחִי צוא
אנישמאקין

מצות השם

(כ — ג) [תא] (עשה קסד) להקריב במקדש בשם כל ישראל שני תמידים בכל יום א' בבקר ואחד השני בין הערבים שנא' צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי וגו' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד:

צו את בני ישראל וגו'. דאס איז א מצות עשה) מען זאל מקריב זיין אויף דעם מזבח אלע טאג צוויא שעפסין זכרים, איין שעפס אין דער פריה אונ איין שעפס פארין נאכט, ווען דער בית המקדש איז געוועזן:

סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃
ז וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה׃
ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין
הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ
תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ
ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ׃ י עֹלַת
שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד

אונקלוס

דְסִינַי לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
ז וְנִסְכֵּיהּ רַבְעוּת הִינָא
לְאִמְּרָא חַד בְּקוּדְשָׁא
יִתְנְסֵךְ נְסוּךְ דַחֲמַר
עַתִּיק קֳדָם יְיָ׃ ח וְיָת
אִמְּרָא תִנְיָנָא תַּעְבֵּיד
בֵּין שִׁמְשַׁיָּא כְּמִנְחַת
צַפְרָא וּכְנִסְכֵּיהּ תַּעְבֵּיד
קוּרְבַּן דְמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ׃ ט וּבְיוֹמָא
דְשַׁבְּתָא תְּרֵין אִמְּרִין בְּנֵי
שְׁנָא שַׁלְמִין וּתְרֵין
עֶשְׂרוֹנִין סוּלְתָּא
דְמִנְחָתָא דְפִילָא בִמְשַׁח
וְנִסְכֵּיהּ׃ י עֲלַת שַׁבְּתָא
תִּתְעֲבֵיד בְּשַׁבַּתָּא עַל
עֲלָתָא תְדִירָא וְנִסְכָּהּ׃

ת"א ונסכו. יומא לד: לכבש האחד. שם: בקדש הסך. סוכה מח תענית ג מעילה יא: כמנחת הבקר. יומא לד: וביום השבת. מגילה כא: עלת שבת. שבת כד קיד קלג וש"כ:

רש"י

שטעונה כלי: (ז) ונסכו. ת יין: בקדש הסך. (ספרי) על המזבח א יתנסכו: נסך שכר. (ב"ב צז) יין המשכר פרט ליין מגתו: (ח) ריח ניחח. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: (י) עלת שבת בשבתו. ולא עולת שבת בשבת אחרת ב הרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני יקריב שתים לשבת הבאה ת"ל בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו: על עלת התמיד. (ספרי) אלו מוספין לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד ומגיד שאין קרבין אלא בין שני ג התמידין וכן בכל המוספין נאמר על עולת

שפתי חכמים

כתיב כשהשויה בכ"ף הדמיון: ת פי' ולא שאר משקין שכן כתי' בס' נסכים יין לנסך רביעית ההין: א אע"ג דכתיב הכא בקדש ולא פי' באיזה ר"ל על המזבח שהוא קדש כדאיתא בסוכה (דף מח): ב וא"ת גבי יו"ט נמי לא כתב ג"כ שאין מביאין עולת יו"ט ביו"ט אחר, וי"ל דזה לא צריך ללמוד דפשיטא דאסור כיון דיו"ט זה שם בפ"ע וזה שם בפ"ע אבל שבת לשבת הכל ענין אחד הוא ה"א דשרי קמ"ל דאסור: ג מדכתיב על עולת התמיד משמע אחר עולת התמיד, ומדלא כתיב על עולות התמידים משמע בין שני תמידים. ובזה יתורץ מ"ש הרא"ם, אבל מה שאמר לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד שפי' עלת על כמו חוץ לא ידעתי איך יתוייב מזה מגיד שאין קרבין אלא בין שני

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) וביום השבת. איתא בשוחר טוב בכל המוספים לא תמצא מוסף מוסע כשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקב"ה, אמר לה הקב"ה הנה זהו קרבן מוסף הראוי לך לפי שכל מעשיך כפולים, שיר כפול, שנאמר מזמור שיר ליום השבת.

פירוש לתורת אלהים

מען האט מקריב גיוועזן בשעת דיא ישראל זענען גיוועזן ביי דעם בארג סיני לְרֵיחַ נִיחֹחַ צו אנגישמאקין ריח לַיְיָ צו גאט: (ז) וְנִסְכּוֹ אונ זיין גיסונג רְבִיעִית הַהִין איין פערט חלק פון איין עמער לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד צו איין שעפס בַּקֹּדֶשׁ אין הייליגקייט כלומר אויף דעם מזבח הַסֵּךְ זאלט איהר גיסין נֶסֶךְ אגיסונג שֵׁכָר אלטין וויין לַיְיָ צו גאט כלומר צו איטליכען שעפס זאלט איהר אויף דעם מזבח גיסען אלטין וויין איין פערט חלק פון איין עמער: (ח) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי אונ דעם אנדערין שעפס תַּעֲשֶׂה זאלט איהר מקריב זיין צווישין די אבינטין כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר אזוי וויא דיא מנחה פון דער פריה וּכְנִסְכּוֹ אונ אזוי וויא זיין גיסונג תַּעֲשֶׂה זאלט איהר מאכין אִשֵּׁה אפייער אָפְּפֶער רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיְיָ אנגישמאקער ריח צו גאט. רש"י שרייבט ניט חס ושלום גאט באדארף האבין דעם גישמאקין ריח נאר גאט זאגט עס איז פאר מיר איין נחת רוח וואס איך האב גזאגט מען זאל מקריב זיין קרבנות אונ מען האט גיטאן מיין ווילין: (ט) וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת אונ אין דעם טאג שבת זאלט איהר מקריב זיין שְׁנֵי כְבָשִׂים צווייא שעפסין בְּנֵי שָׁנָה וואס זענען אלט צו יאהר תְּמִימִם זייא זאלין זיין גאנץ אן אפעלער וּשְׁנֵי אונ צווייא צענטיל פיינע מעהל זאלט איהר ברייגגין פאר א מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן גימישט מיט אייל וְנִסְכּוֹ אונ זיין גיסונג: (י) עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ דיא עולה פון שבת זאלט איהר מקריב זיין אין זיין שבת אבער

מצות השם

(ס) [סכ] (עשה קסה) להקריב קרבן בכל שבת מוסף על תמיד היום שני כבשי' שנא' וביום השבת שני כבשים בני שנה וגו':

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים וגו'. דאס איז אמצות עשה אלע שבת זאל מען מקריב זיין אויף דעם מזבח אקרבן מוסף דאס זענען צווייא שעפסין:

אונקלוס

עזים אחד לחטאת ליהוה על־עלת
התמיד יעשה ונסכו: ס ששי טז ובחדש
הראשון בארבעה עשר יום לחדש
פסח ליהוה: יז ובחמשה עשר יום
לחדש הזה חג שבעת ימים
מצות יאכל: יח ביום הראשון
מקרא־קדש כל־מלאכת עבדה
לא תעשו: יט והקרבתם אשה
עלה ליהוה פרים בני־בקר שנים
ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה
תמימם יהיו לכם: כ ומנחתם סלת
בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר
ושני עשרנים לאיל תעשו: כא עשרון

לחטאתא קדם יי על
עלתא תדירא יתעבד
ונסכיה: טז ובירחא
קדמאה בארבעת
עשרא יומא לירחא
פסחא קדם יי:
יז ובחמשת עשרא יומא
לירחא הדין חגא שבעא
יומין פטיר יתאכל:
יח ביומא קדמאה מערע
קדיש כל עבידת פולחן
לא תעבדון: יט ותקרבון
קורבנא עלתא קדם יי
תורין בני תורי תרין
ודכר חד ושבעא אמרין
בני שנא שלמין יהון
לכון: כ ומנחתהון
סולתא דפילא במשח
תלתא עשרונין לתורא
ותרין עשרונין לדכרא
תעבדון: כא עשרונא

רש"י

אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח: על עולת התמיד יעשה. כל הקרבן הזה: ונסכו. אין ונסכו מוסב על השעיר כ שאין נסכים לחטאת: (יח) כל מלאכת עבודה. אפילו מלאכה הצריכה לכם. כגון דבר האוכל המותרת בחוה"מ אסורה ביום טוב: (יט) פרים. כנגד אברהם שנאמר (בראשית יח) ואל הבקר רץ אברהם: אילים. כנגד אילו של יצחק: כבשים.

שפתי חכמים

מדרש אלא פירושו הכי ומדרשו לפי אגדה כלומר שהם דברים אגדיים והראשון מדרשו ע"פ הבריתות של ת"כ שהם הלכות ודינים: י (נ"א) פי' דלא קאי על השעיר בלבד דא"כ יכתוב זה השעיר ולא אל הפרים ואילים וכבשים ועוד שהרי ונסכו לא קאי על השעיר כלל שאין נסכים לחטאת אלא על הקרבן: כ פי' רק מוסב על עולת התמיד הסמוך לו כאלו אמר על עולת התמיד

דעת זקנים מבעלי התוספות

לאוי קרבן שלו ביום כפול. וזהו שאנו אומרים במוסף של שבת להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי מה שלא נאמר בכל המוספין. משל למלך שאמר לעבדיו הכינו סעודה לבני הכינו להם שני מיני מאכלים, לאחר שעמדו לזה המלך להכין לו סעודתו, אמרו לו עבדיו מה נכין לך, אמר להם ולבני מה הכינותם, אמרו לו כך וכך, אמר להם ולי כמו כן אל תכינו יותר מבני. כך הקב"ה נתן לבני ישראל לחם משנה ביום השבת לפיכך צוה להקריב ג"כ לחם משנה וזהו וביום השבת שני כבשים. ואגב גררא אפרש פירוש של תכנת שבת והוא ל' ותכן לבנים כלומר שספרת יום ראשון יום שני כו' ושבת ביום שביעי שהקב"ה אוהב שביעית לפיכך לקח חנוך שהיה דור שביעי וכן שבת וכן שבעה רקיעים וכן שמטה וכן יובל וכן ארץ שבעה שמות. רצית קרבנותיה, הקרבנות שרצו פני שבת שאמרת ומיום השמיני והלאה ירצה ואי אפשר לשמנה ימים בלא שבת. צוית פרושיה עם סדורי נסכיה, צוית פי' עונג שבת עם צווי דנסכים כדפרש"י גבי זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. וכן לא יקח איש אשת אחיו יבמה יבא עליה בדבור אחד נאמרו. ובלא נראה סותר זה לזה אבל זכור ושמור אין נראה סותר זה את זה, וי"ל דאיהו נמי דומה סתירה שהרי זכור ושמור דרשינן מיניה זכרהו על היין בכניסתו הוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ושמור משמע לא תעשה

פירוש לתורת אלהים

איהרע נסכים: (טז) ובחדש הראשון און אין דעם ערשטין חודש דאס איז דער חודש ניסן בארבעה עשר אין דעם פערצענטין טאג אין חודש פסח ליי זאלט איהר מקריב זיין אקרבן פסח צו גאט: (יז) ובחמשה עשר און אין דעם פופצעטין טאג אין דעם חודש חג זאלט איהר מאכין יום טוב שבעת ימים זיבען טאג זאל ווערין גיגעסין מצות: (יח) ביום הראשון אין דעם ערשטין טאג פון דיא זיבען טאג מקרא קודש זאל גירופין ווערין הייליג כל מלאכת עבודה קיין שום מלאכה זאלט איהר ניט טאהן. רש"י שרייבט דרום שטייט מלאכת עבודה צו ווייזין אפילו אזוי איין מלאכה וואס איז איין שאדין אז מען וועט דאס ניט טאהן דאס מעג מען אום חול המועד יוא טאן אבער אום יום טוב טאר מען דאס ניט טאהן: (יט) והקרבתם און איהר זאלט

חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא־
קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה
לא תעשו׃ כז והקרבתם עולה
לריח ניחח ליהוה פרים בני־בקר
שנים איל אחד שבעה כבשים בני
שנה׃ כח ומנחתם סלת בלולה
בשמן שלשה עשרנים לפר האחד
שני עשרנים לאיל האחד׃ כט עשרון
עשרון לכבש האחד לשבעת
הכבשים׃ ל שעיר עזים אחד לכפר
עליכם׃ לא מלבד עלת התמיד
ומנחתו תעשו תמימם יהיו־לכם
ונסכיהם׃ פ כט א ובחדש השביעי
באחד לחדש מקרא־קדש יהיה

מנחתא חדתא קדם יי
בעצרתיכון מערע
קדיש יהי לכון כל
עבידת פולחן לא
תעבדון׃ כז ותקרבון
עלתא לאתקבלא
ברעוא קדם יי תורין
בני תורי תרין ודכר
חד שבעא אמרין בני
שנא׃ כח ומנחתהון
סולתא דפילא במשח
תלתא עשרונין לתורא
חד תרין עשרונין
לדכרא חד׃ כט עשרונא
עשרונא לאימרא חד
לשבעא אימרין׃ ל צפיר
בר עזין חד לכפרא
עליכון׃ לא בר מעלת
תדירא ומנחתיה
תעבדון שלמין יהון
לכון ונסכיהון׃ א ובירחא
שביעאה בחד לירחא
מערע קדיש יהי לכון

ת"א מערע מערע. סס מז: וכחדש. ר"ס לב:

בעל הטורים

שמוספין אותו במקום שסיום עולה: (כז) כל עולת הכ' במועדות כלם חסרים וא"ו מעולה שהעולה שהיא עולה, רמז שכשהם בציון ניסכו תורה. בכל המועדות נאמר חג חוץ משבועות, כי שמים נדחה אם הוא בשבת (לבית שמאי) יום טבוח לאחר אבל בפסח ובסוכות יהיה במולו של מועד אבל בשבועות שלומין שלו אינו כחג. בכלם נאמר לחטאת חוץ מעצרת בשביל שניתנה בו תורה שמכפרת

רש"י

(לא) תמימים יהיו לכם ונסכיהם. אף הנסכים יהיו תמימים. למדו רבותינו (מנחות פז) מכאן שהיין

שפתי חכמים

שלחם שהיא באה מן החיטין של שנה זו: מ פי' דהל"ל תמימם ושעיר עזים אחד לכפר עליכם תמימים יהיו לכם ומדין ליה אל

דעת זקנים מבעלי התוספות

מעלתו דכתיב בהו והקרבתם. וי"ל לפי שהוא יום הדין ומשככנסו לדין הם נעשים כבריאה חדשה, וזהו שייסד הפייט הבורא בריאה חדשה ולכך לאמרו אחר כאותו דציירי בדין ולפי המדרש כראש שאין לאמרו כ"א ביה"כ דכתיב בספר תהלים ועם נברא יהלל יה ומסיק על מי נאמר פסוק זה רב ור' יוחנן חד אמר על דור מרדכי ואסתר וחד אמר על כל דור ודור נאמר שהם מתים בכל שנה כמעשיהם הרעים והקב"ה מחיה אותם ביה"כ שמוחל להם עונותיהם ובורא אותם כבריאה חדשה, וזהו ועם נברא יהלל יה. ועוד גבי מלבד עולת החדש אמאי לא כתיב גביה מלבד חטאת החדש שהוא שעיר אחד לחטאת דכמו שמזכיר העולה היה לו להזכיר החטאת כי גם ביה"כ עליו כתיב מלבד חטאת הכפורים. וי"ל דלא הזכיר העולה אלא לפי שכפרתה הוא קלה לעולה דר"ה

פירוש לתורת אלהים

זייא זָעֶנֶען גיוָועןדיא ערשטע מִנְחָה פון דעם נייעם ווייץ וואס איז ערשט צייטיג געווארין בְּהַקְרִיבְכֶם אז איר וועט מקריב זיין די נייע מִנְחָה צו גאט פון דעם נייעם ווייץ בְּשָׁבוּעֹתֵיכֶם אין אייער שבועות: (א) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי און אין דעם זיבעטען חודש דאס הייסט תִּשְׁרֵי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ אין איין טאג

מצות השם

(כו — כז) [תד] (עשה קסז) להקריב קרבן מוסף ביום הבכורים לאחר הקרבת העומר והוא יום שני בסיון שנאמר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' וגו' והקרבתם עולה לריח ניחח לה':

(א) [תה] (עשה קסח) לשמוע קול שופר בר"ה שהוא יום ראשון של חדש תשרי שנאמר ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום תרועה יהיה לכם:

וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה וגו'. דאס איז אַמִּצְוַת עֲשֵׂה דעם טאג שבועות זאל מען מקריב זיין א קרבן מוסף אזוי וויא מען איז מקריב ראש חדש:

ובחדש השביעי וגו'. דאס איז אמצות עשה יעדער יוד זאל ראש השנה הערען שופר בלאזען:

חד אימרין בני שנא
שבעא שלמין יהון לכון:
ט ומנחתהון סולתא
דפילא במשח תלתא
עשרונין לתורא תרין
עשרונין לדכרא חד:
י עשרונא עשרונא
לאימרא חד לשבעא
אימרין: יא צפיר בר
עזין חד חטאתא בר
מחטאת דכפוריא ועלת
תדירא ומנחתה
ונסכיהון: יב ובחמשת
עשרא יומא לירחא
שביעאה מערע קדיש
יהי לכון כל עבידת
פולחן לא תעבדון
ותחגון חגא קדם יי
שבעא יומין: יג ותקרבון
עלתא קורבן דמתקבל
ברעוא קדם יי תורין בני
תורי תלת עשר דכרין
תרין אימרין בני שנא
ארבעת עשר שלמין

ת"א תמימים יהיו. מנחות מז: שעיר עזים. יומא סז שבועות י:

אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: ט וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד: י עִשָּׂרוֹן
עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים: יא שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: ס שביעי
יב וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְחַגֹּתֶם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:
יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:

בעל הטורים

ונסכיהם דורש כאלו נעשה כהים מדשם: (יא) ביוה"כ כתיב שעיר עזים אחד חטאת ולא כתיב לכפר, לפי שיוה"כ מכפר:

רש"י

שהעלה קמחין פסול לנסכים: (ו) מלבד עלת החדש. מוספי ר"ח שהוא ביום ר"ה השנה: (יא) מלבד חטאת הכפורים. שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות שגם הוא חטאת: ועלת התמיד. ומלבד עולת התמיד תעשו ג עולות הללו: ונסכיהם. מוסב על המוספין הכתובים ועל תעשו ם והוא לשון ציווי ע מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה ונסכיהם. וכן כל ונסכיהם האמורים בכל המועדות חוץ משל קרבנות החג שכל ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם מוסבים על התמיד ואינן ל' ציווי. שהרי

שפתי חכמים

ונסכיהם ל"ל שגם נסכיהם יהיו תמימים: נ ר"ל דעולת התמיד לא קאי אשעיר עזים לחטאת אלא אוהקרבתם עולה דלעיל והי"ק קרא שעיר עזים אחד לחטאת מלבד חטאת הכפורים ועולה של י"כ מלבד עולת התמיד ומנחתה והוא כאלו כתיב שני פעמים מלבד דו' של ועולת קאי אמלבד חטאת הכפורים: ס דא"ל דקאי על ועולת התמיד דה"ל הל"ל ונסכה ל' יחיד כדכתיב ומנחתה וגם א"ל דקאי אשעיר עזים אחד לחטאת שאין נסכים לחטאת על"ל דקאי אעולת המוספין וזהו שנקט מוסב על המוספים הכתובים ועל תעשו ואע"פ שאין כתיב תעשו בקרא מ"מ כיון שסרס"י לפני זה ועולת התמיד עפירם ומלבד עולה התמיד תעשו עולות הללו ור"ל דהוי כאלו כתיב בקריא בקרא תעשו והאי ונסכיהם קאי עליו: ע ר"ל עכשיו מלוס על הנס"כ

דעת זקנים מבעלי התוספות

שסדר מהכהם כו כי השעיר הזה בא לכפרם ותנחומין ללכנה שנתמעטה, ולפי שאמה הוא דשני שעירים קריבין למוסף של ר"ס תיקנו לומר במוסף של ר"ס ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן. וגם ככון לומר מלבד עולת החדש ומנחתה שהרי גם

פירוש לתורת אלהים

זאלט איהר ניט טאהן: (יב) ובחמשה עשר יום לחודש אונ אין דעם פופצעהנטין טאג אין דעם חודש דאס

ליקוטים על התורה

גלייך וויא זיא וואלט געוועזן אגדה, עסין אונ טרינקען ווערט געדעבינט פאר איין זאך:

עשר תמימם: כא ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: כב ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס כג וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: כד מנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: כה ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה: ס כו וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: כז ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: כח ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס כט וביום הששי פרים שמנה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ל ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר

שלמין: כא ומנחתהון ונסכיהון לתורין לדכרין ולאימרין במנינהון כדחזי: כב וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה: כג וביומא רביעאה תורין עשרא דכרין תרין אימרין בני שנא ארבעה עשר שלמין: כד מנחתהון ונסכיהון לתורין לדכרין ולאמרין במניניהון כדחזי: כה וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת תדירא מנחתה ונסכה: כו וביומא חמישאה תורין תשע דכרין תרין אימרין בני שנא ארבעה עשר שלמין: כז ומנחתהון ונסכיהון לתורין לדכרין ולאימרין במניניהון כדחזי: כח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה: כט וביומא שתיתאה תורין תמניא דכרין תרין אימרין בני שנא ארבעה עשר שלמין: ל ומנחתהון ונסכיהון לתורין לדכרין ולאימרין במניניהון כדחזי: וצפירא

רש"י

רז"ל בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם מ"ם יו"ד מ"ם הרי כאן מים רמז לנסוך המים מן התורה בחג:

דעת זקנים מבעלי התוספות

שמשם כדפרש"י לעיל שבו תוספת קרבן הפרים מתמעטין עומדין במקומן בכל יום י"ד כדי שיעלו לחשבון צ"ח כדי נכפל והולכין כדי שיבאו לחשבון שבעים כנגד שבעים אומות והכבשים צ"ח תוכחות במשנה תורה. ואומר הרב בכור שור שלכך פי'

אונקלוס

דבר חד אימרין בני
שנא שבעא שלמין:
לז מנחתהון ונסכיהון
לתורא לדכרא ולאימרין
במניניהון כדחזי:
לח וצפירא דחטאתא חד
בר מעלת תדירא
ומנחתה ונסכה: לט אלין
תעבדון קדם יי
במועדיכון בר מנדריכון
ונדבתיכון לעלותכון
ולמנחתכון ולנסכיכון
ולנכסת קודשיכון:

ת"א כמשפט. שם: אלה תעשו.
פסחים פו ר"ה ד שבועות י
מנחות פב תמורה יד: לעלתיכם,
מנחות קד: ולנסכיכם. תמורה יד:

אחד איל אחד כבשים בני־שנה
שבעה תמימם: לז מנחתם ונסכיהם
לפר לאיל ולכבשים במספרם
כמשפט: לח ושעיר חטאת אחד
מלבד עלת התמיד ומנחתה
ונסכה: לט אלה תעשו ליהוה
במועדיכם לבד מנדריכם
ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם
ולנסכיכם ולשלמיכם: ל א ויאמר

רש"י

איל אחד. איל כנגד ישראל ר התעכבו לי עוד מעט. ולשון חבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו' כדאיתא במסכת סוכה (נ"ה) ובמדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך ארץ ש שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון יאכילנו פטומות למחר מאכילו דגים למחר יאכילנו בשר בהמה למחר מאכילו קטניות למחר מאכילו ירק פוחת והולך כפרי הנג: (לט) אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הקצוב ת נחובה: לבד מנדריכם. אם באתם לידור קרבנות ברגל מצוה היא בידכם או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה תקריבום ברגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו ונמצא עובר בבל תאחר: (א) ויאמר משה אל בני ישראל. להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל לפי שעד כאן דבריו א

שפתי חכמים

מדכתו פ"ח הבריותות שבת"כ שהם כלם הלכות ודינים אבל זה הם דברי אגדיים: ר שהם עם אחד בארץ: ש ר"ל קאי אדלעיל אפרי חג מה שמתמעטין והולכין בזה למדה תורה ד"א כו': ת ר"ל כתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם וגו' הוסיף וגם הנדרים ונדבות צריך למשום למה לא כללן בכלל אחד, ומתרץ דאלו הכתובים למעלה דבר קלוב לחובה לבד מנדריכם שהם רשות: א דק"ל פשיטא הוא דאמר מה שלוה לו הקב"ה ועוד בכל התורה נאמר הליווי לבד ולמה נאמר כאן הליווי וגם דברי משה לישראל, ומתרץ לפי כו':

פירוש לתורת אלהים

כלומר איר זאלט אין דעם טאג קיין מלאכה טאן: (לט) אלה דיא קרבנות וואס פריער איז גישטאנען תעשו ליי במועדיכם זענען אחיוב איהר זאלט זייא מקריב זיין אין אייערע ימים טובים לבד חוץ מנדריכם פון אייערע נדרים ונדבותיכם אונ אייערע נדבות לעולותיכם צו אייערע עולות ולמנחותיכם צו אייערע מנחות ולנסכיכם אונ צו אייערע קרבן שלמים כלומר חוץ דיא קרבנות וואס איז אין חיוב צו ברייננען אום יום טוב איז אמצוה אז איהר זאלט מנדר זיין אונ מנדב זיין נאך עולות אונ מנחות אונ שלמים פון יום טוב וועגין אונ איהר זאלט זיי ברייננען אין ביהמ"ק אדער אזעלכע קרבנות וואס איהר האט מנדר גיוועזן אגאנץ יאהר זאלט איהר אויך מקריב זיין אום יום טוב ווארום טאמער וועט איהם דער נאך שווער זיין צו קומען פון דער היים נאך אמאהל אין ירושלים וועגין די קרבנות וועט ער עובר זיין בבל תאחר:

ויאמר

משלי חכמים

געגאנגען מיט דעם מלך אין אבעזונדער שטוב אונ זיין שמחה וואס ער האט זוכה גיוועזן צוא האבין דעם מלך ביא זיך אין שטוב איז אזוי גרויס גיוועזן אז ער האט פארגעסין די גאנצע חתונה, איצט האבין אלע גיזעהן אז די ליבשאפט פון גוטען פריינד צום מלך איז אאמתה ליבשאפט, דאס זעלביגע איז ביא די ימים טובים, אין די לענדער פון אזיא אפריקא איז דער מנהג ביז היינט אז די ערד ארבעטער מאכין דריי מאהל אין יאהר אשמחה וועגין זייערע תבואות, ווען זיי הייבין אן שניידין גערשטין. ווען זיי הייבין אן שניידין ווייץ, ווען זייא נעמען ארין די תבואה אין די שפייכלערס, דריבער האט הקב"ה גיבאטין אז דריי צייטין אין יאהר זאל זיין דיא שמחה פון די תבואה מיט די שמחה פון הקב"ה ביידע צו זאמען, פסח זאלין די יודין האבין אשמחה זייא זענען ארויס געגאנגען פון מצרים, שבועות האבין די יודין גענומען דיא תורה, סוכות איז אאנדענקונג אויף דעם גם וואס דיא יודין זענען ארום געריגגעלט גיווארין מיט וואלקינס דיא גאנצע פערציג יאהר וואס זייא זענען גיוועזן אין דער מדבר, וועט מען זעהן אויב די יודין וועלין זיך פרייען מיט די תבואה אדער זייא וועלין זיך פרייען מיט הקב"ה, אונ זייא וועלין גאר פארגעסין דיא שמחה פון דיא תבואות, דיא גרעסטע שמחה פון תבואה איז סוכות וואס דאמאלס ווערין די תבואות ארין גענומען אין די שפייכלערס דריבער האט הקב"ה גיזאגט צו די יודין אפילו

אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר ׀ רַב עַתָּה יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִּי
לֹא־טוֹב אָנֹכִי מֵאֲבֹתָי׃ ו וַיִּשְׁכַּב וַיִּישַׁן תַּחַת רֹתֶם אֶחָד
וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֱכוֹל׃
ז וַיַּבֵּט וְהִנֵּה מְרַאֲשֹׁתָיו עֻגַת רְצָפִים וְצַפַּחַת מָיִם
וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּשָׁב וַיִּשְׁכָּב׃ ח וַיָּשָׁב מַלְאַךְ יְהוָה ׀
שֵׁנִית וַיִּגַּע־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֱכֹל כִּי רַב מִמְּךָ הַדָּרֶךְ׃
ט וַיָּקָם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיֵּלֶךְ בְּכֹחַ ׀ הָאֲכִילָה הַהִיא
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הַר הָאֱלֹהִים
חֹרֵב׃ י וַיָּבֹא־שָׁם אֶל־הַמְּעָרָה וַיָּלֶן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־
יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ פֹה אֵלִיָּהוּ׃
יא וַיֹּאמֶר קַנֹּא קִנֵּאתִי לַיהוָה ׀ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־
עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֹתֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־
נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בֶחָרֶב וָאִוָּתֵר אֲנִי לְבַדִּי וַיְבַקְשׁוּ אֶת־
נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃ יב וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי
יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק
הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בָרוּחַ יְהוָה
וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ יְהוָה׃ יג וְאַחַר הָרַעַשׁ
אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה׃

איז גישטאנען משה אונ האט גי-
בעטין פאר די יודין איך זאל זייא
מוחל זיין די עבירות אונ איך האב
גיזאגט פאר משה מיינע דרייצעהן
מדות פון רחמנות . דאס איז גע-
מיינט ביזמו איך געקומען בעטין
רחמנות אויף דיא יודין וואס דוא
ביזט געקומען אויף דעם ארט ,
הקב"ה האט גיוואלט אז אליהו זאל
איצט אויך אזוי טאהן , ער זאל
בעטין ביי הקב"ה רחמנות אויף די
יודין , האט אליהו גיענטפערט איך
בין ניט געקומען בעטין פאר דיא
יודין נאר איך בין בייז אויף די יודין
קנא קנאתי לה' אלהי הצבאות , איך
האב שוין צוויי מאהל געצרינט אויף
די יודין , איין מאהל האב איך אויף
זייא גיצערינט אין שטים ווען מיין
נאמען איז גיוועזן פנחס , ווייל כי
עזבו בריתך , זייא האבין מטמא
גיוועזן דעם ברית קודש אונ האבין
מזנה גיוועזן , דאס אנדערע מאהל
בין איך איצט בייז אויף זייא ווייל
דיין מזבח האבין זייא צוא בראכין
אונ זייא דינען עבודה זרה , אונ
וואס איך בין געקומען אהער איז
ווייל ויבקשו את נפשי לקחתה .
ווייל

פירוש עברי טייטש

(ה) והוא אונ ער אליהו הלך במדבר איז גיגאנגען אין
דער מדבר איין טאג רייז אונ ער האט זיך גיזעצט
אונטער איין באקסער בוים אונ ער האט גיבעטין
צו השי"ת אויף זיך ער זאל שטארבין אונ ער האט
גיזאגט רב עס איז גינוג מיר צו לעבין איצונד נאט
נעם מיין לעבין ווארום איך בין ניט בעסער פון
מיינע עלטערין : (ו) וישכב אונ ער האט זיך גיליינט
אונ ער איז אנטשלאפין גיווארין אונטער דעם
באקסער בוים והנה זה מלאך אונ איין מלאך האט אים
אנגערירט אונ האט צו אים גיזאגט שטיי אויף עס :
(ז) ויבט אונ אליהו האט אבליק גיטאן אונ געבין זיין
קאפ ליגט אקוכין וואס ער איז גיבאקן גיווארין אויף
קוילין אונ איין קריגעל וואסער אונ ער האט גי-
געסין אונ האט גיטרונקען וישב וישכב אונ ער האט
זיך צוריק גילייגט : (ח) וישב אונ דער מלאך פון גאט
איז גיקומען דאס אנדערע מאל אונ ער האט אים
אנגערירט אונ ער האט צו אליהו גיזאגט שטייא
אויף אונ עס ווארום עס איז ווייט פון דיר דער
וועג כלומר דו האסט זייער ווייט צו גיין : (ט) ויקם
איז אליהו אויף גישטאנען אונ האט גיגעסין אונ
גיטרונקען וילך אונ ער איז גיגאנגען מיט דעם כח
פון דער אכילה פערציג טעג אונ פערציג נעכט
ביז דעם בארג חורב דאס מיינט מען דעם בארג
סיני : (י) ויבא שם אל המערה אונ ער איז דארטין ני-
קומען צו דער הייל אונ אליהו האט דארטין גי-
נעכטיגט והנה דבר יי אליו די רייד פון גאט איז גיוועזן
צו אים אונ האט צו אים גיזאגט מה לך וואס טוהסטו
דא אליהו : (יא) ויאמר האט אליהו גיזאגט קנא קנאתי
איך האב גיצערונט וועגין גאט וואס ער הערשט
איבער אלע הערשאפט ווארום זייא האבין פאר
לאזט דיין ברית דיינע מזבחות האבין זייא צוא
ווארפין אונ דיינע נביאים האבין זיי גיהרגת מיט
אשווערד אונ איך בין איינער אליין געבליבען פון
דיא נביאים , וויל מען אוועק נעמען מיין לייב
כלומר מען וויל מיך אויך הרגנן : (יב) ויאמר אונ ער
האט גיזאגט צא גיי ארויס אונ זאלסט שטיין אויף
דעם בארג פאר גאט והנה יי עובר גאט וועט דורך
גיין ורוח אונ אגרויסע אונ איין שטארקע מחנה
פון מלאכים וואס זייא זעגען פון רוח וואס ער צו
רייסט בערג אונ ער צו ברעכט שטיינער לפני יי
וועט גיין פאר גאט אבער ניט אין דער מחנה איז
גאט ואחר אונ דער נאך וועט זיין איין מחנה פון
מלאכי רעש אונ ניט אין די מחנה פון מלאכי רעש
איז גאט : (יג) ואחר הרעש אונ נאך די מלאכי רעש אש
וועט זיין פייערדיגע מלאכים אבער ניט אין דיא
מלאכי אש איז גאט ואחר האש אונ נאך די מלאכי

אלישע בן שפט ער ועט זיין אנביא אויף דיין ארט:

ויזבחהו ובכלי הבקר בשלם הבשר ויתן לעם ויאכלו ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו:

פירוש ע"ט

ריק גיקערט פון אים און האט גינומען איין פאר רינדער און האט זיי גישאכטין און מיט די כלים פון די רינדער האט ער גיקאכט זייער פלייש ויתן און האט גיגעבין דאס פלייש צום פאלק און זייא האבין גיגעסין און ער איז אויף גישטאנען און איז גיגאנגען נאך אליהו און האט אים באדינט:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יגל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד כחכמת היום:

עיקר תוי"ט — משנה אהלות פרק טו — ברטנורא

סגום עבה. הך מתני' פירשנוה לעיל (א) בפרק הבית שנסדק (מ"ג) ואיידי דבעי למתני טבליות הדר תניא הכא: ואם היה של שיש. אפי' עליונה גבוה מן הארץ טפח לא חשיבא אהל להביא את הטומאה כיון דהתחתונה ממעטת את האויר לפי שהן נחשבין כארץ אבל טבלאות של עץ אינן חשובות כקרקע בזמן שהעליונה גבוה מן הארץ טפח אף ע"פ שהתחתונה ממעטת את האויר העליונה מביאה את הטומאה: ב טבליות של עץ. שהן סמוכות זו אצל זו וכ"א מהן גבוהה מן הארץ טפח ונוגעים בקרנותיהן כ"א בחברתה שאלולא ודרך קרני הטבלאות שאין ברהבן טפח והלכך כלים שתחת הראשונה שהטומאה תחתיה טמאים ושתחת השניה טהורים: הנוגע בשנית טמא טומאת שבעה. ואע"ג דתנן בפ"ק כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב (ב) הא תנן התם אין האהל מתחשב הלכך טבלא שהטומאה תחתיה אינה מן המנין: עד שיהא בו רבוע בפותח

סגום עבה וכופת עבה, אינן מביאין את הטומאה עד שיהו גבוהין מן הארץ פותח טפח. קפולין זו ע"ג זו אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח. טבליות של עץ זו על גב זו, אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח. ואם היה של שיש, טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ב טבליות של עץ שהם נוגעות זו בזו בקרנותיהם והן גבוהות מן הארץ פותח טפח. טומאה תחת אחד מהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה, וכלים שתחת הראשונה טמאים ושתחת השניה טהורים. השולחן אינו מביא את הטומאה עד שיהא בו רבוע בפותח

(א) ומיהו התם לענין כתונים תחת הסדק ואשמעינן דלא אמרינן כאלו הסגום קלוט וחלול תחתיו וגוד אסיק והכא לאו בהכי מיירי אלא כשהטומאה' כלולה תחתיהם או ביניהם ואשמעינן דאפי' קלוט לאויר נמי לא אמרינן ולא זה אחר זה קתני, מהר"ם ועיין תוי"ט: (ב) ופי' מבוס מיטולין נמי ליכא דהוי דיבק' כדיבקה לדיבק' דשמא טומאת ערב. וא"ת והא כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאה אהלים כו' דהתם לשיטה אהל טמא בעצמו אף לאחר בטילתו למת וסכה שהמת

פרק טו סגום עבה אוואלענע קלייד וואס איז גראב אטפח וכופת עבה און אברעט וואס איז גראב אטפח, אויב זייא ליגען אויף די ערד נעגין דעם שפאלט וואס איז אין דאך אינן מביאין את הטומאה קענען זייא ניט ברייננען דיא טומאה אין די גאנצע אכסדרה און ניט אין גאנצין שטוב עד שיהיו גבוהים מן הארץ פותח טפח סיידין זייא זענען אויף גיהויבין פון דיא ערד אטפח קפולין זו על גבי זו אויב עטליכע קליידער זענען צו זאמען גילייגט און ליגען איינס אויף דאס אנדערע אינן מביאות את הטומאה ברייננען זייא אנדערש ניט אטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח סיידין דיא אויבערשטע קלייד איז הויך פון דיא ערד אטפח [עיין אהלות פרק יא משנה ג'] טבליות של עץ זו על גבי זו ברעטער פון האלץ וואס ליגט איינע אויף דיא אנדערע אינן מביאות את הטומאה קענען זיי אנדערש ניט ברייננען אטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח סיידין דיא אויבערשטע ברעט זאל זיין הויך פון דיא ערד אטפח ואם היו של שיש אויב דיא ברעטער זענען פון מארמער שטיין, איז גלייך ווי די טומאה וואלט גילעגין פאר מאכט אונטער אבארג ערד און זיא גייט ניט אן אזויט, נאר טומאה בוקעת ועולה די טומאה שפאלט דורך אין די הייך ביז צום הימעל בוקעת ויורדת און זי שפאלט דורך אין דער נידער ביז צום אבגרונד: ב טבליות של עץ ברעטער פון האלץ וואס ליגען איין ברעט ביי דיא אנדערע שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם און איין ברעט רירט אן דיא אנדערע ברעט נאר מיט דיא שפיצען והן גבוהות מן הארץ פותח טפח און אלע ברעטער זענען הויך פון דיא ערד אטפח טומאת תחת אחת מהן אויב אטומאה ליגט אונטער איין ברעט הנוגע בשניה ווער עס רירט אן די אנדערע ברעט וואס זי רירט אן די ברעט וואס די טומאה איז אונטער איהר] טמא טומאת שבעה איז ער טמא זיבען טאג כלים שתחת הראשונה טמאים די כלים וואס ליגען אונטער דיא ערשטע ברעט וואס אונטער איהר ליגט דיא טומאה זענען טמא ושתחת השני און דיא כלים וואס ליגען אונטער דיא אנדערע ברעט טהורים זענען טהור השלחן אינו מביא את הטומאה אקיילכדיגער טיש אויב אונטער איהם ליגט אטומאה און כלים, קענין דיא כלים אנדערש ניט טמא ווערין עד שיהא בו ריבוע בפותח טפח סיידין מען זאל פון איהם קענען מאכין אפיר

תחת תקרת הבית: כלים שבחצץ טהורים. דיריעות וגסרים חוללים ונחשבים ככלים שעל הגג וככלים שחוץ לכותל: כלים שבבית טמאים. דאין חגילה לטומאה מידי דהוה אכלי חרס המוקף צמיד פתיל דאם טומאה בבית מציל על מה שבתוכו ואם טומאה בתוכו אין צמיד פתיל לטומאה: כלים שבחצץ. הכלי שעם הטומאה בתוך המחילה: אם יש שם פותח טפח. שיש שם חלל רחב טפח: ואם לאו טהורים. הכלים שבחצץ אבל בית מיהא טמא:

טומאה בבית כלים [ג] שבחצץ טהורים. טומאה בחצץ כלים שבבית טמאין כלים שבחצץ אם יש שם פותח טפח טמאים ואם לאו טהורים: ה חצצו מארצו טומאה בחצץ כלים שבבית טמאים טומא' בבית כלים שבחצץ אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים שארצו של בית כמוהו עד התהום: ו בית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח, טומאה בפנים כלים שכנגד היציאה טמאים טומאה בחוץ כלים שבפנים אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים. אם יש בין התבן לקורות פותח טפח בין כך ובין כך טמאים: ז בית שמלאו עפר (נ"א תבן) או צרורות [ג] ובטלו (נ"א בטלו) וכן כרי של תבואה או גל של צרורות אפי'

ה חצצו מארצו. שכסה קרקעות הבית מנסרים או יריעות: טומאה בחצץ. אפי' יש בו טפח על טפח ברום טפח. כלים שבבית טמאים. כגון שהוא קמור תחת הבית דתנן לעיל בס"ג יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור: שארצו של בית כמוהו. כשאין בו פותח טפח: ו טומאה בפנים. במקום התבן: שכנגד היציאה. מקום פנוי יש ברוחב אמה מן הפתח עד כותל שכנגדו שנכנסין ויוצאין דרך שם להוציא התבן ולהכניס וכלים שבאותו מקום הפנוי טמאים מידי דהוה אטומאה בחצץ דכלים שבבית טמאים: טומאה בחוץ. היינו במקום הפנוי מן הפתח עד כותל שכנגדו: כלים שבפנים. במקום התבן: אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים. דבחצץ נמי אם טומאה בבית כלים שבחצץ שאין במקומן טפח טמאים: ואם יש בין התבן ולקורות פותח טפח. לא נתבטל התבן ההוא ליחשב כחצץ והרי הוא כשאר תפלים שבבית ואין מציל על מה שבתוכו בין שיש במקומו טפח בין אין במקומו טפח: ז וכן כרי של תבואה.

ולא לפסר ולכך מביא את הטומאה לכל שפתחיהן וחוזרת ובוקעת למעלה דאין נעשו אהלים להפסיק והא דלא תני במתניתין נמעלה משום דכשהורות נמי שגבוהות טפח איירי דהוללות דבחביות של טיטין וכיולא דבן איירי שפתוחין וסתורים לגמרי ודמי לסבכיות של טיט דלעיל ולא לכלים הסבורים העשוין לקבלה דנעשו אהלים לטמא ולא לפסר, מהר"ס: [ג] שבחצץ. פירוש שבאחורי החצץ אבל שבתוך החצץ צריך פ"ט: [ג] ובטלו. ואם לא בטלו הוי כשאר אהלים המונחים באהל, ועיין תוי"ט:

פלאכטעם, טומאה בבית אויב אין דיא שטוב ליגט אטומאה כלים שבחצץ טהורין דיא כלים וואס ליגען צווישען דיא ברעטער אונ דיא וואנט, אדער צווישען די ברעטער אונ די בעלקעם זענען טהור טומאה בחצץ אונ אויב די טומאה ליגט צווישען די ברעטער אונ די וואנט, אדער צווישען די ברעטער אונ די בעלקעם כלים שבבית טמאין די כלים וואס ליגען אין שטוב זענען טמא כלים שבחצץ די כלים וואס ליגען צווישין די ברעטער אונ די וואנט אדער צווישין די ברעטער אונ די בעלקעם וואס דארטין ליגט די טומאה אויך אם יש שם פותח טפח אויב פון דיא ברעטער צום וואנט אדער צום בעלעק איז ווייט אטפח טמאים זענען די כלים טמא ואם לאו אונ אויב עס איז ניט ווייט אטפח טהורים זענען די כלים טהור: ה חצצו מארצו אויב ער האט גילייגט ברעטער אדער פלאכטעם אויף די ערד טומאה בחצץ אויב אטומאה ליגט אויף די ערד אונ־טער די ברעטער אדער אונטער די פלאכטעם כלים שבבית טמאים די כלים וואס ליגען אין שטוב זענען טמא טומאה בבית אויב די טומאה ליגט אין שטוב כלים שבחצץ די כלים וואס ליגען אויף די ערד אונ־טער די ברעטער אם יש במקומן אויב אויף דעם ארט וואו די כלים ליגען איז דא טפח על טפח אטפח די לייגג אונ אטפח די ברייט על רום טפח אונ אטפח די הייך טהורים זענען די כלים טהור ואם לאו אונ אויב דער ארט איז ווייניגער ווי אטפח טמאים זענען די כלים טמא שארצו של בית ווארום די ערד ווי פאר־

לאגעז פון שטוב כמוהו איז גלייך ווי די שטוב עד התהום ביז צום אבגרונד: ו בית שהוא מלא תבן אשטוב וואס איז פול מיט שטרוי ואין בינו לבין הקורות פותח טפח אונ פון די שטרוי צו די בעלקעם פון שטוב איז ניט אפין אטפח, אונ פון די טיר ביז צו די שטרוי איז ווייט א איל וואס איז ליידיג טומאה בפנים אויב די טומאה ליגט אינוויינינג וואו די שטרוי ליגט כלים שכנגד היציאה דיא כלים וואס ליגען אין דעם ארט וואס איז פון דיא שטרוי צו דיא טיר, וואס דורך דארט טראגט מען ארויס די שטרוי טמאים זענען די כלים טמא טומאה בחוץ אויב די טומאה ליגט אין דעם ליידיגען ארט וואס איז פון די שטרוי צו די טיר כלים שבפנים די כלים וואס ליגען אינוויינינג אויף די שטרוי אם יש במקומם טפח על טפח אויב דער ארט וואו די כלים ליגען איז ליידיג אויף אטפח די ברייט אונ אטפח די לייגג על רום טפח אונ אטפח די הייך טהורים זענען די כלים טהור ואם לאו אונ אויב דער ארט איז ניט ליידיג אויף אטפח טמאים זענען די כלים טמא אם יש בין התבן לקורות פותח טפח אויב פון די שטרוי צו די בעלקעם איז אפין אטפח בין כך ובין כך סיי אויף דעם ארט וואו די כלים ליגען איז ליידיג אטפח אונ סייא עס איז ניט ליידיג אטפח טמאים זענען אלץ די כלים טמא: ז בית שמלאו עפר אשטוב וואס איז פול מיט ערד או צרורות אדער מיט שטיינדלאך ובטלו אונ ער האט דיא ערד אונ דיא שטיינדלאך מבטל גיוועזן זיי זאלין דארט בלייבין ליגען וכן כרי של תבואה אונ אזוי אויב אין די שטוב

טמא טומאת שבעה והחבית והמשקים טהורים [ד] בהמה שעשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה. ר"מ אומר כל שיש בו רוח חיים אינו מטמא משום גולל: י הנוגע במת ונוגע בכלים המאהיל על המת ונוגע בכלים טמאים מאהיל על המת ומאהיל על הכלים הנוגע במת ומאהיל על הכלים [ה] טהורים [ו] אם יש בידו פותח טפח טמאים. שני בתים ובהן כשני חצאי זיתים פשט את שתי ידיו להן אם יש בידיו פותח טפח מביא את הטומאה ואם לאו אינו מביא את הטומאה:

ברטנורא

גולל (ז): טמא טומאת שבעה. דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק: והחבית והמשקין טהורין. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מליטמא באהל המת שנא' וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא הא יש צמיד פתיל עליו טהור ובכלי חרס הכתוב מדבר שאינו מקבל טומאה מגבו: ר"מ אומר וכו'. ואין הלכה כר"מ אלא אע"פ שאין לך דבר שיש בו רוח חיים מטמא חוץ מאדם מ"מ מטמאים הן משום גולל כ"ז שהן גולל לקבר: י המאהיל על המת ונוגע בכלים. הכלים טמאין טומאת שבעה מטעם חבורים (ח) כגון דכשהוא נוגע במת או מאהיל עליו נוגע כמו כן בכלים: אם יש בידו פותח טפח טמאים. כיון דידיו מאהילות על המת ועל הכלים מביאות את הטומאה: שני בתים. ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה: מביא את הטומאה. ונשארו שני הבתים טמאים דאהל של ידיו מצרף את הטומאה כאלו שני האהלים מונחים בזה ובזה: ואם לאו. דאין בידיו פותח טפח גברא מיהא טמא הוי כדתנן לקמן ועל עצמו בכל שהן אבל שני הבתים טהורים:

עיקר תוי"ט

ורמשה נכנה לתוך הקבר נעשה לו גולל ודיבא שהיא עומדת או מוטה וסמוכה על הקבר כל הקורה לדיכה לראשה התחתון שהוא גולל לפיכך כ"ש כנגד הקבר טמא דעומה הי' וקופה קלא אבל כשהיא שוכבת אינו כן ומה שהחיד לקון אינו היבור הר"א ופתוי"ם: (ז) כל זמן שהוא מחובר לקבר ובמ"ז פ"ק דעירובין פי' הר"ב דאף לאמר שהירה מטמא: [ד] בהמה. שבהמה דאל"כ הרי היא הולכת ואין כאן גולל, כ"מ: (ח) וה"ה דלקמן מפרש אפי' שלא בחבורין והר"ע כתב כשנטמא האדם במת ע"י אהל או ע"י נגיעה ונגע אח"כ בכלים טמאים אבל אם האהיל על הכלים אין מטמא אותן אם לא שהאהיל בידו אהם כו': [ה] טהורים. ואע"ג דהאדם טמא דכלם מביאים טומאה על עצמן בכ"ע מיהו אינו מביא את הטומאה בפחות מטפח, הר"ם: [ו] אם כו'. לפי שקטן בן יומו מטמא טמא מת והאהל שיהיה נער קטן, הר"מ. וכלומר בפ"ט נאדב בינוני מטערינן:

טמא טומאת שבעה איז ער טמא זיבען טאג והחבית והמשקין טהורים די פאס (ווייל זיא איז פון ערד) אונ די משקה וואס אין איר איז זענען טהור (אונ דער נאך ווי די פאס איז צו גינומען גיווארין פון קבר אז מען רירט איר אן איז מען טהור) בהמה שעשאה גולל לקבר אויב מען האט גיבונדין אלעבעדיגע בהמה אונ מען האט מיט איר פאר מאכט אקבר הנוגע בה דער וואס רירט אן דיא בהמה ווען זיא ליגט אויף דעם קבר טמא טומאת שבעה איז טמא זיבען טאג. רבי מאיר זאגט כל שיש בו רוח חיים אלע לעבעדיגע זאכין אינו מטמא משום גולל אז זייא דעקין צו אקבר זענען זייא ניט מטמא (דער צודעק פון אקבר הייסט גולל): י הנוגע במת והנוגע בכלים איינער האט אנגערירט אמת מיט איין האנט אונ ווען ער האט געהאלטין די האנט אויף דעם מת האט ער מיט דיא אנדערע האנט אנגערירט כלים המאהיל על המת והנוגע בכלים אדער ער האט זיך אריבער גיבויגין איבער אמת אונ מיט דיא האנט האט ער אנגערירט כלים, ער האט גיטאן ביידע צו זאמען טמאין זענען די כלים טמא זיבען טאג מאהיל על המת ומאהיל על הכלים אבער אז ער האט זיך אריבער גיבויגין איבער אמת אונ איבער כלים וואס זענען נישטאנען נאנט פון מת, אדער הנוגע במת ומאהיל על הכלים מיט די האנט האט ער אנגערירט דעם מת. אונ ווען ער האט ניהאלטין דיא האנט ביי דעם מת האט ער זיך אריבער גיבויגין איבער כלים טהורים זענען דיא כלים טהור אם יש בידו פותח טפח אויב דיא האנט איז ברייט אטפח, אונ ער דעקט אריבער דיא האנט אויף דעם מת אונ אויף די כלים טמאין זענען די כלים טמא שני בתים צוויי שטובין ובהן כשני חצאי זתים אונ אין זייא ליגט פלייש פון אמת גרוים וויא צוויא האלבע איילבירטען, אין איין שטוב ליגט אשטיקל פלייש פון אמת גרוים וויא אהאלבער איילבירט אונ אין דיא אנדערע שטוב ליגט אויך אשטיקער פלייש פון אמת גרויס וויא אהאלבער איילבירט פשט את שתי ידיו להן אונ אמענטש האט אריין גישטעקט זיינע ביידע הענט אין דיא שטובין, איין האנט אין דיא שטוב אונ איין האנט אין די שטוב אם יש בידיו פותח טפח אויב זיינע הענט זענען ברייט אטפח מביא את הטומאה מאכין די הענט אז ביידע שטובין זאלין זיין טמא, גלייך וויא ביידע האלבע זיתים וואלטין גילעגין אין דיא שטוב אונ אין די שטוב ואם לאו אונ אויב די הענט זענען ניט ברייט אטפח אינו מביא את הטומאה ברייגען ניט די הענט טומאה אין די שטובין, נאר דער מענטש אליין איז טמא:

רש"י

הנבינים. גבות עינים שורצי"ל ונבות הזקן סנס"ר שקורין מנטי"ן: עד שיהו כולם כאחד. לרבנן כדמפרש

גמרא נדה דף כג ע"ב

א"ר ירמיה בר אבא אמר ר' יוחנן מצח והגבינים והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהו

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן רבי ירמיה בר אבא האט גיזאגט פון רבי יוחנן'ס וועגין מצח והגבינים והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהו כלם כאחד אז אאשה האט גיבארין אקינד וואס איז ניט אווי

שבת וכד אבהן מתעטרן לעילא בגו נקודה עלאה אקרי שבת. נקודה תתאה כד מתעטרא באבהן אקרי שבת האי נקודה תתאה סלקא ואתחזיאת ואתקביעת (ס"א האי נקודה תתאה כד סלקא לאתעטרא באבהן) כדין כל חדוה אשתכח לעילא ותתא ועלמין כלהו בחדוה ובהאי ליליא האי נקודה אתפשט נהורהא ופריש גדפוי על עלמא וכל שלטונין אחרנין מתעברן ונטירו אשתכח על עלמא וכדין אתוסף רוח נשמתא בישראל על כל חד וחד. ובההיא נשמתא יתירא נשיין כל עציבא וקימתא לא אשתכח בר חדוה לעילא ותתא:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר חסידים סימן קלז קלח.

בכל דרכיך דעהו כל אדם ירא שמים כשהוא כועס על עוברי עבירה ישקול כעסו כדי שתהא דעתו מיושבת עליו בינו לבין עצמו ויליף ממשה רע"ה כשכעס על בני ראובן אמר תרבות אנשים חטאים לפיכך בן בנו נעשה עבד לפסל מיכה אף על פי שלשם שמים היה כעס וכן העושים מצוה בשחוק לא יכעוס עליהם: בכל דרכיו של אדם יראה היאך יעשה מצוה בין בשחוק בין בכעס איך יתכן למשה לשבר את הלוחות הכתובים באצבע

הר"ם הלכות שבת פרק ט.

(א) העושה עין הצבע ה"ז תולדת צובע וחייב, כיצד כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצא שנעשה הכל שחור או שנתן איסטים לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה. וכמה שיעורו כדי לצבוע בו חוט שארכו ארבע טפחים: (ב) הטווה אורך ארבעה טפוזים מכל דבר הנטוה חייב. אחד הטווה את הצמר או את הפשתן או את הנוצה או את השער או את הנירין וכן כל כיוצא בזה. העושה את הלבד הרי זה תולדת טווה וחייב, והוא שילבד דבר שאפשר לטוות ממנו חוט אורך ד' טפחים בעובי בינוני:

בכל דרכיך דעהו אין דיינע אלע וועגין זאלסטו וויסען הקב"ה [דאס מיינט מען אז דער מענטש עסט אדער ער טרינקט, שלאפט, האנ־דילט, און נאך אזעלכע זאכין זאל ער טראכטין אז ער מוזהט דם פון הקב"ה'ס וועגין, ער עסט און טרינקט און שלאפט ער זאל האבין כח צו דינען הקב"ה, ער האנדילט ער זאל פארדינען בהיתר ער זאל ניט דארפין גנבנען גזלנען, ער זאל קענען לער־נען תורה און געבין שכר למוד פאר זיינע קינדער זיי זאלין לערנען תורה, צדקה גמלות חסדים און נאך אזעלכע זאכין] כל אדם ירא שמים כשהוא כועס על עוברי עבירה יעדער פרומער מענטש אז ער איז בייז אויף די מענטשין וואס זינדיגען ישקול כעסו זאל ער וועגין זיין כעס ווי מיט א וואגשאל. ווי גרויס דער כעס זאל זיין כדי שתהא דעתו מיושבת עליו בינו לבין עצמו ער ביי זיך אליין ביי אים אין זיין הארץ זאל קיין כעס זיין און זיין פארשטאנד זאל בערוהיגט זיין ויליף ממשה רבינו עליו השלום כשכעס על בני גד ובני ראובן אמר תרבות אנשים חטאים און ער זאל אפלערנען פון משה רבינו עליו השלום ווען ער איז בייז געווארין אויף דעם שבט ראובן און אויף דעם שבט גד האט ער אויף זיי געזאגט איר זענט געהאדעוועט געווארין צו זיין זינדיגע מענטשין לפיכך בן בנו נעשה עבד לפסל מיכה דריבער איז זיין אייניקיל געווארין אקנעכט צו די עבודה זרה פון מיכה אף על פי שלשם שמים הוא כעס אפילו דער כעס פון משה איז געווען פון גאטס וועגין פון דעסטוועגין איז ער געשטראפט געווארין וכן בשחוק של מצוה לא יכעוס עליהם און אז ער זעהט מענטשין לאכין פון מצות זאל ער ניט בייז ווערין אויף זיי בכל דרכיו של אדם יראה איך יעשה מצוה בין בשחוק בין בכעס ביי דאס גאנצע פירונג פון דעם מענטש זאל ער זעהן ווי אזוי ער זאל טאן די מצות, סייא ווען דער מענטש איז פרייליך און סיי ווען ער איז בייז איך יתכן למשה לשבר את הלוחות הכתובים באצבע אלהים

(א) העושה עין הצבע דער וואס מאכט דעם קאליער פון די פארב אום שבת הרי זה תולדות צובע וחייב דאס איז גלייך ווי ער וואלט געפארבט און ער איז חייב [אחטאת אדער כרת אדער מיתה] כיצד ווי אזוי איז דאס געווען כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצא שנעשה הכל שחור דהיינו ער האט געהאט שטיין וואסער וואס אין זיי האט זיך געווייקט גאליש פון פאר שבת און אום שבת האט ער אריין געשיט קופער וויים אין דיא וואסער און דיא וואסער איז שווארץ געווארין או שנתן איסטים לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק אדער ער האט געהאט שטיין וואסער וואס אין זיי האט זיך געווייקט זאפרין פון פאר שבת און אום שבת האט ער אריין געלייגט איסטים [אזוי אפארב] אין די זאפרין וואסער און די וואסער איז געווארין גרין וכן כל כיוצא בזה אדער ער האט גע־טאהן נאך אזעלכע זאכין, איז ער חייב וכמה שיעורו ווי פיל וואסער זאל ער פארבין ער זאל חייב זיין כדי לצבוע בו חוט שארכו ארבעה טפחים מען זאל קענען מיט די פארב פארבין אפאדים וואס איז לאנג פיר טפחים: (ב) הטווה אורך ארבעה טפחים מכל דבר הנטוות חייב אז איינער שפינט אום שבת אליינג פון פיר טפחים פון אלע זאכין וואס ווערין געשפונען איז ער חייב אחד הטווה את הצמר או את הפשתן או את הנוצה או את השער או את הגידין וכן כל כיוצא בהן סייא ער שפינט וואל אדער פלאקס אדער פעדערין אדער האר אדער אדערין און נאך אזעלכע זאכין אום שבת איז ער חייב העושה את הלבד הרי זה תולדת טווה וחייב אז איינער מאכט פילשין אום שבת איז דאס גלייך וויא געשפונען און איז חייב והוא שילבד דבר שאפשר לטוות ממנו חוט אורך ארבעה טפחים בעובי בינוני ער איז נאר חייב אויב ער האט געמאכט אזויא אשטיקעל פילשין וואס מען קען שפינען פון דעם אפאדים וואס איז לאנג פיר טפחים מיט אמיטעלע גרעב:

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האבען געדרוקט דעם בארימטען

חק לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אלעס איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע און קלארען דרוק

צום באקומען א יעדער פרשה אין א באזונדערן באנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטארק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג וצו דער ארבעט או"ו, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך בביתך ובלכתך בדרך

צו באקומען פאר א שטוינענד ביליגען פרייז 75 סענט א ספר

אויך וועט זיין צו באקומען איה"ש

אויף גאנץ תורה אין צוויי פראכטפולע דע לוקס בענדער

פאר א ביליגען פרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211 **Tel. 388 - 8812**

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו זי"ע, אשר כל או"א בין ת"ח בין איש המוני השתדלו להשלים חוקם בכל יום ויום בס' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסדו ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ' ואתחנן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זללה"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל, ללמוד בכל יום עניני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימנו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אוחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש.

בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים נדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה לירשנה שיקבעו כאו"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו הק' בדור הקדום.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לגברא דמרא סייעא הרה"ח מוה"ר שלו' יודא גראסס נ"י, אשר טוב עשה בעמיו והדפיס ספר חק לישראל בדפוס נאה ומשובח, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבדנה, למען להקל ללומדי' להוליכם בחיקם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיך, ועי"ז יהי' באפשרות גם להטרודים על המחי' ועל הכלכלה להשלים חקם בס' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקו' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' דהקה"צ משינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמז באמרם ז"ל (ביצה ט"ז ע"א) דהאי חק לישנא דמזונא הוא, עכדה"ק ודפח"ח. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דידן אביה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניג

אבדק"ק שארמאש יצ"ו, ברוקלין, נ. י.